

HAASTE

Seppo Kolehmainen ja Kimmo Himberg poliisin haasteista **s.4, 12**

Twiiittaava #poliisi **s.16**

Poliisin puuttuminen perheväkivaltaan **s.30**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Teemana poliisi

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Poliisilla on hankala yhtälö ratkaistavana
Riikka Kostiainen

Haasteltavana on uusi poliisiyljohtaja **Seppo Kolehmainen**. Hän kertoo, että uudet ilmiöt kuten kyberrikollisuus ja turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyminen vaativat poliisilta runsaasti työpanosta, joka on pois muista tärkeistä tehtävistä.

7 Miksi suomalaiset luottavat poliisiin?
Juha Kääriäinen

Poliisi hoitaa vuosittain runsaat miljoona hälytystehtävää ja lisäksi tulevat monet muut palvelutehtävät. Kontakteja kansalaisiin on siis päivittäin paljon ja voi perustellusti ajatella, että luottamus heijastaa kansalaisten tyytyväisyyttä saamiinsa palveluihin.

10 Tuottavuuspaine ja poliisi
Matti Vuorensyrjä

Julkisiin palveluihin on kohdistunut Suomessa viime vuosina voimakas tuottavuuspaine eikä tilanne helpottune tulevina vuosina. Tehokkuuden parantamiseksi poliisihallinnossa on toteutettu useita hallintopoliittisia toimia.

12 Poliisikoulutuksen pitää olla ajan hermolla
Riikka Kostiainen

Poliisikoulutus on juuri uudistunut merkittävästi, kun perustutkinto muutettiin ammattikorkeakoulutasoiseksi. Poliisi-ammattikorkeakoulun rehtori **Kimmo Himberg** näkee koulutuksen kehittämisen jatkuvaksi haasteeksi.

15 Poliisi rakentaa julkista kuvaansa huolella
Marko Luotonen

Poliisin viestinnän tavoitteena on ylläpitää ja lisätä näkyvyyttä, tarjota mahdollisuus vuorovaikutukseen ja pyrkiä siten estämään onnettomuuksia ja rikoksia.

16 Twiittaava #poliisi
Päivi Tampere & Jukka Matilainen

Helsingin poliisilaitos käyttää Twitteriä osana operatiivisten tilanteiden viestintää. Tällaisia tilanteita ovat olleet mm. itsenäisyyspäivä, vappu ja paljon faneja stadionille keränneet jalkapallo-ottelut. Twitteristä on hyötyä myös tutkinnalle.

18 Teollistuva järjestäytyneet rikollisuus
Tuija Hietaniemi

Alamaailman tietoverkkofoorumit ovat synnyttäneet maailmanlaajuisen rikollisen palveluteollisuuden, jonka torjumiseksi lainvalvonta tarvitsee uudenlaisia taitoja ja toimintatapoja.

20 Teknisen rikostutkinnan laatua kehitetään
Tapani Reinikainen

Muuttunut maailma edellyttää teknisen rikostutkinnan koko ketjun toimintatapojen arviointia ja kehittämistä. Poliisin on kiistattomasti osoitettava, että teknisen todistusaineiston laatu on aukoton rikospaikalta tuomioistuimeen asti.

22 Uusi poliisin toimintaa säätelevä lainsäädäntö
Satu Rantaeskola

Esitutkintaa, pakkokeinoja ja poliisin toimivaltuuksia sääntelevät normit muutettiin vuoden 2014 alusta.

24 Telepakkokeinojen trendit vuosikymmenen taitteessa
Mika Sutela

Kirjoituksessa tarkastellaan telekuuntelu- ja valvontalupien määrän kehitystä, telekuuntelun ja tevelvonnan perusteriä koksia ja salaisten pakkokeinojen käytön merkityksellisyyttä.

26 Poliisin laillisuusvalvontaa tehostettu
Janne Paavola & Mika Heinilä

Poliisihallitus ohjaa poliisin laillisuusvalvonnan järjestämistä valtakunnallisesti ja valvoo poliisiyksiköiden toiminnan lainmukaisuutta.

28 Poliisi väkivallan kohteena
Henri Rikander & Salla Rikander

Poliisiin kohdistetun väkivallan riskiä lisäävät tekijän aiempi virkamieheen kohdistama väkivalta, elämäshakuisuus, päihdekäyttö sekä impulssikontrolliongelmat.

30 Poliisin puuttuminen perheväkivaltaan Suomessa ja Skotlannissa
Monica Fagerlund

Poliisi on yleensä ensimmäinen viranomaisena, joka kohtaa väkivallan osapuollet kotihälytystilanteissa. Poliisin toiminnalla on siten suuri merkitys väkivaltaan puuttumisessa ja sen sanktioimisessa.

32 MARAK-malli toimii Suomessa
Mari Kaltemaa-Uurtamo

Parisuhdeväkivallan uusiutumista ehkäisevä MARAK-menetelmä on levinnyt ympäri maata ja tuo säästöjä viranomaisille.

34 Sosiaalityöntekijä ja poliisi ratkovat yhteisiä pulmia
Sonja Tanttari

Johtavalla sosiaalityöntekijällä **Marko Timosella** on vuosien kokemus poliisin kanssa työskentelemisestä.

36 Poliisikoordinaattori edistää kaupunkiturvallisuutta
Jarmo Keskitalo & Matti Koskinen

Helsingissä poliisikoordinaattorin työ painottuu kaupungin ja poliisilaitoksen rajapintoihin ja yhteistyöverkostoihin turvallisuusasioissa.

38 Tampere panostaa poliisin läsnäoloon keskustassa
Sonja Tanttari

Tampereen kaupunki ja Sisä-Suomen poliisilaitos parantavat Tampereen keskustan turvallisuuden ja viihtyisyyden parantamiseksi uuden yhteistyön avulla.

40 KRIMINOLOGIA
Matti Laine: Selli ja Venäjä

42 RIKOKSENTORJUNTA
Jukka-Pekka Takala: Rikottujen ikkunoitten teoria elää 2

44 AJASSA

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Juha Kääriäinen
KRIMO Helsingin yliopisto

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen

Yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: 02951 50252
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Sakari Melander (pj.)
Helsingin yliopisto
Janne Kivivuori (varapj.),
Kriminologian ja oikeuspolitiikan
instituutti KRIMO

Päivi Honkatukia
Tampereen yliopisto

Aarne Kinnunen
Oikeusministeriö

Ulla Knuuti
Rikosseuraamuslaitos

Jaana Koivukangas
Rikosuhripäivystys

Juha Kreuz
Väitöstutkija

Robin Lardot
Keskusrikospoliisi

Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Marjo-Riitta Pihlajamäki
Turun kaupunki

Olli Salin
Helsingin kaupunki

Jukka-Pekka Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Poliisihallitus

Tilauhinta

Vuosikerta 25 euroa + alv. 10%

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Sähköposti: haaste@om.fi
Lomakkeet: www.haaste.om.fi

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo

15. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkojulkaisu)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ JUHA KÄÄRIÄINEN

Poliisin maine ja paineet

Suomalainen poliisi on hyvässä maineessa. Väestön keskuudessa tehdyt luottamusmittaukset näyttävät toistavan vuodesta toiseen samaa sanomaa: kansa luottaa poliisin toimintakykyyn, palvelun laatuun ja toiminnan eettiseen tasoon. Turvallisuuden ja ihmisoikeuksien näkökulmasta viesti on ehdottomasti positiivinen. Monia asioita on tehty oikein ja kehitystyö jatkuu. Tämänkin teemanumeromme kirjoituksissa annetaan esimerkkejä poliisin pyrkimyksestä kehittää toimintaansa ajan tarpeiden mukaisesti. Esimerkkinä olkoon vaikkapa poliisin ja kansalaisten uudenlainen vuorovaikutus sosiaalisen median välityksellä.

Demokraattisessa yhteiskunnassa poliisin toimintaan tulee voida suhtautua kriittisesti jos aihetta on. Aika ajoin julkisuuteen nouseekin tapauksia, joissa poliisiamme epäillään tehottomuudesta, virheistä, epäeettisestä toiminnasta tai jopa rikoksista. Tuoreimpana mielessämme on varmasti Helsingin huume- ja poliisin entisen päällikön **Jari Aarnion** tapaus, jossa häntä epäillään vakavista rikoksista. Samalla on herännyt epäilyksiä poliisin kyvystä sisäisesti valvoa toimiensa lainmukaisuutta. Tapauksen ympärillä on käyty ajoittain kovaakin kritiikkiä poliisin toimintaa kohtaan ja siinä mielessä on kiinnostavaa, että kohu ei ole ainakaan toistaiseksi vaikuttanut kansalaismielipiteeseen luottamusta heikentävästi.

Poliisimies tekee työtään monen suuntaisten paineiden alaisuudessa. Yhtäällä ovat tietysti kentältä tulevat paineet: harva tulee ajatelleeksi, että suomalaiset poliisipartiot hoitavat vuoden aikana yli miljoona hälytystehtävää. Näitä tehtäviä hoitaessaan poliisimiehet kohtaavat usein ristiriitaisia odotuksia ja tilanteet on ratkaistava nopeasti. Toisenlaiset paineet tulevat oman hallinnon taholta, joka odottaa nopeita tuloksia ja tehoa. Harva tietää sitäkään, kuinka tarkkaan poliisihallinto seuraa työntekijöidensä suoritumista erilaisilla tulostilastoilla, joita poliisimiehet täyttävät jokaisen työpäivänsä aikana. Kolmanneksi tulevat paineet, jotka liittyvät vaatimukseen toiminnan eettisyydestä ja laillisuudesta. Näissä ristipaineissa, kun paine on riittävän suuri, voi syntyä houkutus tehdä tulosta keinoilla, jotka eivät kestä päivänvaloa.

Luultavasti suomalaisten hyvä luottamus poliisin toimintaan selittyy sillä, että paineet eivät ainakaan toistaiseksi ole kasvaneet liian suuriksi ja poliisi on kyennyt hoitamaan päivittäiset tehtävänsä kansalaisia tyydyttävällä tavalla. Vaikka poliisilla on paljon tehtäviä, suomalainen yhteiskunta on kuitenkin säilynyt pääosin rauhallisena eikä suuria ristiriitoja eri yhteiskuntaryhmien välillä ole syntynyt. Toivottavasti taloudellinen taantuma, julkisten palvelujen leikkaaminen, nopea maahanmuuton kasvu ja kotoperäisenkin väestön eriarvoistuminen eivät tätä tilannetta muuta huonompaan suuntaan.

Poliisilla hankala yhtälö ratkaistavana

Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen kertoo, että uudet ilmiöt kuten kyberrikollisuus ja turvapainehakijoiden määrän lisääntyminen vaativat poliisilta runsaasti työpanosta, joka on pois muista tärkeistä tehtävistä. Osaamisen hankkiminen ja resurssien jakaminen ovat poliisille iso haaste.

Elokuussa aloittanut uusi poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen on tutustunut poliisihallintoon pitkän kaavan mukaan. Hän on työskennellyt yli 30 vuotta erilaisissa johto-, asiantuntija- ja muissa tehtävissä Helsingin poliisilaitoksella, liikkuvassa poliisissa, poliisioppilaitoksissa, sisäministeriön poliisiosastolla ja Poliisihallituksessa.

Kolehmaisen visio poliisiylijohtajan viisivuotiskaudelle on Suomen hyvä turvallisuustilanteen säilyminen; niin että mihin vuorokauden aikaan tahansa voi liikkua turvallisesti joutumatta rikoksen uhriksi. Hän yrittää välttää rahasta ja resursseista valittamista, mutta toivoo poliisille sen verran

toimintaedellytyksiä, että hyvä turvallisuustilanne pystytään pitämään.

– Voin hyvällä mielellä aloittaa työn, kun poliisin organisaatiouudistukset on viety läpi ja edeltäjä oli tehnyt siinä hyvää työtä. Poliisin peruskoulutus on nostettu korkeakoulututkinnoksi ja osaaminen on huipussaan. Meillä on kaikki onnistumisen edellytykset, kun vain pidetään huoli, että poliisi on jatkossakin eettisesti korkeatasoinen ja noudattaa palveluperiaatetta. Jos Aarnion tapauksen kaltaisia epäkohtia tulee vielä ilmi, ne analysoidaan, niistä otetaan opiksi ja tehdään tarvittavat kehittämistoimenpiteet. Olennaista on, että tällaiset

tapaukset saatetaan tehokkaasti vastuun piiriin.

Kolehmainen arvioi, että yksittäistapauksilla saattaa olla hetkellinen vaikutus kansalaisten luottamukseen poliisiin, mutta enemmän se rakennetaan päivittäisessä rikostutkinnassa, hälytyspartioiden toiminnassa ja lupapalveluissa. Kun ne ovat laadukkaita ja ihmiset kokevat, että heitä palvellaan ja kohdellaan tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti, luottamus säilyy.

KYBERRIKOLLISUUS NOUSSUT NOPEASTI PAINOPISTEEKSI

Suurin haaste on poliisin toimintaympäristössä tapahtuvat nopeat muutokset. Yh-

teiskunnan muutokset vaativat poliisilta uutta osaamista ja poliisiin pitää olla kehityksessä mukana.

– Se konkretisoituu vaikkapa kyberrikostorjunnan osaamisena. Tietoverkkoja käyttävä rikollisuus eri muodoissaan lisääntyy ja koskettaa tavallistenkin kansalaisten arkea. Meille on haaste saada rekrytoitua oikeita ihmisiä, kehittää osaamista ja luoda yhteistoimintaa muiden viranomaisten sekä yksityisen sektorin toimijoiden kanssa – yksin poliisi ei tehtävästä selviä.

Kyberrikollisuuden torjuntaan on panostettava tulevaisuudessa entistä enemmän. Maailmanlaajuisesti kyberri-

Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen on huolissaan siitä, että kansalaisten luottamus poliisiin kärsii, jos esimerkiksi vähäisille omaisuusrikoksille ei ehditä tehdä mitään.

kollisuuden arvioidaan aiheuttavan jopa 400 miljardin vahingot vuodessa. Kyberrikokset eivät tunne rajoja. Näin ollen niiden tutkinnat ovat vaativia ja pitkäkestoisia ja usein tarvitaan kansainvälistä oikeusapumenettelyä, Kolehmainen kertoo.

– Digitalisoinnissa ja automatisoinnissa on positiivista se, että poliisikin saa uusia teknisiä sovelluksia rikostorjunnan ja rikostutkinnan käyttöön, ja sitä kautta tuottavuus ehkä paranee. Toisaalta digitaalista todistusaineistoa joudutaan kaivamaan takavarikoiduista laitteista entistä enemmän ja sen analysointi ja läpikäynti on hidasta, vaatii resursseja

ja siihen tarvitaan myös automatisoituja prosesseja.

IHMISTEN LIIKEHDINTÄ TUO HAASTEITA

Tämän hetken akuutti haaste poliisille ovat lisääntyneet turvapaikkahakemukset, eikä Välimeren tilanteeseen ole poliittista ratkaisua näköpiirissä. Kun poliisilla on turvapaikkaprosessissa omat velvoitteensa ja vähiä resursseja joudutaan kohdentamaan turvapaikatutkintaan, silloin se jättää aukon sinne, mistä ihmisiä siirrettiin, Kolehmainen kertoo. Hieman lisää resursseja turvapaikatutkintaan poliisi on tosin saanut, jotta tilanne saataisiin normalisoitua.

– Väestön liikehdintään liittyy monenlaisia rikollisuusilmiöitä, esimerkiksi ihmiskauppaa ja salakuljetusta. Tänne tulee henkilöitä, jotka ovat rikoksen kohteena. Toisaalta tulijat saattavat itse syyllistyä rikoksiin. Tässäkin uskon, ettei meillä ole muuta lääketta kuin yhdessä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa toimia ja yrittää hallita tilannetta.

Turvapaikanhakijat ovat vain yksi osa-alue ulkomalaisiin liittyvissä poliisin vastuissa, Kolehmainen huomauttaa. Liikkuvat rikollisryhmät ovat löytäneet tiensä myös Suomeen ja tekevät täällä omaisuusrikoksia. Kun jokin sarjajuttu ratkeaa, samalla voi selvitä kymmeniä tai satoja rikoksia. Ulkomalaisiin liittyvässä rikostutkinnassa tarvitaan kielitaitoa ja eri kulttuurien tuntemusta. Tätä osaamista tarvitaan tosin myös hälytystehtävillä ja muidenkin poliisin tehtävien hoidossa.

Poliisiylijohtaja ei halua ummistaa silmiä terroristisenkaan rikoksen mahdollisuudelta Suomessa.

– Se, mitä alkuvuonna tapahtui Pariisissa ja Kööpenhaminassa, voi hyvin tapahtua Suomessa. Suojelupoliisin mukaan terrorismi-iskun uhka Suomessa on epätodennäköinen mutta mahdollinen. Poliisin täytyy olla hereillä ja seurata tilannetta, kun meiltä Syyriaan taistelijoiksi lähteneet ja siellä sodankaltaisissa olosuhteissa ehkä traumatisoituneet ihmiset palaavat.

Mutta vielä enemmän olemme huolissamme ”yksinäisistä susista”, jotka ovat syrjäytyneitä yhteiskunnasta ja sosiaali- ja terveystalvakuista ja ehkä ihannoivat väkivallanteoja ja ovat suunnittelemassa sellaista.

Kolehmaisen mukaan olemme vakavan asian äärellä siinä, kuinka tällaisia tekoja saadaan ehkäistyä ennalta. Yhteiskunnan turvaverkko pitäisi saada viritettyä sillä tavalla, että potentiaaliset tekijät tavoitetaan jollain tavalla. Tähän tarkoitukseen kehitetty poliisin uhka-arviointimalli on jo osoittanut hyödyllisyytensä ja vakavia rikoksia on pystytty konkreettisesti estämään.

Poliisin haasteena nähdään myös väestön keskittyminen kaupunkeihin ja väestön vanheneminen. Jälkimmäisessä on kaksi puolta: toisaalta ihmiset syyllistyvät vanhemmiten harvemmin rikoksiin mutta ovat tietyissä rikoksissa helpommin uhriina. Esimerkiksi varkaus- ja petosrikoksissa jotkut rikoksentekijät kohdentavat teot tarkoituksella vanhenevaan väestöön. Talousrikostorjunta ja väkivallan ennaltaehkäisy ja väkivaltarikollisuuden vähentäminen ovat pysyviä haasteita Suomessa, Kolehmainen summaa.

POLIISITYÖ ISOJEN MUUTOSTEN JÄLKEEN

Poliisihallinnossa on toteutettu viime vuosina kolme isoa organisaatiouudistusta: vuonna 2009 lakkautettiin 90 poliisilaitosta ja perustettiin →

Yhteiskunnallisessa keskustelussa pitäisi käydä läpi keinot järkevöittää massarikosten tutkintaa ja vähentää poliisin työmäärää, poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen sanoo.

→ tilalle 24 uutta, vuonna 2010 aloitti toimintansa Poliisihallitus ja läänien poliisijohdot lakkautettiin ja vuonna 2014 poliisilaitosten määrä supistettiin edelleen yhteentoista ja Liikkuva poliisi ja Poliisin tekniikkakeskus lakkautettiin itsenäisinä yksikköinä. Poliisiylijohtaja Kolehmainen uskoo, että isot poliisihallinnon rakenneuudistukset on nyt vähäksi aikaa tehty – jollei valtion taloudellisessa tilanteessa tapahdu jotain dramaattista.

– Ihmiset ovat enemmän tai vähemmän löytäneet paikkansa, mutta kun lyhyessä ajassa on läpi viety kolme isoa organisaatiomuutosta, on tietysti havaittavissa jonkinlaista taisteluväsymystä. Nyt on kuitenkin aika kääriä hihat ja tehdä töitä. Toki vielä joitakin prosesseja yritetään sujuvoittaa ja saattaa toimintoja tarkoituksenmukaisemmiksi. Lisäksi analysoidaan rakenneuudistusten hyödyt ja haitat.

Poliisin arkiseen työhön on vaikuttanut suuresti myös esitutkinta-, poliisi- ja pakkokeinolakien uudistus. Lainsäädäntö jalkautettiin kentälle isolla Ponnistus-koulutushankkeella, jonka poliisihallinto toteutti yhdessä Valtakunnansyyttäjänviraston kanssa.

– Koulutuksella annettiin uudistuneen lainsäädännön soveltamiseen niin hyvät valmiudet kuin pystyttiin. Tämä iso muutos on viety ihan kohtuudella läpi. Mielestäni kenttä on sopeutunut siihen hyvin, vaikka se on jossain

mielessä tehnyt prosessia muodollisemmaksi ja ehkä vähän kankeammaksi. Tietty prosessit vievät nyt enemmän aikaa ja muutoseikkoihin aletaan kiinnittää enemmän huomiota. Tavallaan rikosprosessi on muuttumassa lähemmäs amerikkalaista mallia, jossa ikään kuin muodollisuus on tärkeämpää kuin totuuden löytäminen. Mutta poliisi noudattaa tinkimättömästi lakia ja huolehtii siitä, että kansalaisten oikeusturva toteutuu kuten uusi lainsäädäntö edellyttää.

Tärkein yhteistyökumppani rikosprosessissa on syyttäjälaitos. Sen vuoksi syyttäjyhteistyön vahvistamiseksi täytyy Kolehmaisien mukaan tehdä kaikki mahdollinen. Yhteistyössä on edetty hyvin ja molemmat ymmärtävät omat roolinsa, mutta tehtävääkin vielä riittää.

– Syyttäjän kytkeminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esitutkintaan on minun tavoitteeni. Syyttäjän asiantuntemuksen saaminen mukaan prosessiin on hyvä ja kannatettava asia poliisille.

Kolehmainen kertoo, että syyttäjälaitoksen kanssa käydään aktiivista vuoropuhelua ja etsitään keinoja toiminnan parantamiseksi. Kuvaava esimerkki tästä on, että alkuvuonna Valtakunnansyyttäjänvirasto teki poliisi-syyttäjyhteistyön sujuvuudesta syyttäjille kyselyn. Sen mukaan syyttäjät kokivat yhteistyössä ja myös esitutkintapöytäkirjojen laadussa puutteita. Tulokset on käsitelty poliisin

tilaisuuksissa ja saatettu esitutkintaa tekevien yksiköiden tietoon. Tulevana syksynä on tarkoitus kohdentaa vastaava kysely tutkinnanjohtajille.

PROSESSIN KEVENTÄMISEN MASSARIKOKSISSA HARKINTAAN

Poliisin päivittäisrikostutkinta on pahasti ruuhkautunut ja kansalaisten kohtaamia yleisiä rikoksia ei käytännössä ehditä useinkaan tutkia resurssisyistä. Seppo Kolehmaisien mielestä on ymmärrettävää, että jokaista lähellä on se oma juttu ja jos poliisi suhtautuu siihen vähätellen tai ei tee asialle mitään, tämä nakertaa kansalaisten luottamusta poliisiin ja poliisin uskottavuutta. Tästä huolimatta hän kehottaa kansalaisia ilmoittamaan edelleen vähäisistäkin rikoksista ja vihjeistä poliisille.

Hän selvittää ongelman olevan, että poliisin täytyy tutkia kaikki ilmoitetut rikokset esitutkintalain mukaan ja ne voidaan ainoastaan laittaa prioriteettijärjestykseen. Tosin tutkinnanjohtajalla on oikeudet todeta tiettyjä asioita, esimerkiksi jos asiassa ei ole rikosta, tai jos asia etenee syyttäjälle, tämä voi tehdä rajoittamispäätöksen tai muuta vastaavaa. Yksi ongelmallinen piirre onkin se, että yleensä poliisi tutkii rikokset ensin alusta loppuun ja vasta syyttäjä tekee rajoittamispäätöksen.

– Avoimessa yhteiskunnallisessa keskustelussa pitäisi käydä läpi keinot järkevöittää massarikosten tutkintaa ja

vähentää poliisin työmäärää. Pitäisi pohtia vailla tunteita, pystyttäisiinkö sääntelyä keventämään siten, että kaikkea ei tarvitsisi viedä läpi raskaan esitutkinnan mukaan.

Poliisin on tärkeä kiinnittää huomiota myös rikosten uhrien kohtaamiseen. Kolehmainen muistuttaa, että tapaus on monelle ihmiselle ainutlaatuinen ja silloin virkamiehen on oltava asiallinen ja suhtauduttava kunnioittavasti kansalaiseen ja hänen asiaansa. Hän lupaa, että poliisi ottaa kaiken tulevan palautteen vakavasti rikosten uhrien kohtaamisen kehittämisessä. Se on ennen kaikkea koulutuksen asia.

Ennaltaestävyyden merkitystä ei voi poliisiylijohtaja Kolehmaisien mielestä liikaa korostaa. Esimerkiksi on tärkeää, että nuoren rekrytoimisessa rikoksen polulle pystytään tekemään interventiota. Onnistumiset kuten Ankkurimalli tuottavat hänelle suurta mielihyvää. Ennalta estävää toimintaa edistetään tulosopimusten kautta; tavoitteet on viety poliisiyksiköiden tulosopimuksiin.

– Voi olla, että tarpeeksi emme pysty tekemään, mutta kaikki ymmärtävät, että rikos on paljon edullisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa ehkäistä ennalta kuin kalliisti tutkia. Mutta kun poliisille tulee eri velvoitteita nopealla aikajänteellä ja rajallista resurssia kohdennetaan, valitettavasti ennalta estävästä toiminnasta helposti siirretään väkeä johonkin toiseen painopisteeseen. ■

Poliisin tehtävät

	2010	2014
Hengen ja terveyden suojaan kohdistuva tehtävä	48 144	54 390
Omaisuuden suojaan kohdistuva tehtävä	115 315	116 016
Liikenneonnettomuudesta tai liikenteestä aiheutuva tehtävä	230 176	275 816
Yksikön suojaan kohdistuva tehtävä	301 352	284 699
Onnettomuus tai vaarallinen tilanne	39 775	37 730
Erityistehtävät	191 592	130 376
Perus- ja valvontatehtävä sekä ennalta ehkäisevä toiminta	102 206	147 475
Sairaankuljetus- ja ensihoitotehtävät	396	293
Sosiaalitehtävät	949	90
Yhteensä	1 029 905	1 046 885
TIETYT TEHTÄVÄT TARKEMMIN		
Päihtynyt henkilö	77 547	63 819
Häiriökäyttäytyminen ja ilkeävalta	104 747	88 383
Juopumus liikenteessä	39 788	46 210
Vahingonteko	16 269	13 773
Kotihälytys	82 181	81 780
Kotihälytys: perheväkivalta	19 474	25 237
LUPAHALLINTO 2014		
Poliisin myöntämät luvat yht.	1 392 128	
Passit	721 794	
Henkilökortit	135 473	
Ajoluvat	355 524	
Aseluvat	55 432	
Ulkomaalaisluvat	55 043	
Muut luvat	12 021	
Aselupiin kohdistuvat peruutukset ja varoitukset	2 695	
Järjestyksenvalv.korttien per. ja var.	413	
Vartijakorttien per. ja varoitukset	121	

AKU HÄYRYNEN / LEHTIKUVA

■ JUHA KÄÄRIÄINEN

Miksi suomalaiset luottavat poliisiin?

Suomalaiset luottavat poliisiinsa varsin paljon. Kansainvälisissä mittauksissa sijoitumme säännöllisesti kärkimaiden joukkoon yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa. Onko luottamuksen syynä poliisin erinomaisesti tekemä työ? Poliisi hoitaa vuosittain runsaat miljoona hälytystehtävää ja lisäksi tulevat monet muut palvelutehtävät. Kontakteja kansalaisein on siis päivittäin paljon ja voi perustellusti ajatella, että luottamus heijastaa kansalaisten tyytyväisyyttä saamiinsa palveluihin. →

Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana on julkaistu paljon uusia tutkimustuloksia luottamuksesta poliisiin. Valtaosa tutkimuksesta on tehty Yhdysvalloissa ja Britanniassa. Useimmiten tutkijat lähtevät oletuksesta, että luottamus rakentuu poliisin omien toimien varaan: luottamus saavutetaan hyvällä poliisityöllä. Tulokulmia hyvään poliisityöhön on pääasiassa kaksi: instrumentaalinen ja proseduraalinen. Instrumentaalisen näkökulman mukaan poliisiin voi luottaa, jos poliisi saa aikaan tuloksia eli ennaltaehkäisee ja selvittää rikoksia tai muutoin luo rauhaa ja turvallisuutta kansalaisten arkeen. Proseduraalinen näkökulma taas viittaa poliisin käyttämiin menettelytapoihin ja erityisesti siihen, miten oikeudenmukaisina tai eettisesti hyväksyttävänä kansalaiset poliisin toimintatapoja pitävät. Näistä kahdesta lähestymistavasta suositummaksi on tullut jälkimmäinen ja on esitetty melko paljon empiirisiä havaintoja, että luottamus on tosiaankin yhteydessä erityisesti poliisin toimintatapojen reiluuteen ja oikeudenmukaisuuteen.

POLIISIKONTAKTIEN MERKITYS LUOTTAMUSMITTAUKSISSA

Yleiset luottamustutkimukset, esimerkiksi usein viitattu kansainväliset vertailututkimukset, jotka nostavat Suomen ja eräät muutkin Pohjoismaat muiden edelle, mittaavat yleensä luottamusta poliisiin kaikilta otokseen osuneilta vastaajilta. Useimmilla vastaajilla ei kuitenkaan ole ollut lainkaan kontakteja poliisiin ja vastaukset kuvastavat siten lähinnä yleisiä mielikuvia. Siksi on paikal-

TAULUKKO 1.				
Luottamus poliisiin ja poliisikontaktit.				
Onko vastaaja ollut yhteydessä poliisiin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?	VASTAAJA LUOTTAA POLIISIIN (%)			
	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko tai erittäin vähän	
Ei	44	51	5	100 (N=740)
KYLLÄ	40	45	15	100 (N=272)
YHTEENSÄ	43	50	8	100 (N=1012)

laan erottaa ne vastaajat, joilla on ollut kontakteja poliisiin esimerkiksi vastaamista edeltäneen vuoden aikana. Kun näin on menetelty, on yleensä havaittu, että ne, joilla on ollut kontakteja, luottavat vähemmän kuin ne, joilla niitä ei ole.

Seuraavassa tarkastellaan, miten poliisikontaktit ja niiden laatu heijastuvat Suomessa luottamuksen vaihteluun. Aineistona on vuonna 2014 kerätty Poliisibarometri, joka on sisäministeriön joka toinen vuosi teettämä haastattelututkimus. Aineisto kerätään henkilökohtaisina käyntihaastatteluina ja otos edustaa tilastollisesti 15–74-vuotiasta väestöä. Oheisessa taulukossa suomalaisten luottamusta poliisiin on tarkasteltu sen mukaan, onko heillä ollut kontakteja poliisiin vastaamista edeltäneiden 12 kuukauden aikana rikoksen uhrina, rikoksen todistajana tai silminnäkijänä, järjestyshäiriön yhteydessä tai liikennevalvonnan yhteydessä.

Taulukossa 1 näkyvät tulokset käyvät yksiin muissa maissa tehtyjen havaintojen kanssa: kontaktit poliisin kanssa keskimäärin vähentävät luottamusta.

Entä miten kontaktien laatu vaikuttaa luottamukseen? Amerikkalainen alan tutkija

TAULUKKO 2.			
Kielteiset kokemukset viimeisimmässä poliisikontaktissa (N=272)			
Kun viimeksi olitte yhteydessä poliisiin, niin mitkä mainituista kohdista kuvaavat asianne hoitamista... ?	EI-VASTAUKSET		
	N	%	
a) oliko poliisin asennoituminen ymmärtäväistä ja asiallista	33	12	
b) käsittelikö poliisi asiaanne ripeästi	47	17	
c) selvittikö poliisi Teille tilanteenne ja mahdollisuuttenne asiassanne	54	20	
d) oliko poliisi hienotunteinen Teitä ja asiaanne kohtaan	47	17	
e) oliko poliisi mielestänne puolueeton Teitä ja asiaanne kohtaan	34	13	
f) tunsitteko, että poliisi arvosti Teitä asiakkaana	49	18	
g) antoiko poliisi riittävästi tietoa asiaanne liittyen	49	18	
h) toimiko poliisi mielestänne huolellisesti ja virheettömästi	29	11	
i) toimiko poliisi ammattitaitoisesti arvostettavalla tavalla	36	13	
Yhteensä	378		

TAULUKKO 3.				
Kielteisten kokemusten määrä viimeisimmässä poliisikontaktissa ja luottamus poliisiin.				
NEGATIIVISTEN HAVAINTOJEN MÄÄRÄ KONTAKTISSA	VASTAAJA LUOTTAA POLIISIIN (%)			Yhteensä (N)
	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko tai erittäin vähän	
Ei lainkaan	51	42	7	100 (156)
1	38	60	2	100 (42)
2–3	29	58	13	100 (31)
4–6	7	37	56	100 (27)
7–9	6	25	69	100 (16)
Yhteensä	40	45	15	100 (272)

Luottamus poliisiin syntyneekin kahden tekijän yhteisvaikutuksesta: hyvästä poliisityöstä ja turvallisesta yhteiskunnasta, jossa poliisin työtä helpottaa muiden yhteiskunnan toimijoiden tekemä työ.

Wesley Skogan on esittänyt, että kontaktien laadun vaikutus on epäsymmetrinen: kielteinen kokemus vähentää luottamusta enemmän kuin myönteinen kokemus kykenee sitä lisäämään. Toisin sanoen kielteisten kokemusten välttämällä voitaisiin tehokkaimmin edistää luottamuksen syntymistä.

Poliisibarometrissa kysyttiin viimeisimmän poliisi-kontaktin laatua yhdeksällä kysymyksellä, joita koskevat jakaumat näkyvät taulukossa 2. Näiden perusteella laskettiin kielteisten havaintojen summamuuttuja, jonka yhteys luottamukseen on esitetty taulukossa 3.

Näyttää siltä, että viimeisimmän kontaktin laadulla on vahva yhteys luottamukseen. Ensinnäkin havaitsemme, että yli puolella (57 %) niistä, joilla oli ollut kontakti poliisiin, ei ollut yhtään negatiivista havaintoa tuossa kontaktissa ja he luottavat poliisiin enemmän kuin ne, jotka eivät olleet lainkaan olleet kontaktissa poliisiin. Täysin positiivinen kokemus näyttää siten lisäävän luottamusta. Toiseksi, kielteisten havaintojen vaikutus luottamuksen laskuun on asteittainen. Jos kielteisiä havaintoja on vähemmän kuin neljä viimeisimmässä kontaktissa, luottamus murenee vain hiukan. Sen sijaan jos viimeisin poliisikontakti tuntuu menneen pieleen melkein kaikissa suhteissa, kielteinen

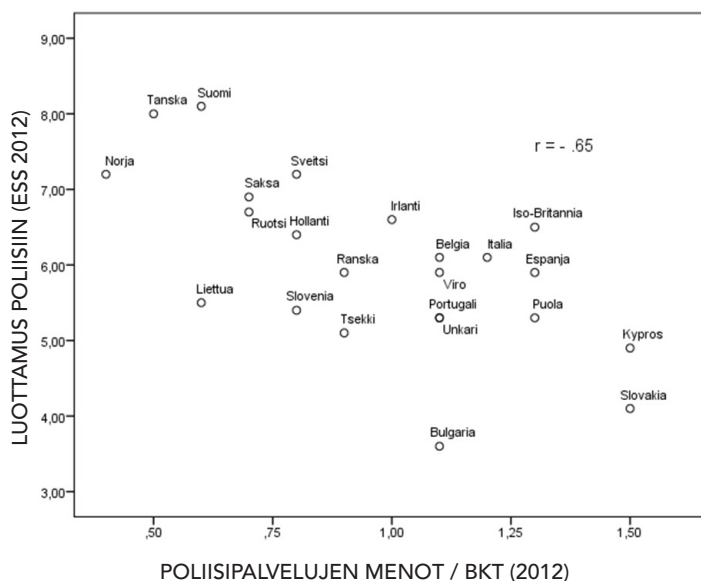
vaikutus luottamukseen on varsin vahva.

HYVÄ POLIISITYÖ JA TURVALLINEN YHTEISKUNTA LUOTTAMUKSEN POHJANA

Uusin käytettävissä oleva suomalainen aineisto näyttää siis vahvistavan olettamusta, että poliisikontaktien laadulla on merkitystä luottamuksen syntymisessä. Suomalaisen luottamus poliisiin heijastanee sitä, että poliisin ja kansalaisten kohtaamiset sujuvat pääosin kansalaisia tyydyttävällä tavalla. Poliisibarometrin tuloksia tulkitessa tulee kuitenkin muistaa, että vastauskato on erityisen suuri poliisin ”vakioasiakkaiden” kohdalla, jotka saattavat olla muita kriittisempiä poliisia kohtaan.

Lisäksi tulee olla varovainen, kun tuloksia tulkitaan kansainvälisissä vertailuissa. Vaikka poliisiin luotetaan Suomessa enemmän kuin useammissa muissa maissa ja vaikka luottamus niin meillä kuin muuallakin on yhteydessä kontaktien laatuun, emme voi suoraan päätellä, että Suomessa olisi maailman paras poliisi tai että hyvä luottamuksen taso olisi yksin poliisin ansiota. Ainakaan tästä ei ole toistaiseksi luotettavaa tutkimuksellista näyttöä. On nimittäin niin, että myös poliisin toimintaympäristöt vaihtelevat yhteiskuntien välillä.

Hyvän vihjeen tästä saamme, kun tarkastelemme eu-

Kuvio 1. Luottamus poliisiin ja poliisipalvelujen menot suhteessa bruttokansantuotteeseen eräissä Euroopan maissa vuonna 2012.

rooppalaisia tilastoja luottamuksesta ja poliisien resursseista. Kuvion 1 tulos näyttää paradoksaaliselta: mitä enemmän yhteiskunnat laittavat resursseja poliisitoimintaan suhteessa kansantuotteeseensa, sitä vähemmän ihmiset luottavat poliisiin. Näyttääkin siltä, että luottamus poliisiin on korkeimmillaan sisäisesti turvallisissa maissa, jotka tulevat toimeen melko pienillä poliisitoiminnan resursseilla. Samalla nuo yhteiskunnat laittavat keskimäärää enemmän resurssejaan sosiaalisia ongelmia ehkäiseviin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, koulutukseen ja tulonsiirtoihin. Luottamus poliisiin syntyneekin kahden

tekijän yhteisvaikutuksesta: hyvästä poliisityöstä ja turvallisesta yhteiskunnasta, jossa poliisin työtä helpottaa muiden yhteiskunnan toimijoiden tekemä työ. ■

Kirjoittaja on vs. yliopistotutkija Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa.

Tuottavuuspaine ja poliisi

Julkisiin palveluihin on kohdistunut viime vuosina voimakas tuottavuuspaine eikä tilanne helpottune tulevina vuosina. Tuottavuuden parantamiseksi on poliisihallinnossakin toteutettu useita hallintopoliittisia toimia. Poliisiorganisaation erityispiirteet on hyvä ottaa huomioon tuottavuuskehittelyssä.

On todennäköistä, että poliisin kaltaisessa organisaatiossa syntyy jännitteitä, kun tuottavuutta pyritään kehittämään sellaisten mittavien rakenneuudistusten avulla, jotka läpäisevät koko organisaation. Kolme poliisiorganisaatiolle ominaista piirrettä tuottavuuden kehittämisen kannalta ovat:

- kiinnittyminen arkista työtä tekevien etulinjan työntekijöiden ammattiosaamiseen
- poliisin ammattietos ei salli poiketa tärkeimmistä oikeudenmukaisuuden ja kansalaisten tasapuolisen kohtelun periaatteista
- organisaatio on työvoimaintensiivinen, jolloin tuottavuuskehitys on luonnostaan hidasta; ihmistyövoimaa on vaikeata korvata koneilla ja laitteilla.

TALOUDELLISET TAUSTATEKIJÄT

Valtiovarainministeriö arvioi kevään 2015 taloudellisessa katsauksessaan, että julkisen talouden tulot eivät riitä ylläpitämään nopean talouskasvun varaan rakennettuja julkisen sektorin rakenteita ja tehtäviä.

Suomen kansantalous on kärsinyt pitkästä taantumasta Yhdysvaltain ja Euroopan luotto- ja finanssikriisien jälkeen. Samaa aikaan kun Suomen vientiteollisuus on menettänyt kansainvälistä markkinaosuuttaan, palkat ovat jatkaneet sopimus-

ten mukaista kasvuaan. Suomen julkinen talous on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 lähtien ja julkinen velka on kasvanut lähelle EU:n finanssisäädösten asettamaa raja-arvoa eli noin 60 %:iin bruttokansantuotteesta.

Suomen kansantalouden keskipitkän aikavälin suhdannenäkymät ovat tätä kirjoitettaessa hyvät. Kansantaloudessa on kuitenkin pitkän aikavälin rakenneongelmia, joita suhdannekäänte ei ratkaise. Sekä väestörakenne että kansantalouden kasvu ovat tulevina vuosina ja vuosikymmeninä kokonaan toisenlaisia kuin vielä 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin nykyinen sosiaalipolitiikka sai muotonsa. Talouskasvu on aiempaa hitaampaa ja huoltosuhde aiempaa heikompi.

TUOTTAVUUS HALLINTOPOLITIIKASSA

Julkisella sektorilla on pyritty kehittämään tuottavuutta monin eri keinoin. Ohjausjärjestelmässä on siirrytty tulosohjaukseen uuden julkisjohtamisen (New Public Management) hengessä. Poliisihallinto, muiden hallintosektoreiden tavoin, laatii omat tulosopimuksensa, määrittelee tulosaluekohtaiset tulostavoitteet ja seuraa ja arvioi niiden toteutumista tuloksellisuusindikaattorien avulla. Käytössä ovat myös tulos- ja kehityskeskustelut sekä palkan henkilökohtainen tuloskomponentti.

Poliisihallinto on osallistunut valtionhallinnon tuottavuusohjelmaan ja toteuttanut useita omia rakenneuudistuksia vuonna 1996 toteutetun kihlakuntauudistuksen jälkeen. Tärkeimpiä näistä ovat olleet poliisin hallintorakenneuudistukset, joiden implementaatiovaiheet ovat alkaneet vuosina 2009, 2010 ja 2014.

Kahdessa ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena oli tuottavuuden parantaminen hallintorakenteita keventämällä sekä johtamista ja toimintaprosesseja kehittämällä. Tavoitteena oli suunnata resursseja hallinnosta operatiiviseen toimintaan ja turvata poliisin peruspalvelujen saatavuus kaikille kansalaisille asuinpaikasta riippumatta. Tavoitteisiin kuului myös poliisin henkilöstön ja sidosryhmien osallistaminen ja sitouttaminen rakenneuudistushankkeeseen. Käytännössä poliisilaitosalueet ja poliisin liikkuvuus kasvoivat. Poliisilaitosten määrä väheni 90:stä 24 poliisilaitokseen.

Kolmas vaihe toteutettiin osana laajempaa toimenpidekokonaisuutta, joka sisälsi poliisin määrärahojen tasokorotuksen, poliisin hallintorakenneuudistuksen kolmannen vaiheen toteutuksen sekä toiminnan tehostamistoimenpiteiden sarjan, jonka tavoitteena oli kompensoida se, että operatiivisen henkilöstön määrä vähenee. Tavoitteena oli kyetä säilyttämään poliisin toiminnalliset tulokset hyvällä nykytasolla.

Hankkeessa tavoiteltiin vuositason

Rakennemuutokset ovat aiheuttaneet työn organisoinnin ongelmia, tiedonkulun katkoksia ja epävarmuutta työn jatkuvuudesta mutta poliisin ammattityö sujuu hyvin ja työilmapiiri on hyvä.

noin 25–30 miljoonan euron kustannussäästöjä vuoteen 2016 mennessä. Säästöt oli tarkoitus kohdistaa johtorakenteisiin, hallinto- ja tukitoimintoihin sekä toimintoihin. Lisäksi tavoitteena oli, että operatiivisen toiminnan säästötarve kompensoidaan toimintaa tehostamalla, käytännössä sähköisiä palveluja kehittämällä ja ottamalla käyttöön poliisin uusi toiminnanohjausjärjestelmä Vitja. Poliisilaitosten määrä väheni 24:stä 11 poliisilaitokseen. Poliisin valtakunnallisista yksiköistä Liikkuva Poliisi ja Poliisin tekniikkakeskus lakkautettiin.

Poliisiammattikorkeakoulussa tehdyn tutkimuksen perusteella työn tuottavuus on kasvanut poliisihallinnossa suhteellisen tasaisesti vuosina 2000–2012. Henkilöstön kokemana tuottavuuspaine on lisääntynyt, etenkin lupapalvelujen tulosalueella, jossa myös tuottavuuden kasvu on ollut nopeampaa kuin muilla tulosalueilla (rikostorjunnassa, valvonta- ja hälytystoiminnassa). Organisaatioperäisistä tekijöistä aiheutuva stressi on lisääntynyt, mutta ammattiperäinen stressi on vähentynyt. Rakennemuutokset ovat aiheuttaneet työn organisoinnin ongelmia, tiedonkulun katkoksia ja epävarmuutta työn jatkuvuudesta etenkin poliisihallinnon siviilityöntekijöillä ja nuorilla vastavalmistuneilla poliiseilla, mutta poliisin ammattityö sujuu hyvin ja työilmapiiri lähityöyhteisöissä on hyvä.

Organisaatiouudistuksia koskevat tutkimushavainnot ovat olleet samansuuntaisia myös muilla toimialoilla. On kuitenkin mahdollista, että poliisihallinto on oma, ainutkertainen tapauksensa suhteessa tuottavuuskehittelyyn ja kattaviin rakennepoliisijärjestelmään.

ORGANISAATIOUUDISTUS HIERARKKISESSA ETULINJAORGANISAATIOSSA

Suuria rakennemuutoksia on ollut vaikeata toteuttaa poliisiorganisaatioissa. Poliisialan kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella tämä ei ole yllättävää.

Poliisin ammatin luonteeseen kuuluu, että etulinjan työntekijöiden on oltava oma-aloitteisia. Päätöksenteon on oltava itsenäistä ja päätöksiä on tehtävä tilanteissa, jotka ovat ainutkertaisia ja joista osaan liittyy vaaran elementti.

Poliisissa partiokaveriin on voitava luottaa. Lähityöyhteisö on muutoinkin tärkeä. Vastaavasti hierarkkiset etäisyydet ovat yleensä suuria. Kentällä saatetaan kokea asia niin, että hallinnossa ei ymmärretä, mitä poliisin työ edellyttää ja mitä se on.

Kyse on ajallisesti ja kulttuurisesti vakaasta piirteestä. Uusimman hollantilaisen tutkimuksen lisäksi nämä poliisin vahvaa ammatti-identiteettiä, käytäntöön uponnutta ammattitaitoa ja hierarkkisia etäisyyksiä korostavat piirteet on havaittu myös 2000-luvun alun suomalaisessa tutkimuksessa ja varhaisessa 1960- ja 1970-lukujen amerikkalaisessa tutkimuksessa.

Suuret rakennemuutokset, joissa johto ja hallinnon suunnittelutoiminto pyrkivät määrittelemään hallintorakenteen ja työn organisoitavat uudelleen, eivät ole välttämättä kentällä suosittuja. Kuitenkin uudistukset suunnitellaan juuri tällä tavoin – keskitetysti – koska poliisi on hierarkkinen organisaatio.

Lähipoliisitoiminnassa ja tietojohdossa poliisitoiminnassa hierarkkisuudesta on pyritty aika ajoin pääsemään eroon, niin että innovaatiovuutta voitaisiin jakaa koko organisaatioon, mutta ainakaan täysimääräisesti tässä ei ole onnistuttu. Organisaatio- ja ammattikulttuureille tyypillisten käytäntöjen – kuten vahvan hierarkkisuuden – avainpiirre on pysyvyys.

TUOTTAVUUS, OIKEUDENMUKAISUUS JA AMMATTIETIIKKA

Jeremy Skolnick tutki 1960-luvun klassikkoteoksessaan *Justice without Trial* poliisitoimintaa kulttuurisena ilmiönä, joka asettuu jännitteisellä tavalla tuomiovallan ja toimeenpanovallan väliselle leikkausalueelle.

Poliisin tehtävänä on ylläpitää oikeusjärjestystä. Kaiken toiminnan ytimessä on

oikeusvaltioperiaate (rule of law). Magna Carta (1215) lähtien lainkuuliaisuutta on edellytetty myös kuninkaalta, eikä lain yläpuolella ole ketään eikä mitään. Laki on kaikille sama. Lain säätää parlamentti ja parlamentin toimintaa rajoittavat omat erilliset lakinsa, viime kädessä perustuslaki. Poliisi on osa tätä oikeuskoneistoa.

Poliisi on kuitenkin myös oma-aloitteinen operatiivinen toimija, järjestyksenvalvoja, jonka osaaminen on käytännöllistä ja jonka toimintaa ei voida yksityiskohtaisesti ja kaikkiin ainutkertaisiin tapauksiin saakka säädellä. Toiminta on tehotonta ja voi estyä kokonaan, mikäli aloitteellisuutta ja tarkoituksenmukaisuusharkintaa ei sallita. Skolnick huomauttaa, että aloitteellisuuden täydellinen kieltäminen on tyypillistä lähinnä diktatuurien poliisivoimille.

Ei ole vaikea keksiä esimerkkejä, joissa rajankäynti oikeudenmukaisuusperiaatteen ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan välillä on jännitteinen. Työvoimaintensivissä organisaatioissa työn tuottavuuden kehittäminen on tavallisesti vaikeata. Ihmistyövoimaa ei voida helposti korvata koneilla ja laitteilla. Tuottavuuden voimaperäinen kehittäminen voi aiheuttaa tilanteita, joissa poliisi joutuu priorisoimaan tärkeitä partiotöitä myöhemmäksi tai jättämään merkittäviä juttuja myöhemmin tutkittaviksi. Lain tulisi kuitenkin olla kaikille sama. Kaikkien tulisi saada oikeutta, riippumatta siitä kuka apua pyytää, koska tai missä asiassa hän sitä pyytää tai missä apua tarvitseva asuu.

Kriittiset priorisointitilanteet ovat tunnollisille poliiseille henkisesti vaikeita. Oikeudenmukaisuus ja kansalaisten tasapuolinen kohtelu ovat ammattietiikan ytimessä. Ne koetaan itseisarvoiksi asioiksi. ■

Matti Vuorensyrjä työskentelee erikoissuunnittelijana Poliisiammattikorkeakoulussa.

Artikkelin lähdeluettelon saa toimituksesta, haaste(at)om.fi.

Poliisikoulutuksen pitää olla ajan hermolla

Poliisikoulutus on juuri uudistunut merkittävästi, kun perustutkinto muutettiin ammattikorkeakoulutasoiseksi. Poliisiammattikorkeakoulun rehtori **Kimmo Himberg näkee koulutuksen kehittämisen jatkuvaksi haasteeksi. Julkisen talouden tilanne, teknologinen kehitys, lainsäädännön muutokset sekä yhteiskunnan moniarvoistuminen ovat asioita, joita nyt on seurattava tarkkaan ja reagoitava niihin nopeasti.**

Filosofian tohtori Kimmo Himberg on toiminut Poliisiammattikorkeakoulun rehtorina neljä ja puoli vuotta. Sitä ennen hän työskenteli yli 20 vuotta Keskusrikospoliisin Rikosteknisen laboratorion johtajana. Koulutustaalaltaan hän on kemisti.

Viime vuoden alussa tuli voimaan poliisin tutkintouudistus. Ensimmäiset opiskelijat uudessa ammattikorkeakoulutasoisessa koulutuksessa aloittivat elokuussa 2014. Himbergin mukaan uudistus on sujunut yllättävän hyvin. Hän muistuttaa kuitenkin, että tutkintouudistus saattaa kuulostaa dramaattisemmalta kuin todellisuudessa olikaan. Poliisin peruskoulutus laajeni noin 15 opintopisteen verran ja on nyt 180 opintopistettä. Tätä merkittävämpiä ovat opetuksen sisällön uudet painotukset ja kulttuuriset muutokset.

– On tietoisesti pyritty luopumaan koulumaisesta opetuksesta ja siirtymään korkeakoulumaiseen opetukseen. Ammattikorkeakouluopetus on jo määritelmän perusteella työelämään orientoitunutta. Koulutukseen sisältyvä merkittävä määrä ammattiaiaineita, joissa opiskellaan käytännön poliisitaitoja. Opiskelijamme täytyy opettaa esimerkiksi ajamaan autoa niin, että heidät uskaltaa päästää hälytysajoon liikenteeseen. Vastapainoksi opintoihin sisältyy esimerkiksi oikeustieteellisiä aineita niin paljon, että useimmat uudet opiskelijat yllättyvät lukemisen määrästä.

Tutkintouudistuksessa on pyritty pois sellaisesta mallista, jossa oppiaineet ovat tiukasti erillään toisistaan. Esimerkiksi oikeustieteellisissä aineissa opetettavaa säädosperustaa tuodaan

välittömästi sovellettavaksi käytännön poliisityön vaihteleviin tilanteisiin.

– Minulle uutena rehtorina ehkä suurin yllätys oli se, kun kävin seuraamassa voimankäytön opetusta ja tajusin, että kyse on toimivaltuus-säännösten hallinnan soveltamisesta vaikeisiin poliisityön tilanteisiin, ammattietiikan korostamisesta ja suhteellisuusperiaatteen jatkuvasta esilläolosta – ja vasta sen jälkeen fyysisestä toiminnasta ja voimavälineiden käytöstä.

Eri näkökulmien integroimisesta opetukseen ovat esimerkki myös harjoitukset, jossa toimitaan yhdessä eri viranomaisten kanssa. Poliisiammattikorkeakoululla on Pirkanmaan pelastuslaitoksen kanssa hyvä yhteistyö. Myös naapuriammattikorkeakoulun TAMK:n kanssa on päästy hyvään yhteistyöhön ja rakentamaan sellaista harjoittelua,

joissa sosiaalialan opiskelijat ja poliisiopiskelijat toimivat yhdessä.

Myöhemmin tänä syksynä Poliisiammattikorkeakoulussa alkaa myös uusimuotoinen poliisipäällystökoulutus, johon on ollut runsaasti hakijoita. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto tuottaa kelpoisuuden päällystön komisario- ja ylikomisariovirkoihin. YAMK-tutkinto on 120 opintopisteen laajuinen kokonaisuus. Himbergin mukaan tutkinnon opetussuunnitelma on valmis ja toteutussuunnitelmatkin hyvällä mallilla. Suurin osa uuteen koulutukseen hakeneista ei omaa korkeakoulututkintoa, joten heille järjestetään ensi vuoden mittainen muutokoulutus, jossa vanha poliisin perustutkinto muutetaan ammattikorkeakoulututkinnoksi. Rinnalla kulkee vielä entinen järjestelmä, jonka poliisipääl-

Poliisiammattikorkeakoulun rehtori Kimmo Himberg arvioi, että arvomuutos on koulutuksessa vaikeimmin kohdattava ilmiö.

lystötutkinnon opinto-oikeus säilyy 2017 loppuun, mutta nämä opiskelijat tekevät lähes yksinomaan etäopintoja.

ENEMMÄN HAKIJOITA TARVITAAN

Tänä vuonna poliisikoulutuksen aloituspaikkoja on jäänyt haussa jopa täyttämättä, mikä johtuu rehtori Himbergin mukaan siitä, että on haluttu pitää kiinni vanhasta pääsykoepisterajasta, jota on pidetty hyvänä seulana.

– Samanaikaisesti on käynyt ilmi, että ennusteet poliisien määrän vähenemisestä eivät toteudu ainakaan siinä tahdissa kuin muutama vuosi sitten arvioitiin ja olemme ajautumassa jonkinasteiseen poliisipulaan. Meidän täytyy lisätä rekrytointiponnistuksia, jotta saamme entistä enemmän hakijoita, mutta lisäksi meidän on punnittava valintakriteerejä. Kaikki aloituspaikat täytyy saada täyteen tai muuten poliisipula kestää monta vuotta.

Valintakokeet ovat monivaiheiset testit, mutta yksikään osa-alue ei ole sellainen, että kaikki tai valtaosa hakijoista ei siitä selviäisi, Himberg arvioi. Karkeasti osa-alueet voidaan jakaa fyysikkään, kognitiivisiin taitoihin, motivaatiopohjaan sekä sosiaaliseen ja psykologiseen osaamiseen. Esimerkiksi itsehillintä on tärkeä ominaisuus ja kognitiivisissa taidoissa painottuu äidinkielen osaminen, koska poliisin on kyettävä juridisesti täsmälliseen ilmaisuun sekä suullisesti että kirjallisesti.

Poliisin ammattikorkeakoulututkinnon pohjakoulutuksena on lukio tai vähintään kolmevuotinen ammatillinen tutkinto. Vanhamuotoisen poliisin peruskoulutuksen aloittaneista joka kolmas oli jo valmistunut johonkin ammattiin ja joka kymmenennellä oli korkeakoulututkinto. Himbergin mukaan vielä ei kannata tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä tutkin-

touudistuksen vaikutuksista hakijapohjaan tai valittujen opiskelijoiden taustaan, mutta isoa muutosta ei näytä tapahtuneen. Aloittaneiden opiskelijoiden keski-ikä on pudonnut vajaalla vuodella.

YHTEISKUNNAN MUUTOSTEN SEURAAMINEN VÄLTÄMÄTÖNTÄ

Yhteiskunta ja maailma muuttuvat yhä nopeampaa vauhtia ja muutoksen tasoja on monta. Jatkuva haaste on se, miten poliisikoulutuksessa voidaan riittävän nopeasti seurata näitä muutoksia, Kimmo Himberg kertoo. Tämä ei koske pelkästään poliisin tutkintokoulutusta vaan myös ja jopa enemmän täydennyskoulutusta.

Yksi toimintaympäristön muutos on julkisen talouden tilanteen huonontuminen ja tehokkuusvaatimusten kasvu. Poliisin hallintorakennemuutokset ovat tähänneet tehostamiseen ja supistussuunnitelmat koskevat myös

Poliisiammattikorkeakoulua. Poliisi, kuten muutkaan viranomaiset, ei voi enää reagoida uusiin haasteisiin rekrytoimalla uutta väkeä. Uutta osaamista ja valmiuksia on hankittava koulutuksen keinoin. Toisaalta koulutukseen pääseminen voi olla vaikeaa, kun työmäärät kasvavat.

– Etäopiskelun kehittäminen ja verkkokoulutus ovat iso kehittämissarka. Monia poliisikoulutuksen osa-alueita pystytään mainiosti toteuttamaan verkon avulla, muttei tietenkään kaikkia. Esimerkiksi emme voi järjestää nopean ajon kursseja tai kouluttaa uuden virka-aseen käyttöä verkossa. Mutta uuden esitutkinta-, poliisi- ja pakkokeinolainsäädännön koulutuspaketti toteutettiin 95 prosenttisesti verkossa ja koulutuksen kohdejoukkona oli koko poliisin henkilöstö. Se saattaa olla koko poliisikoulutuksen historian laajin täydennyskoulutushanke.

Teknologinen muutos yhteiskunnassa on edennyt vauhtia, jota harva on osannut ennustaa. Himbergin mukaan toisaalta kehitys merkitsee mahdollisuuksia, kun poliisi saa tehokkaita uusia työkaluja ja nykyiset poliisio opiskelijat ovat jo ”diginatiivisukupolvea”, mikä helpottaa heidän opettamistaan monipuoliseen digitaalisten työkalujen käyttöön. Haasteena on, että teknologinen muutos tarkoittaa kokonaan uutta toiminta-aluetta perinteisen reaali maailman poliisitoiminnan rinnalle; verkomaailmassa esiintyvät jo lähes kaikki rikostyyppit.

– Meidän on ymmärrettävä, miten poliisitoimintaa muokataan niin, että pystymme olemaan läsnä verkoissa ja sosiaalisessa mediassa – eikä pelkästään viestinnän →

→ kannalta vaan aktiivisina toimijoina – ja miten pystymme tutkimaan rikoksia verkoissa, joissa rikosentekijät ovat yleensä äärimmäisen lahjakkaita. Nyt olemme kovalla vauhdilla rakentamassa monitasoista koulutuskokonaisuutta kyberturvallisuuden ympärille. Osin toteutamme sen itse, osin kotimaisen ja ulkomaisen korkeakoulu yhteistyön ja myös eurooppalaisen poliisiyhteistyön kautta.

Kolmas koulutushaaste on säädösperustan tarkentuminen ja laajentuminen. Uudessa esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännössä rikos-tutkinnan reunaehdot ovat monin tavoin tiukentuneet ja tutkinnallisista toimenpiteistä säädetään yhä yksityiskohtaisemmin laissa. Tämä edellyttää tutkijoilta ja tutkinnanjohtajilta yhä kehittyneempää osaamista. Himberg näkee perusoikeusnäkökulman tuottamat lainsäädännölliset muutokset merkityksellisiksi, mutta kaipaa tehokkuusvaatimusten aikana myös lainsäädännön tarkastelua siitä näkökulmasta, olisiko siellä virtaviivaistamisen mahdollisuuksia.

Neljäs iso toimintaympäristön muutos on yhteiskunnan monikultuuristuminen tai moniarvoistuminen. Ongelma on erityisesti se, että keskustelua eri arvonäkökulmien välillä käydään ikään kuin huutamalla. Himberg on huolestunut, mitä kehitys merkitsee yhteiskuntarauhalle, ja poliisille yhteiskuntarauhan järkkyminen on mitä suurimmassa määrin toimintaympäristön muutos. Yhteiskunnan moniarvoistuminen kytkeytyy poliisikoulutuksen perusasioihin: tasa-arvonäkökulman ja oikeudenmukaisuusnäkökulman jatkuvaan korostamiseen läpi koko koulutusohjelman.

– Minulla on ensimmäisen opiskelupäivän ensimmäinen tunti ja silloin lähdetään siitä, miten poliisin tulee toimia poliisilain kakkospykälän mukaan ja mitä laki sanoo poliisin käyttäytymisvelvoitteista niin työssä kuin vapaalla ja miten tulkitsemme sitä opiskelijoiden kohdalla. Oppilaitoksessa on kirjaimellisesti nollatoleranssi kaikenlaisen häirinnän tai halventavien näkemysten esittämisen suhteen, hän korostaa.

– Ja vaikka tämä kuulostaa kliseeltä, haluamme selvästi isomman määrän opiskelijoita, joiden tausta on Suomen rajojen ulkopuolella. Se auttaisi opiskelijoitamme toimimaan poliisina sellaisessa yhteiskunnassa kuin se tulee olemaan. Se myös parantaisi poliisin ja eri kansalaisryhmien luonnollista yhteydenpitoa sekä ehkä auttaisi montaa maahanmuuttajataustaista kansalaisryhmää entistä paremmin sulautumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Poliisioppilaitoksen rehtorina olen lievästi huolissani siitä, että jos poliisiorganisaatio ei pysty näyttämään, että se haluaa ja saa virkamiehistöönsä kaikenlaisia suomalaisia, tulevaisuudessa poliisi ei ehkä ole kovin uskottava puhumaan kaikkien kansalaisten tasa-arvoisesta palvelusta.

Kimmo Himberg arvioi, että poliisikoulutuksen näkökulmasta arvomuutos on vaikeimmin kohdattava ilmiö, sen sijaan talouden muutokseen poliisi voi sopeutua, lainsäädännön muutokseen se voi luultavasti vaikuttaa ja teknologisessa muutoksessa poliisi voi olla itse mukana. ■

Poliisi raken

Suomessa on väkimäärään suhteutettuna vähiten poliiseja Euroopassa. Silti 92 prosenttia suomalaisista luottaa poliisiin ja sen kykyyn huolehtia yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Luku on maailmanennätysluokkaa. Kansalaisten mielestä poliisin tärkeimmät tehtävät ovat kiireellisiin hälytyksiin vastaaminen, väkivaltarikosten selvittäminen ja torjunta, huumorikosten selvittäminen ja torjunta sekä kotiväkivaltaan puuttuminen. Poliisin arvioidaan onnistuneen parhaiten lupapalveluissa, kiireellisiin hälytyksiin vastaamisessa ja liikennevalvonnassa. Eniten parantamisen tarvetta on autovarkauksien ja rahanrikosten selvittämisessä sekä talousrikos-torjunnassa. Rikosilmiot huolestuttavat aiempaa vähemmän ja kaikki poliisin tehtävät koetaan edelleen tärkeinä. (Poliisibarometri 2014)

Lähes yhdeksän suomalaista kymmenestä (88 %) kokee, että poliisin asennoituminen on ymmärtäväistä ja asiallista. Suurin osa suomalaisista ei ole juurikaan tekemisissä poliisin kanssa, joten medialla on merkittävä rooli mielikuvien synnyttäjänä. Media on jatkuvasti läsnä ja se vaikuttaa laajasti yhteiskunnan, myös poliisin, toimintaan. Media jakaa tietoa, kysyy mielipiteitä, ottaa kantaa, auttaa rikosten ratkaisemisessa ja pyrkii osaltaan estämään niitä ennalta. Tämä kaiken ohella se vaikuttaa keskeisesti poliisin luottamukseen ja maineeseen eli siihen kuvaan, jonka kukin itse poliisista muodostaa.

HYVÄ MAINE ANSAITAAN JOKA PÄIVÄ

Hyvä maine syntyy siitä, että tekee oikeita asioita ja kertoo niistä muille. Poliisi tekee hyviä tekoja päivittäin: estää rikoksia ja onnettomuuksia ja selvittää niitä.

Suomalaisen tutkimuksen mukaan maine koostuu kuudesta vetovoimatekijästä, joita ovat yrityskulttuuri- ja johtaminen, tuotteet ja palvelut, muutos- ja kehityskyky, yhteiskuntavastuu, menesty-

ntaa julkista kuvaansa huolella

minen ja julkinen kuva (Heinonen 2006). Yhteisöllä on hyvä julkinen kuva, jos se on sidosryhmissään tunnettu, paljon näkyvillä julkisuudessa, vetovoimainen julkisuuskuvaltaan ja omaa karismaattisen johtajan (Aula & Heinonen 2002).

Turvallisuuteen vaikuttavat kuitenkin monet muut tekijät kuin poliisin toimet. Se, että pohjoismaisissa yhteiskunnissa ihmiset kokevat vähemmän turvattu-
muutta, saattaa liittyä moniin muihin tekijöihin poliisin toimintaan. Onkin luultavaa, että hyvinvointipolitiikalla on oma osuutensa selitettäessä poliisin ja kansalaisten hyviä suhteita (Kääriäinen 2014).

VIESTINNÄN STRATEGISET TAVOITTEET

Poliisin viestinnän strategisena tavoitteena on ylläpitää ja lisätä näkyvyyttä, tarjota mahdollisuus vuorovaikutukseen ja pyrkiä siten estämään onnettomuksia ja rikoksia ennalta. Viestintästrategiassa vuosille 2010–2013 määritettiin yhteensä 18 kehittämisaluetta ja toimepidettä vuosille. Niitä arviolta 90 prosenttia toteutui. Kansalaisten ja median viestinnästä antamat arviot paranivat hieman.

Vuosille 2015–2018 viestinnässä on määritetty viisi kehittämisaluetta ja 12 toimenpidettä sekä koko hallinnonalan yhteiset mittarit, joilla toimintaa voidaan johtaa, ohjata ja arvioida.

Vaikuttavuutta voidaan kuvata muutamalla yleisluontoisella tunnusluvulla. Poliisi lähettää vuosittain noin 13 000 tiedotetta medialle. *Poliisi.fi* -verkkopalvelussa vierailaan lähes kymmenen miljoonaa kertaa. Palvelussa on noin 1500 sivua ja lähes kaikki sisältö on luettavissa myös englanniksi. Palauteposteja vastaanotetaan yli 20 000 kappaletta.

Sosiaalisessa mediassa poliisilla oli yli 450 000 seuraajaa kymmenissä eri profiileissa muun muassa Facebookissa, Twitterissä ja Instagramissa. Suosituimmat postaukset ovat tavoittaneet jopa kaksi miljoonaa henkilöä. Vuorovaikutusta

on edistetty lisäksi erilaisissa kansalais-tapahtumissa.

Televisiossa esitetään vuosittain lähes sata jaksoa poliisista kertovia dokumentaarisia televisio-ohjelmia, kuten Poliisit, Poliisit Kotihälytys, Lainvalvojat, Poliisikokelaat, 112 ja Lapin poliisi.

TOSI-TV PARANTAA IHMISTEN MIELIKUVIA

Kansainvälisten tutkimusten mukaan dokumentaariset televisio-ohjelmat lisäävät jossain määrin luottamusta poliisiin (Weitzer 2002). Suomessa kokemukset ovat samansuuntaisia. Esimerkiksi Poliisit-sarjan on nähnyt 89 prosenttia suomalaisista. Yli puolet katsoo ohjelmaa vähintään silloin tällöin. Televisiossa ohjelmaa on esitetty uusinnat mukaan lukien yli 1600 kertaa. Verkossa sitä on katsottu yli 15 miljoonaa kertaa.

Luottamuksen lisäksi sarjat ovat rakentaneet poliisin mainetta ja tukeneet rekrytointia poliisin ammattiin. Tosi-tv on tuonut kadut koteihin ja tarjonnut mahdollisuuden tutustua poliisin arkeen ja ammattitaitoon tilanteissa, joita katsojat eivät välttämättä muutoin kohtaisi.

Taloustutkimus kysyi yli tuhannelta henkilöltä sitä, miten kuuden vuoden ajan televisiossa esitetty dokumentaarin televisiosarja Poliisit on vaikuttanut heidän mielipiteisiinsä. 44 prosenttia vastaajista kertoo sarjan muuttaneen mielikuvaa poliisista joko hieman myönteisemmäksi tai selvästi myönteisemmäksi. Vain harvan mielestä heidän mielikuvansa poliisista on muuttunut hieman kielteisemmäksi tai selvästi kielteisemmäksi. Yli kolmasosa (37 %) katsojista oli sitä mieltä, että televisiosarja oli lisännyt arvostusta poliisin työtä kohtaan.

VIESTINTÄOSAAMISEN TARVE POLIISISSA KASVAA

Poliisin vision mukaan Suomi on Euroopan turvallisin maa, minkä takeena on ammattitaitoinen, palvelualtis, luotet-

tava, yhteistyöhakuinen ja tehokkaasti organisoitu poliisi.

Kansainvälistymisen myötä niin hyvä kuin pahakin liikkuu yhä helpommin yli rajojen. Samalla viestinnän välineiden kirjo kasvaa ja kohderyhmät pirstaloituvat.

Toimintaympäristön muutos merkitsee sitä, että media- ja viestintäosaamisen tarve poliisissa kasvaa organisaation kaikilla tasoilla. Poliisilla on oltava ammattitaitoinen, palveleva ja tehokas viestintäorganisaatio, jolla on yhteiset toimintatavat ja riittävät resurssit normaalioloissa ja tehostettua viestintää vaativissa tilanteissa.

Viestinnällä voidaan helpottaa kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumista turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon, edistää rikosten selvittämistä ja ehkäistä niitä ennalta sekä siten ylläpitää luottamusta poliisiin.■

Kirjoittaja on viestintäpäällikkö Poliisihallituksessa.

LÄHTEITÄ:

Aula, P. & Heinonen, J. (2002) *Maine menestystekijä*. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Heinonen, J. (2006) *Mainejohtaja*. Juva: WS Bookwell Oy.

Kääriäinen, J. (2014) *Poliisia koskeva julkinen kritiikki ja luottamus poliisiin. Poliisin toimintaympäristö. Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2014*.

Poliisibarometri 2014. Sisäministeriön julkaisu 4/2015.

Poliisit-tv-sarjan vaikutus katsojien mielikuviiin poliisista, Taloustutkimus 29.11.2013, Juhon Rahkonen ja Marko Mäkinen.

Poliisin viestinnän nykytila viestintästrategia ja kehittämisalueet 2010–2013, Poliisihallituksen julkaisusarja 6/2009.

Weitzer, R. (2002) *Incidents of police misconduct and public opinion. Journal of Criminal Justice 30, 398–408*.

Twiiittaava #poliisi

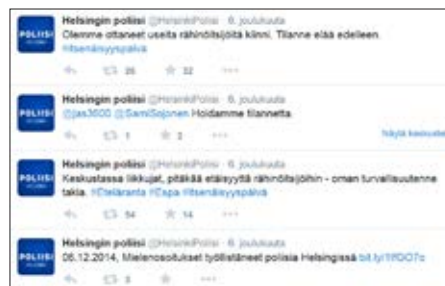
Sosiaalinen media osana poliisitoimintaa

Helsingin poliisilaitos on käyttänyt suunnitellusti Twitteriä osana operatiivisten tilanteiden viestintää reilun vuoden ajan. Tässä yhteydessä operatiivisilla tilanteilla tarkoitetaan tilanteita, joihin poliisi valmistautuu lisäresurssein turvaamaan järjestystä ja luomaan turvallisuutta. Tällaisia tilanteita ovat olleet mm. itsenäisyyspäivä, vappu ja paljon faneja stadionille keränneet jalkapallo-ottelut. Myös koulujen päättymisviikonloppu näkyi Twitterissä, kun poliisi valvoi alaikäisten alkoholin käyttöä ja juhlinnan kulkua eri puolilla kaupunkia.

Twitter ei ole korvannut perinteistä mediatiedottamista, vaan tuonut siihen nopean ja kätevän lisän. Monet toimittajat seuraavat Helsingin poliisin twiittejä ja saavat myös sitä kautta tietoa tapahtumista. Toisaalta kansalaiset pystyvät seuraamaan vaikkapa vappumarssin kulkua Twitterin avulla. Koulujen päätösviikonloppuna Helsingin poliisi sai paljon positiivista palautetta nuorten vanhemmilta, jotka seurasivat illan kulkua ja tapahtumia myös sosiaalisen median kautta.

ITSENÄISYSPÄIVÄSTÄ VAPPUUN JA FESTIVAALIEIHIN

Yksi hyvä esimerkki onnistuneesta Twitter-viestinnästä oli viime vuoden itsenäisyyspäivä, jolloin poliisilaitos valmistautui mielenosoittajiin presidentin linnan läheisyydessä. Johtokeskus julkaisi illan mittaan twiittejä mielenosoittajien liikkeistä ja reaktioista, ja varoitti kansalaisia reaaliaikaisesti mahdollisista yhteenotoista.

Vaikka poliisi joutui illalla käyttämään rähinöitsijöiden taltuttamiseksi voimakeinoja, jäi reaaliaikaisen viestinnän ansiosta kansalaisille poliisin toiminnasta kuitenkin avoin ja jopa positiivinen kuva – poliisi saikin toiminnastaan paljon positiivista palautetta kansalaisilta. Kansalaisten lisäksi myös median edustajat antoivat reaaliaikaisesta twiittailusta positiivista palautetta, kun pystyivät seuraamaan tilannetta koko illan myös poliisin näkökulmasta.

Kun tilanne itsenäisyyspäivän iltana rauhoittui, julkaisi johtokeskus myös vähän kevyempiä twiittejä ja kevyttä huumoria.

Itsenäisyyspäivän tilanne päättyi noin puolen yön aikaan ja Helsingin poliisi julkaisi illan lopuksi vielä tunnelmakuvan

kentältä. Tarinankerronnallisin keinoin pystyttiin viestimään tapahtumien seuraajille, että toiminnallinen tilanne on ohi.

Helsingin poliisin twitterin käytöstä kerrottiin etukäteen medialle lähetetyssä tiedotteessa, jossa kerrottiin myös käytetty #hashtag Twitter-viestintää tuettiin kaupungilla annetuilla live-haastatteluilta sekä lausunnoilla johtokeskuksesta. Samalla tavalla toimittiin myös vappuna #vappu2015, jolloin poliisia työllistivät tuhannet vappumarssijat. Myös huhtikuussa ja heinäkuussa pelatuissa HIFK-HJK #StadinDerby -otteluiden aikana poliisi twiittasi reaaliajassa koko illan.

Käytännössä twiittaaminen tapahtui Helsingin poliisilaitoksen johtokeskuksesta, jossa viestintä oli yleisjohtajan apu-

Twittaamisesta on selkeästi havaittu olevan hyötyä operatiivisten tilanteiden viestinnässä.

Sosiaalisesta mediasta on apua poliisille ajoittain myös rikosten selvittämisessä.

na ja sai reaaliajassa tietoa tapahtumista kentällä. Kaupungilla oli lisäksi valokuvaajia, jotka tuottivat kuvamateriaalia tapahtumien polttopisteestä. Näin twiittejä pystyttiin tukemaan kuvilla. Media käytti myös suoraan poliisin twiittejä uutisissa tekemällä kuvakaappauksia twiiteistä. Myös twitterissä julkaistuja valokuvia käytettiin paljon uutisoinnissa. Näin poliisin viesti pääsi mediaan suoraan ja muokkaamattomana.

APUNA TUTKINNALLE JA ENNALTA ESTÄVÄLLE TOIMINNALLE

Paitsi operatiivisten tilanteiden viestinnässä Twitteristä on hyötyä myös tutkimalle. Useat Suomen poliisilaitokset ovat julkaisseet Facebookissa ja Twitterissä kuvia kadonneista henkilöistä saadakseen silminnäkijähavaintoja henkilöiden liikkeistä. Useat kadonneet henkilöt on lopulta löydetty sosiaalisen median kautta tulleen palautteen avulla.

Sosiaalisesta mediasta on apua poliisille ajoittain myös rikosten selvittämisessä. Tänä keväänä Helsingin poliisilaitoksen Facebook-seinällä ja Twitterissä julkaistu video väkivaltaisesta ryöstöstä saavutti yli 70 000 ihmistä kolmen tunnin aikana ja videota oli jaettu tuhansia kertoja. Epäillyt tekijät saatiin kiinni vielä saman päivän aikana. Kansalaiset haluavat auttaa poliisia jakaessaan twiittejä ja Facebook-nostoja, joissa pyydetään yleisövihiä. Jakoja ja uudelleen twiittauksia voi tulla jopa satoja ensimmäisen tunnin aikana julkaisusta. Sosiaalisen median kattavuutta auttaa luonnollisesti perinteinen media, joka julkaisee poliisin lähettämän materiaalin yleensä viivyttämättä.

HYVÄN TWIITIN OLEMUS

Poliisin viestintästrategiassa vuosille 2015–2018 yhtenä painopistealueena on kansalaisviestintä ja sen vahvistaminen. Twitter tarjoaa välineen paitsi kan-

salaiskeskustelun ja erilaisten teemojen uutisoinnin monitorointiin, mutta myös kanavan suoraan keskusteluun ihmisten kanssa. Helsingin poliisi saa päivittäin paljon kysymyksiä etenkin liikennevalvontaa ja -turvallisuuuteen liittyen, mutta myös lupa-asioista ja järjestyksen valvonnasta kysytään. Mediassa keskustelun alla olevat asiat, kuten maahanmuuttokysymykset, näkyvät nopeasti myös poliisille esitetyissä kysymyksissä ja kommentteissa.

Käyttäjätilin perustaminen sosiaaliseen mediaan antaa lupauksen läsnäolosta, jota kaikki sosiaalisen median palvelut vaativat koko ajan. Viestintään on varattava resursseja ja myös hankaliin kysymyksiin on oltava valmiina vastaamaan. Sosiaalinen media ei ole siis vain kanava söpöjen koirakuvien julkaisemiseksi, vaan alue jossa ihmiset voivat auttaa poliisi twiittejä jakamalla mutta myös haastaa viranomaisen julkisesti.

Vaikka twiittiin mahtuu vain 140 merkkiä, on tekstin muotoilu mietittävä huolella. Lyhyet twiitit voidaan helposti ymmärtää väärin ja ne voivat herättää närkästystä. Keskustelun seuraaminen on olennaista, jotta kysymyksiin ja kommentteihin pystytään heti vastaamaan ja oikaisemaan mahdolliset väärinymmärrykset tai sosiaalisessa mediassa liikkuva väärä tieto.

Twiitteissä kannattaa välttää kapulakieltä ja liiallista virallisuutta. Puhekielen ilmaisuilla höystetyt twiitit ovat yleensä kaikkein suosituimpia. Tämä ei tarkoita sitä, että poliisi menettää Twitterissä osan uskottavuudestaan. Pikemminkin se osoittaa sen, että viranomaisenkin voi hallita sosiaalisen median käytön ja taituttaa virallisen kielensä naseviin, jopa humoristisiin twiitteihin, joiden tarkoitus tukee kuitenkin poliisitoimintaa. Hyvästä twiitistä tekee vielä paremman valokuva tai video, jotka ovat aina kiinnostavampia kuin pelkkä teksti.

Luonnollisesti ei sovi unohtaa, että Twitteriä käyttää arviolta alle kymmenen prosenttia suomalaisista. Facebookin on sanottu olevan elinkaaren huippuhetkensä ohittanut palvelu, jota käyttävät vain keski-ään ylittäneet ihmiset ja jonka suosio hiipuu lähitulevaisuudessa. Kaikesta huolimatta aktiivinen osallistuminen sosiaalisessa mediassa on välttämätöntä. Poliisin tulee olla läsnä niissä kanavissa, joissa poliisia koskevista asioista keskustellaan ja siihen perinteinen mediatiedottaminen ei enää riitä. ■

Päivi Tampere on ollut Viron poliisin ja Helsingin poliisin viestintäasiantuntijana. Jukka Matilainen on Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen viestintäpäällikkö.

■ TUIJA HIETANIEMI

Teollistuva järjestäytynyt rikollisuus

Vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamat uhat kumpuavat rikollisten verkostoitumisesta, jengiytymisestä ja siitä koituvasta väkivallasta, helposta ja nopeasta rajat ylittävästä liikkumisesta sekä tietoverkon hyödyntämisestä rikollisiin tarkoituksiin. Rikolliset toteuttavat hankkeensa yhä yleisemmin yritystoiminnan puitteissa. Alamaailman tietoverkkofoorumit ovat synnyttäneet maailmanlaajuisen rikollisen palveluteollisuuden, jonka torjumiseksi lainvalvonta tarvitsee uudenlaisia taitoja ja toimintatapoja.

Euroopan poliisiviraston Europolin keväällä 2015 julkaisema tulevaisuuskatsaus arvioi järjestäytyneen rikollisuuden kehitystä EU-maissa. Tietoverkossa on syntynyt maailmanlaajuinen rikollinen palveluteollisuus, jossa rikollisten työnjako on joustavaa ja tuotekehitys nopeaa. Paikallisesti toteutuva rikollisuus on yhä enemmän rajat ylittävää ja maailmanlaajuisista, mutta hallinnolliset rajat ja etäisyydet vaikeuttavat rikoskokonaisuuksien paljastamista. Järjestäytyneen rikollisuuden vallitsevat määritelmät eivät Europolin mukaan enää sovellu riittävästi nykypäivän verkostoituvan

rikollisuuteen, jossa laitton ja laillinen toiminta sekoittuvat.

Rikollisen palveluteollisuuden nettifoorumit tarjoavat runsaan kirjon tuotteita, joiden hyödyntämiseen ei tarvita erityisiä taitoja. Netissä rikolliset ja rikollisryhmät tavoittavat kannattajia, levittävät tehokkaasti haluamiaan sisältöjä ja osallistuvat yhteiskunnan toimintoihin. Tietoverkon käyttöön kasvaneiden sukupolvien rikollisuus saa väistämättä uusia muotoja ja ulottuvuuksia. Europol toteaa, että tietoverkkohyökkäysten mittasuhteet, teknologinen vaativuustaso, määrä, lajityypit sekä uhrien ja taloudellisten vahinkojen mää-

rä kasvavat lähitulevaisuudessa huomattavasti.

Yritystoiminnan puitteissa toteutettava rikollisuus ja petosrikollisuus ovat nousemasa aiempaa merkittävämmiksi rikollisuushiksi. Vaikeasti valvottavat virtuaalivaluutat mahdollistavat rikollisen rahan hyödyntämisen ilman vaivalloisia ja kalliita rahanpesujärjestelyjä. Suunnitelmallisesti toimivat rikolliset vaalivat mainettaan investoimalla työtä tarjoavaan liiketoimintaan. Näillä aloilla myös raha liikkuu yleensä nopeasti ja työnjakoa on helppo tehostaa verkon avulla. Europol ennakoi, että järjestäytynyt rikollisuus laajentaa toimintaan-

sa etenkin julkisin varoin ostettavia palveluja tuottavilla aloilla, kuten ikääntyville tarkoitettussa palvelutuotannossa.

Logistiikka- ja kuljetustoi- minnalla on tärkeä rooli tietoverkkopalvelujen vastinparina laajalle levittäytyvissä rikollisissa hankkeissa. Rikollisia on mukana turvallisuusliiketoiminnassa, mikä mahdollistaa fyysisten tilojen hallinnan. Tietoverkottuneessa ympäristössä rikollisten kiinnostus tietoteknologia- ja tietoturvalisuussektoria kohtaan kasvaa. Massatiedon hyödyntämisellä voidaan tehostaa myös rikollista toimintaa.

Europolin tulevaisuusra-

portin mukaan järjestäytyneet rikollisuus pyrkii lujittamaan otettaan uusilla, etenkin runsaasti tuetuilla liiketoiminnan sektoreilla: rikollisten soluttautuminen uusiutuvan energian sektorille on merkittävä huolenaihe EU-maissa. Jätebisnes on kansainvälisesti toimivien rikollisryhmien suosimaa liiketoimintaa, josta aiheutuu myös ympäristö- ja terveyshaittoja. Tuoteväärennyserikollisuus on kansainvälisen rikollisuuden elinvoimaisimpia sektoreita, jota verkon tarjoamat markkinointimahdollisuudet merkittävästi tukevat.

Europolin mukaan liiketoiminnan puitteissa toteutettavia rikoksia ei ole tutkittu yhtä intensiivisesti kuin muita rikoksia; talousrikostorjunnalla ei ole kaikissa maissa vakiintunutta asemaa ja talousrikokset koetaan sosiaalisesti hyväksyttäväksi. Yritykset ja hallinnonalat kaihtavat kielteistä julkisuutta ja keskustelu rikollisuuden torjuntamahdollisuuksista juuttuu usein liiketoiminnan ja lainvalvonnan intressien eroihin.

LAINVALVONNAN KOHTEEKSI RIKOLLISTEN VARALLISUUS

Järjestäytyneen rikollisuuden tuottoja, sijoittamista sekä varallisuutta ja sen konfiskointia selvitti keväällä 2015 julkaistu seitsemän EU-maan Organised Crime Portfolio -tutkimus. Uusia yhä tuottoisampia rikollisuuden aloja on noussut huumausaineiden rinnalle ja ohi. Rikolliset hyödyntävät yrityksiä yhä yleisemmin sijoittamalla niihin. Tavoitteena voi olla tuottojen kasvattaminen, rikoksenteon tukeminen tai rahanpesu, alueellisen jalansijan vahvistaminen tai vaikutusvalta päätöksenteossa. Rikollisten investointeja keskittyy etenkin alueille, joilla on strategista merkitystä lait-

tomalle toiminnalle ja sen logistiikalle.

OCP-tutkimuksen tärkein havainto on, että lainvalvonnan toimet suunnataan epäsuhteisesti siihen nähden, että yritystoiminnan ja yritysvarallisuuden merkitys järjestäytyneen rikollisuuden käyttövoimana tunnetaan hyvin. Yrityksiä tai yritysvarallisuutta tuomitaan menetetyksi hyvin vähän: rikollisilta konfiskoidaan yleensä liikuteltavaa omaisuutta kuten maksuvälineitä (60 %) ja ajoneuvoja (24 %) sekä kiinteistöjä (15 %). OCP-tutkimus suosittelee, että tehostetaan yritysten konfiskointia ja sille vaihtoehtoisten instrumenttien käyttöä, kuten hallinnollisia sanktioita ja liiketoimintakiellon hyödyntämistä.

VÄKIVALTA JA YRITYSTOIMINTA RIKOLLISUUDEN KÄYTTÖVOIMINA

Suomessa tunnuksellisten rikollisjengien määrä on noussut 2000-luvun alun alle kymmeneä yli 70:een vuonna 2015. Rikollisten jengiytymisen vuoksi Suomessakin esiintyy entistä enemmän uhkailua, kiristystä ja väkivaltaa. Koston pelko ja todisteiden hävittäminen vaikeuttavat rikosten paljastumista ja näyttöä, mikä uhkaa oikeusjärjestelmän toimivuutta. Rikoksista kertomista kostetaan väkivallalla tai väkivaltaisesti perittävillä korkeakorkoisilla maksuilla. Rikollisverkostojen toiminta perustuu kiristämiseen, jolla velkaantuneet rikolliset pakotetaan tekemään lisää rikoksia. Poliisin tietoon tulleiden kiristysrikosten määrä on kohonnut 2000-luvun alkuvuosista selvästi.

Prosenttijengit ovat Suomessakin laajentaneet toimintaansa etenkin rikollisen logistiikan kannalta tärkeillä alueilla. Suurimpien prosenttijengien kansainväliset organisaatiot ja

rikollisryhmien ulkomaalaiset jäsenet ja kontaktit tukevat rikollista toimintaa yli rajojen. EU-alueella toimivat rikollisryhmät ovat yhä yleisemmin monikansallisia joustavia verkostoja.

Rikollisryhmiin kuuluvien suomalaisten määrä yritysten vastuuhenkilöinä on vähentynyt mutta vastuuasemissa on entistä useimmin heidän lähipiiriään, jolle myös tulot ja omaisuus keskittyvät. Kuntien ja valtion hankintatoimeen liittyvissä rikoskokonaisuuksissa on todettu yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Rikollisten hallitsemisessa yritysketjuissa on firmoja, jotka kierrättävät esimerkiksi palkat muiden firmojen kautta ja peittävät rikoksensa kuittikauppa-firmojen avulla harjoitettavalla näennäisellä liiketoiminnalla.

Ulkomaalaisten liikkuvien rikollisryhmien usein sarjamaiset omaisuus- ja petosrikokset vakiintuivat vuoden 2007 Schengen-laajentumisen jälkeen. Liikkuvat rikollisryhmät tekevät useiden eri maiden alueelle ulottuvia omaisuusrikossarjoja, joiden tuotot kertyvät rikollisorganisaatioiden johtajille. Omaisuus- ja huumausainerikoksista Suomessa epäiltyjen kansalaisuuskirjo on kasvanut: monet rikollisorganisaatiot hyödyntävät maassa jo oleskelevia maanmiehiään, vääriä identiteettejä ja turvapaikkamenettelyä. Maksukorttirikollisuudessa hyödynnetään tietoverkkofoorumien mahdollistamaa työnjakoa erityisen tehokkaasti mutta netistä on tullut myös anastetun omaisuuden markkinapaikka.

YHTEISEEN RIKOSTORJUNTAAN

Rautatien avaaminen toi aikoinaan Suomen pääkaupunkiin myös rikospoliisin. Kansainvälinen poliisiyhteistyö taas

käynnistyi liikkuvien rikollisten ja anarkistien tunnistamisen ja kiinnisaamisen tarpeesta Euroopassa viime vuosisadan alussa. Vapaa liikkuvuus ja ”tiedon valtatie” kapasiteetin ja kattavuuden kasvu edellyttävät jälleen suuria kehitysaskelia lainvalvonnalta.

Rikostorjunnalta tietoverkottunut ja nopeasti muuttuva toimintaympäristö edellyttää uudenlaisia toimintatapoja: rikosten torjunta voi onnistua vain rajoista huolimatta, olipa kyse valtioista tai toimialoista. Poliisiyksiköiden voimia on Suomessa koottu yhteen 1960-luvulta lähtien, ja lainvalvonnan viranomaisyhteistyö on jo lähellä saumatonta kokonaisuutta. Lainvalvonnan kansainvälistä yhteistyötä ja yhteisiä rikostorjunnan instrumentteja ei enää tarvitse mainita erikseen, ne ovat itsestäänselvyyksiä.

Rikostorjunnan instrumentteja ja resursseja on kehitettävä ja suunnattava uusilla tavoilla. Rikostiedustelun merkitys korostuu, samoin ennaltaehkäisy. Erityisen tärkeää on tiedon saatavuus ja käytettävyys: rikostorjunta voidaan suunnata tuloksellisesti vain tunnistamalla haitallisimmat ilmiöt ja kohteet ajoissa ja oikean tilannetiedon perusteella. Suunnitelmallisen rikollisen toiminnan ja sen rahavirtojen paljastaminen ja näyttäminen edellyttää reaaliaikaista tutkintaa. Tehokkaaseen rikostorjuntaan kuuluu myös täysipainoinen hallinnollisten keinojen käyttö, viranomaissektorien välinen ja monialainen yhteistyö ja jaettu tieto. ■

Aihepiiristä lähemmin www.europol.europa.eu/content/massive-changes-criminal-landscape ja www.ocportfolio.eu/

Kirjoittaja työskentelee strategiseen analyysiin keskittyvänä erikoistutkijana Keskusrikospoliisissa.

Teknisen rikostutkinnan laatua kehitetään

Teknisen rikostutkinnan näyttöarvo ei horju

Teknisen rikostutkinnan tuottamat tulokset ovat tuomioistuinkäsittelyssä lähes poikkeuksetta vahvaa todistusaineistoa. Suomessa on harvoin tullut eteen tilanteita, jossa teknistä näyttöä kiistetään oikeussalissa. Uskomme ja luotamme siihen, että poliisi on virkavastuullaan toimiessaan rehti, oikeudenmukainen, tasapuolinen ja ehdottoman luotettava. Rikospaikatutkinta on kokeneissa käsissä ja laboratoriotutkimukset suorittaa poliisin oma hyvämaineinen laboratorio. Laboratorion toiminta on ollut akkreditoitu laatustandardien mukaisesti jo pitkään ja tutkimusten laatua valvotaan riippumattomien ulkopuolisten asiantuntijoiden tekemien auditoitien avulla. Rikosteknisen laboratorion henkilöstö on ammattitaitoista, kokenutta ja koulutettua.

Hyvä näin, mutta viime vuosien katsaus Eurooppaan osoittaa, että maailma on tässä suhteessa muuttumassa kriittisemmäksi Suomessakin.

Tekninen rikostutkinta on muuttunut teknologian ja

tieteen kehittyessä. Poliisi on ottanut käyttöönsä yhä tehokkaampia, monipuolisempia ja herkempiä menetelmiä, joista nopeimmin kehittyviä ovat DNA-tekniikan ja kemiallisen analytiikan menetelmät. Teknistä näyttöä haetaan myös yhä useammin bittimaailmasta ja kyberavaruudesta, mikä asettaa uudenlaisia vaatimuksia käytettäville teknologioille ja toimintatavoille. Muuttunut maailma edellyttää teknisen rikostutkinnan koko ketjun toimintatapojen arviointia ja kehittämistä. Poliisin on kiistattomasti osoitettava, että teknisen todistusaineiston laatu on aukoton rikospaikalta tuomioistuimeen asti.

TOIMINNAN LAATU ON TEHTÄVÄ NÄKYVÄKSI

Vertaisarvioinnit Suomen poliisin ja Euroopan poliisiorganisaatioiden välillä kertovat, että Suomen poliisin teknisen rikostutkinnan teknologinen taso on erittäin hyvä. Rikostekninen laboratorio on ollut akkreditoitu jo parikymmentä vuotta ja sen johdolla on tehty säännöllisiä laatukselmuksia rikos-

paikatutkintaa ja näytteiden esikäsittelyä suorittaviin poliisin yksiköihin. Koulutus ja pätevyyden osoittaminen on systemaattista ja kattavaa.

Suomessa on 11 teknistä rikostutkimuskeskusta. On ymmärrettävää, että toiminnan taso ja laatu vaihtelevat eri poliisilaitoksilla. Poliisi on käynnistänyt vuoden 2015 alusta valtakunnallisen kehityshankkeen (RITU), jonka tavoitteena on yhdenmukaistaa teknisten rikostutkimuskeskusten toiminta ja tehdä teknisen rikostutkinnan laatu näkyväksi. Päämääränä on seurata rikosteknisen laboratorion jalanjalkia ja saavuttaa laatustandardin (ISO 17025, 17020) mukainen akkreditoitu laatujärjestelmä sormenjälki- ja DNA-tutkimuksiin.

Tämä tavoite on myös EU:n puitepäättöksen (2009/905/JHA) mukaan velvoittava ja standardin mukainen laatu-taso on saavutettava kaikissa EU-maissa. Neuvosto arvioi vuoden 2018 loppuun mennessä, missä määrin jäsenvaltiot ovat noudattaneet tätä puitepäättöstä.

LAATUJÄRJESTELMÄ YHDENMUKAISTAJANA JA KEHITTÄJÄNÄ

Laatustandardi ja akkreditointi eivät välttämättä ole tuttuja käsitteitä, mutta niitä sovelletaan kattavasti lähes kaikessa inhimillisessä toiminnassa ja kaikissa organisaatioissa. Laatujärjestelmät perustuvat kansainvälisiin ISO-standardoimisjärjestön kehittämiin standardeihin. Eri toimialueille on omat yksityiskohtaiset standardinsa, mutta standardien peruseriaatteet ovat yhtenevät. Standardit määrittelevät yleiset periaatteet, joita kukin organisaatio soveltaa oman toimintansa kannalta tarkoituksenmukaisesti. Standardit ovat tavallaan toiminnan lakikirja, joka määrittelee ja kuvaa periaatteet, kuinka organisaation prosessit toimivat, kuinka niitä johdetaan ja kuinka toimintaa seurataan.

Laatuajattelu ulottuu läpi koko organisaation. Se on kuvattu organisaation laatimassa laatuksikirjassa. Toiminnan kivijalan muodostavat johtamisjärjestelmä ja laatu-politiikka, jossa organisaation vastuut, valtuudet ja laadul-

Muuttunut maailma edellyttää teknisen rikostutkinnan koko ketjun toimintatapojen arviointia ja kehittämistä.

liset tavoitteet määritellään. Laatukäsikirja sisältää kattavan kuvauksen toimintaprosesseista ja käytännön työn ohjeistuksen. Siinä kuvataan esimerkiksi, kuinka jokin analyysi tai näytteenkäsittely tehdään, millaisissa tiloissa se tehdään ja millaisia välineitä ja laitteita tulee käyttää. Menetelmän käyttöön otossa tulee osoittaa, että saadut tulokset ovat oikeellisia (validointi) ja työn suorittaja ymmärtää lopputulokseen vaikuttavat epävarmuustekijät.

Toiminnan laatua seurataan jatkuvasti ja organisaation toimintatavat virhetilanteissa (poikkeama) on kuvattu. Toimiva laatujärjestelmä paljastaa toiminnan virheet ja minimoi niiden esiintymisen. Tavoitteena onkin toiminnan jatkuvan kehittämisen periaate. Standardi määrittelee myös, kuinka tietoa tuotetaan ja tallennetaan ja kuinka asioista tiedotetaan. Myös henkilöstön pätevyysvaatimukset sekä koulutuksen ja henkilöstön pätevyyden seuranta ovat tärkeitä. Laatujärjestelmää soveltavat organisaatiot käyttävät toiminnan arviointiin ulkoisia ja sisäisiä auditointeja, johdon katselmuksia, työilmapiirikyselyitä, vertaisarviointia, asiakaskyselyitä sekä itsearviointia EFQM- ja CAF-mallien mukaisesti.

Akkreditointi on pätevyyden toteamista. Arvioinnin suorittaa riippumaton ja puolueeton kolmas osapuoli. Akkreditointi on ainoa kansainvälisesti hyväksytty menettely laboratoriotulosten vastavuo-

roiselle hyväksynnälle maailmanlaajuisesti. Suomessa akkreditoinnin suorittaa FINAS-akkreditointipalvelu.

RITU-HANKE RAKENTAA STANDARDIT KÄYTÄNNÖN TYÖKSI

Tekniset rikostutkimuskeskukset vastaavat valtaosasta rikospaikkänäytteiden alkuvaiheen laboratoriotutkimuksista. Näin ollen on välttämätöntä osoittaa koko rikosteknisen prosessin luotettavuus ja aukottomuus rikospaikalta tuomioistuimeen asti. Tavoitteena on myös yhdenmukaistaa teknisten rikostutkimuskeskusten toimintatapoja ja teknistä tasoa.

Vaikka teknisen rikostutkinnan laatu on hyvällä tasolla, laatujärjestelmän rakentaminen vaatii järjestelmällistä työtä kaikilla poliisilaitoksilla. Poliisin RITU-hanke puretuu siihen, mitä standardin vaatimukset edellyttävät rikostutkimuskeskuksilta ja miten nykyisiä toimintatapoja on tarpeen kehittää. Tavoitteena on saavuttaa poliisilaitoksilla vuoteen 2018 mennessä valmiudet hakea akkreditointia FINAS-palvelulta. Hankkeessa rakennettava kansainvälinen yhteistyöverkosto antaa työlle tukea ja hyvän vertailukohdan, jonka pohjalta hyviä käytäntöjä rakennetaan.

Kolmivuotista hanketta vetää rikostekninen laboratorio. Hankkeen johdossa työskentelee kaksi täysipäiväistä asiantuntijaa. Projektiryhmään on nimetty myös viisi poliisilaitosten edustajaa eri puolilta

maata. Yhteistyö ja hankkeen ohjaus on tiivistä poliisilaitosten, Poliisihallituksen ja Rikosteknisen laboratorion välillä.

Poliisin tekninen rikostutkinta ponnistaa korkealle. Suomi tulee olemaan edelleen eurooppalaisten edellä-

kävijöiden joukossa – kuten kuuluukin. ■

Kirjoittaja on Rikosteknisen laboratorion tutkimusjohtaja.

Tekninen rikostutkinta Suomessa

- Pääosan tavanomaisesta rikospaikkatutkinnasta tekevät järjestyspoliisin partiot.
- Vaativasta teknisestä rikostutkinnasta vastaavat Tekniset rikostutkimuskeskukset, joita on kaikkien poliisilaitosten yhteydessä (11). Keskuksissa työskentelee 170 päätoimista rikospaikkatutkijaa ja tutkimusavustajaa:
 - 3–20 henkilöä/yksikkö
 - tilat ja välineet rikospaikkatutkintaan, näytteiden esille hakuun ja taltiointiin sekä laboratoriotutkimusten valmisteluun ja näytteiden seulontaan
- Keskusrikospoliisin Rikostekninen laboratorio suorittaa keskitetysti kaikki rikospaikkänäytteiden analyysit:
 - 100 000 analyysia vuodessa
 - 30 000 toimeksiantoa vuodessa
 - tarvittaessa käytetään alihankintaa muista laboratorioista
 - vastaa sormenjälkirekisterin, DNA-rekisterin, jalkineenjälkirekisterin ja äänirekisterin sisällöstä ja sen ylläpidosta
 - suorittaa laboratoriotutkimuksia 25 eri tutkimusalueella
 - henkilöstön lukumäärä 125
 - menetelminä mikroskopia, spektrometria, kromatografia, fysikaaliset mittaukset, visuaalinen arviointi ja vertailut
 - laboratorion palvelut on tuoteistettu
 - tutkimuskoordinaattorit ohjaavat laajoissa ja monimutkaisissa rikostapauksissa taktisen/teknisen tutkijan ja laboratorion asiantuntijoiden yhteistyötä → räätelöinti, optimointi, vaiheistus, aikataulutus
 - kaikki tutkimusalueet on akkreditoitu ISO17025 standardin mukaisesti
 - valvoo teknisten rikostutkimuskeskusten toiminnan laatua
 - vastaa teknisen rikostutkimuksen kehittämisestä ja koulutuksesta Suomessa.

Uusi poliisin toimintaa sääntelevä lainsäädäntö

Esitutkintaa, pakkokeinoja ja poliisin toimivaltuuksia sääntelevät normit muuttuivat vuoden 2014 alusta. Nykyään ihmiset ovat tulleet tietoisemmiksi oikeuksistaan ja edellyttävät, että viranomaiset omassa toiminnassaan noudattavat lainsäädäntöä hyvin tarkasti.

Viranomaisten toimivaltuudet on säännelty uudessa lainsäädännössä (esitutkintalaki 805/2011, pakkokeinolaki 806/2011 ja poliisilaki 872/2011) entistä yksityiskohtaisemmin, täsmällisemmin ja kattavammin. Kaikkia säännöksiä ei muutettu, mutta yksityiskohtaisten perustelujen muuttaminen ja täydentäminen oli lainvalmistelutöiden mukaan tarpeellista 20 vuoden aikana kertyneen soveltamiskäytännön perusteella. Ennen lakien voimaantuloa niitä vielä muutettiin joiltakin osin ns. korjauspaketilla. Lainsäädännön kehittäminen edelleen on tarpeellista ja sitä jouduttaneen vielä muutamaan käytännön kokemusten myötä.

Merkittävä muutos lainsäädännössä on perus- ja ihmisoikeusnäkökulman korostuminen. Tämä näkyy siten, että poliisin toiminnan yleiset periaatteet on kirjattu kaikkien kolmen lain alkuun. Perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen on lisätty vielä omaksi säännökseen poliisilakiin. Esitutkintalakiin on erikseen lisätty oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen. Poliisin tehtävänä on mm. rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Näitä tehtäviä toteuttaessa virkamiehen eleet, ilmeet ja sanat saattavat tuoda esille hänen ajatuksensa. Rikoksesta epäil-

tyjen käyttäytyminenkin saattaa provosoida virkamiestä. Tästä huolimatta virkamiehen tulee kohdella rikoksesta epäiltyä esitutkinnassa syyttömänä ja selvittää ja ottaa huomioon tasapuolisuusperiaatteen mukaisesti sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että hänen puolestaan vaikuttavat seikat ja todisteet.

POLIISILAIN MUUTOKSET PÄÄKOHDITTAIN

Poliisilaki antaa hyvän kuvan poliisin toimivaltuuksista. Laki sisältää poliisin tehtävät ja yleiset toimivaltuudet. Uudistuksessa lisättiin mm. poliisin toimivaltuus virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tarkastaa henkilö vaarantavien esineiden tai aineiden pois ottamiseksi tilanteessa, jos se on perustellusta syystä tarpeen poliisimiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi. Voimakeinojen käyttö, varautuminen voimakeinojen käyttöön ja niiden käytöstä varoittaminen sekä ampuma-aseen käyttö on säännelty myös aikaisempaa tarkemmin.

ESITUTKINTALAIN MUUTOKSET PÄÄKOHDITTAIN

Esitutkintalaki on jaoteltu luvuittain soveltamisalaa, esitutkinnassa selvitettäviin asioihin, esitutkintaan osallisiin, esitutkinnan toimittamisen yleisiin säännöksiin, esitut-

kintaperiaatteisiin ja esitutkintaan osallistuvien oikeuksiin, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyöhön, läsnäoloon esitutkinnassa, kuulusteluihin, ryhmätunnistukseen, esitutkinta-aineistoon, esitutkinnan päättämiseen ja erinäisiin säännöksiin. Aikaisemmin menettelytapoja jouduttiin kehittämään ilman lainsäädännöstä saatava tukea. Uusi esitutkintalaki täyttää nämä tarpeet. Esimerkiksi esitutkinnan asianosaisia, toimittamista ja toimittamisaikaa, esitutkintatoimenpiteiden siirtämistä ja keskeyttämistä, edunvalvojan määräämistä lapselle, esitutkintapäätöstä ja tiedottamista koskevat menettelytavat on määritelty aikaisempaa tarkemmin tai ylipäätään lainsäädännössä.

Ennen esitutkinnan aloittamista viranomaisen on tarvittaessa selvitettävä rikospäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Asianosaisen oikeutta käyttää avustajaa esitutkinnassa on säännelty aiempaa tarkemmin. Ilmoitusvelvollisuutta on tarkennettu ja esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että epäillyn ja hänen avustajansa yhteydenpidon luottamuksellisuus turvataan.

Edelleen esitutkintalaissa on erityisen

tarkkaan säännelty esitutkinnaassa käytettävistä kielestä ja asiakirjojen kääntämisestä ja asianosaiselle tehtävästä ilmoituksesta hänen oikeuksistaan epäillyn asemassa ja vapautensa menettäneenä. Asianosaisen näkökulmasta asiakirjojen saaminen käännettynä ja kuulustelujen tulkaaminen on erityisen tärkeä oikeus, vaikka se merkitsee huomattavia kustannuksia valtiolle. Muutoinkin kuulusteluja sekä esitutkintapöytäkirjan laatimista ja siihen tehtäviä merkintöjä koskevia säännöksiä on tarkennettu.

Kuulustelutilanteiden tallentamista kuulustelun tapahtumien todentamiseksi ja todisteena käyttämistä varten on selkiytetty aiempaan verrattuna. Kuulustelun videointia ja käyttämistä todisteena lisätään vuoden 2016 alusta edelleen. Ääni- ja kuvatallenteesta voidaan antaa tieto vain luovuttamalla tallenne esitutkintaviranomaisen luona nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen on syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteesta esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen. Näin on lisätty yksityisyyden suojaa.

Kokonaisuudistuksessa syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle asetettiin lainsäädännöllinen velvoite esitutkintayhteistyöhön. Virkamiehillä ei siis ole enää harkintavaltaa asian suhteen. Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Poliisihallitus ovat tehneet yhteistyössä syyttäjälle ilmoitettavia rikosasioita, ilmoitusmenettelyä ja syyttäjän toimenpiteitä koskevan ohjeistuksen. Samoin yhteistyössä on laadittu esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. Säännösuudistuksen ja ohjeistuksen laatimisen sekä viranomaisen yhteisen koulutuksen tavoitteena on ollut niukkenevien resurssien kohdentaminen ns. oikeisiin asioihin. Esitutkinna ja syyteharkinnan toimittamisaikoja pystytään lyhentämään, kun riittävän ajoissa yhdessä suunnitellaan, mitä esitutkinnaassa kannattaa tutkia. Esitutkintaviranomainen laatii esitutkinna syyttäjän tarpeisiin, joten on välttämätöntä, että syyttäjä pystyy vaikuttamaan sen toimittamiseen siten, että oikeudenmukainen oikeudenkäynti voi toteutua.

PAKKOKEINOLAIN MUUTOKSET

Pakkokeinolain lukujaotusta on selkiytetty eri pakkokeinot käsittellen luvuittain. Aikaisempaan lainsäädäntöön verrattuna esimerkiksi yhteydenpidon rajoittaminen

ja matkustuskielto ovat omina itsenään lukuina. Etsintää koskeva pakkokeinolain luku käsittää edelleen paikkaan kohdistuvan etsinnän ja henkilöön kohdistuvan etsinnän. Uusina etsinnän muotoina ovat erityinen kotietsintä ja laite-etsintä. Takavarikon kohteena oleva asiakirja tai data voidaan takavarikon sijasta jäljentää.

Erityisellä kotietsinnällä tarkoitetaan etsintää sellaisessa tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai josta saa kieltäytyä kertomasta. Erityinen kotietsintä edellyttää etsintävaltuutetun läsnäoloa valvomassa, ettei etsintä kohdistu tällaiseen tietoon. Toinen uusi etsinnän muoto on laite-etsintä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi tietokoneessa etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistettavaa etsintää.

Takavarikon vaihtoehtona on asiakirjaan kohdistuva jäljentäminen, jolloin alkupe räisen asiakirjan palauttaminen sen omistajalle on mahdollista aikaisemmin kuin ennen. Edellytyksenä jäljentämiselle on, että jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta. Jäljentäminen voi asiakirjan ohella kohdistua myös dataan.

SALAINEN TIEDONHANKINTA JA SALAISET PAKKOKEINOT

Poliisilaissa olevia salaisia tiedonhankintakeinoja ja pakkokeinolaissa olevia salaisia pakkokeinoja säädettäessä on kiinnitetty huomiota toimintaympäristön tekniseen kehittymiseen. Näiden keinojen käytössä perus- ja ihmisoikeusnäkökulma korostuu erityisesti, koska niillä yleensä puututaan perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin ja niiden ydinalueeseen. Tämä koskee lainvalmistelutöiden mukaan erityisesti yksityiselämän, kotirauhan ja luottamuksellisen viestin suojaa. Perus- ja ihmisoikeuksien suoja joudutaan asettamaan rikostorjunnan tehokkuusvaatimuksia vastaan. Nämä eivät kuitenkaan ole toisensa poissulkevia, erityisesti rikosten ja vahingollisten tapahtumien estämisellä suojataan samalla myös perus- ja ihmisoikeuksia.

Salaista tiedonhankintaa ja salaisia pakkokeinoja ja koskevat säännökset on jaettu omiin jaksoihin siten, että poliisilain ja pakkokeinolain säännökset vastaavat toisiansa, sikäli kuin se on mahdollista. Lisäksi molemmissa laeissa on kaikkia menetelmiä koskevat yhteiset säännökset.

LAKIUUDISTUSKOKONAISUUDEN KOULUTUS POLIISIHALLINNOSSA

Poliisihallinnossa valmistauduttiin laajan lakipaketin koulutukseen ennakolta ns. Ponnistus-koulutushankkeena. Poliisihallinnon sisällä järjestettiin laaja koulutus, johon kuului itsenäistä opiskelua verkossa ja lähiopetusta eri henkilöstötasojen edellyttämällä tavalla. Kouluttajina tässä poliisin sisäisessä koulutuksessa toimivat alueelliseksi kouluttajiksi valitut päällystöön kuuluvat poliisimiehet. Koulutusryhmään kuuluneet pääkouluttajiksi nimetyt tutkinnanjohtajat olivat laatimassa koulutuspaketteja eri tarpeisiin ja kouluttamassa alueellisia kouluttajia.

Lisäksi järjestettiin esitutkintayhteistyöhön liittyvä yhteistyöviranomaisten koulutus yhteistyössä Poliisihallituksen ja Valtakunnansyyttäjänviraston sopimalla tavalla. Tähän yhteistyöviranomaisten koulutukseen osallistuivat poliisin tutkinnanjohtajien ja syyttäjien lisäksi käräjäoikeuden, asianajajien, ulosottoviraston, rajavartiolaitoksen, tullin ja laillisuusvalvonnan edustajat. Tässä yhteistyöviranomaisen koulutuksessa kouluttajina toimivat syyttäjä-tutkinnanjohtajaparit.

Koulutusten tavoitteena oli mm. lainsäädännön sisäistäminen muutoksien osalta ja toimintatapojen yhdenmukaistaminen sekä perus- ja ihmisoikeuksien korostaminen.

Yleisen koulutuksen lisäksi järjestettiin poliisihallinnon sisällä erityisiä koulutuksia. Uutena koulutuksena on järjestetty esimerkiksi uuden lainsäädännön edellyttämä STEKPOV-koulutus (Salaiseen Tiedonhankintaan Erityisesti Koulutettu Pidättämiseen Oikeutettu Virkamies), joka antaa toimivaltuudet päättää tietyistä salaiseen tiedonhankintaan ja salaisiin pakkokeinoiniin liittyvistä toimenpiteistä. Edelleen lapsiin kohdistuvien rikosten tutkintaan liittyvä koulutus on uudistettu perustasoltaan ja nivelletty jo olemassa olevaan koulutukseen, niin että se etenee modulilta toiselle.

Vaikka koulutus ennen lainsäädännön voimaan tulemistä ja voimaan tulon jälkeen on ollut laajaa, selvää on, että kouluttaminen uuden lainsäädännön osalta jatkuu edelleen. ■

Kirjoittaja on Poliisiammattikorkeakoulun yliopettaja vastualueenaan rikosprosessioikeus.

Telepakkokeinojen trendit vuosikymmenen taitteessa

Uuden pakkokeinolain (806/2011) mukaisia salaisia pakkokeinoja ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen tarkkailu (tekninen kuuntelu, katselu, seuranta ja laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peite-toiminta, valeosto, tietolähde-toiminta ja valvottu läpilasku.

PKL:n salaisia pakkokeinoja käsittelevän 10 luvun 3 §:n mukaan telekuuntelulla tarkoitetaan viestintämarkkina-alueella viestintäverkkojen tai siihen liitetyn viestintäverkon kautta teleosoitteen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien 6 §:ssä tarkoitettujen tunnistamistietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin. Poliisilain (872/2011) salaisia tiedonhankintakeinoja käsittelevän 5 luvun 5 §:ssä telekuuntelu on määritelty vastaavanlaisesti.

PKL 10 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan televalvonnalla tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteen tai laitteeseen sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen käytön tilapäistä estämistä. PolL 5 luvun 8 §:ssä televalvonta on määritelty vastaavanlaisesti.

Salaisen pakkokeinon käytön yleisenä edellytyksenä on PKL 10:2:n mukaan, että käytöllä voidaan olettaa saata- van rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peite-toimintaa, valeostoa, tietoläh- teen ohjattua käyttöä ja valvot- tua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Poliis- sin tulee siis ennalta arvioida pakkokeinon käytön mahdol- lista tulosta rikoksen selvittä- misen kannalta.

Telepakkokeinoista telekuuntelu merkitsee voima- kasta puuttumista yksityisyy- den suojaan. Televalvonta, joka kohdistuu televiestin tunnistamistietoihin, tarkoittaa astetta lievempää puuttumista luotta- muksellisen viestinnän suo- jaan. Telepakkokeinon luon- teeseen vaikuttaa paljon myös se, kohdistuuko pakkokeino tulevaisuuteen vai onko kysy- mys jo aiemmin tapahtuneiden yhteyksien tai sijaintien selvittämisestä. Telekuuntelu kohdistuu aina tulevaisuuteen, kun taas televalvontaluvat voi- daan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, kohdistuvatko ne päätöksen jälkeiseen (ns. ete- nevä televalvontalupa) vai sitä edeltävään aikaan (ns. takautu- va televalvontalupa).

Johanna Niemen ja Virve-Maria de Godzinskyn (2009) tutkimuksessa useimmiten lupa haettiin ja se myönnettiin useamman telepakkokei- non käyttöön yhtäaikaaisesti. Telekuunteluihin sisältyi useimmiten myös televalvon- ta. Vastaavasti etenevään tele- valvontaan sisältyi usein myös takautuvaa televalvontaa.

Telepakkokeinoja voidaan käyttää vain vakavien rikos- ten tutkintaan. Telekuuntelun osalta rikokset on lueteltu tyhjentävästi PKL 10 luvun 3

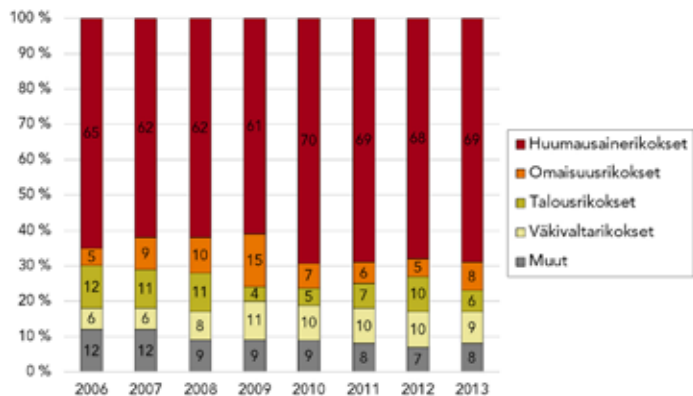
§:ssä. Televalvonta on mah- dollista, kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, josta säädet- ty ankarin rangaistus on vä- hintään neljä vuotta vankeutta (PKL 10 luvun 6 §). Tällaisia rikoksia ovat useiden rikosten törkeät tekemuodot.

Telepakkokeinojen avulla on mahdollista saada tietoja selville riippumatta kohteen tahdosta. Telepakkokeinojen tarkoituksena on ensisijaisesti todisteiden hankinta esitut- kinnan kohteena olevasta ri- koksesta. Vaikka pakkokeino- jen funktio onkin selkeä, voi tämä yksiselitteinen tehtävä hämärtyä käytännössä, sillä vaikka pakkokeinojen edelly- tykseksi on selkeästi säädetty epäilty rikos, voi niitä käytet- täessä syntyvä ns. relevantti ylimääräinen tieto johtaa välil- lisesti myös muiden rikosten tutkimiseen ja rikollisuuden laajempien taustojen selvittä- miseen.

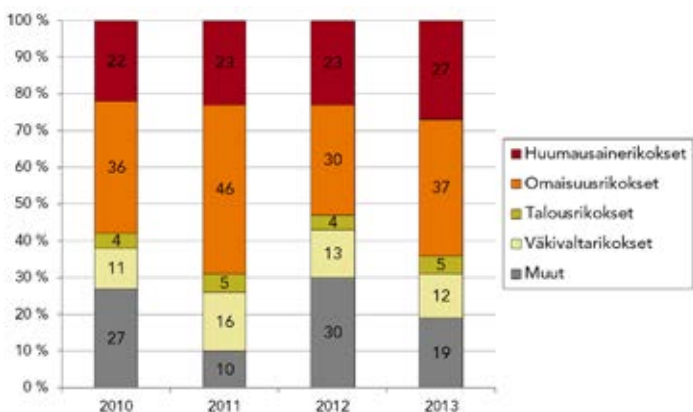
TELEKUUNTELUN JA TELEVALVONNAN KÄYTTÖ ENNEN UUTTA LAKIA

Seuraavassa tarkastellaan ti- lastotietoihin pohjautuen telekuuntelu- ja valvontalupien sekä vaatimusten määrien kehitystä, telekuuntelun ja televalvonnan perusterikoksia ja kyseisten salaisten pakko-

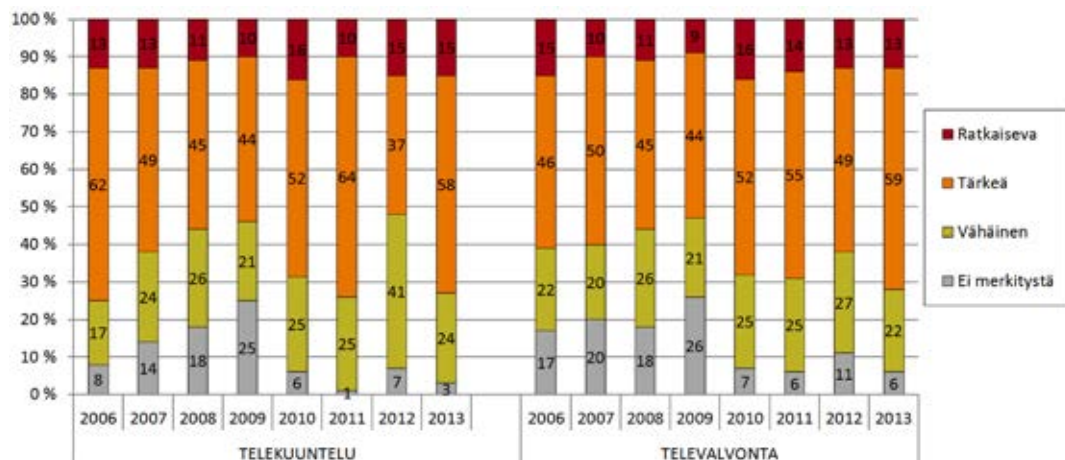
Telekuuntelua ja televalvontaa käytetään tilastotietojen perusteella erityisesti huumausainerikoksissa, mutta etenkin televalvontaa myös omaisuusrikoksissa.

Kuvio 1. Telekuuntelun perusterikostyyppien jakauma (%) 2006–2013.

Kuvio 2. Televalvonnan perusterikostyyppien jakauma (%) 2010–2013.

Kuvio 3. Telekuuntelun ja televalvonnan käytön merkityksellisyys 2006–2013.

keinojen käytön merkityksellisyyttä vuosina 2006–2013. Ajanjakso kattaa siis ajan ennen uutta pakkokeinolakia. Tiedot on kerätty sisäministeriön kertomuksista eduskunnan oikeusasiamiehelle poliisin tiedonhankintakeinojen käytöstä.

Vuosien 2006 ja 2013 välisenä aikana telekuunteluväitösten määrä lisääntyi noin 23 ja televalvontavaatimusten määrät 31 prosenttiyksiköllä. Samoin telekuuntelu- ja valvontalupien sekä kohdehenkilöiden määrät lisääntyivät tasaisesti ollen vuonna 2013 noin 24–35 prosenttiyksikköä korkeammat kuin vuonna 2006.

Telekuuntelun perusterikosten jakauma on esitetty kuviossa 1. Huuhausainerikosten osuus perusterikoksista on hieman kasvanut aiemmasta. Huuhausainerikokset kattavat lähes 70 prosenttia kaikista perusterikoksista. Kaikkien muiden rikosten osuus on jäänyt viimeisimpien vuosien

aikana alle kymmeneen prosenttiin. Televalvonnan osalta tarkastelussa ovat vain vuosien 2010–2013 perusterikokset (kuvio 2). Televalvonnan perusterikoksista suurin osa (noin 60 prosenttia) on ollut omaisuus- ja huumausainerikoksia.

Telepakkokeinojen käytön merkitysarviointit perustuvat tutkinnanjohtajien antamiin arvioihin heidän johtamistaan jutuista. Tutkinnanjohtajien merkitysarviointit osoittavat telepakkokeinojen olevan merkittävä tiedonhankintakeino. Sekä telekuuntelussa että televalvonnassa ratkaisevan tai tärkeän merkityksen osuus on ollut tarkastelujaksolla keskimäärin noin 63–64 prosenttia (ks. kuvio 3). Ratkaisevan ja tärkeän merkityksen osuus on kuitenkin kasvanut aiemmasta 2010-luvulla.

Telepakkokeinoista telekuuntelun ja televalvonnan käyttö on lisääntynyt huomattavasti viimeisten vuosien aikana. Niitä käytetään tilastotietojen perusteella erityisesti huumausainerikoksissa, mutta etenkin televalvontaa myös omaisuusrikoksissa. Telekuuntelun ja televalvonnan merkitys on tutkinnanjohtajien arvioiden perusteella lisääntynyt. Merkitys tulee todennäköisesti vielä lisääntymään tulevaisuudessa. ■

Kirjallisuusviitteet saa toimituksesta haaste(at)om.fi.

Mika Sutela työskentelee tutkijana Itä-Suomen yliopistossa oikeustieteiden laitoksella.

Poliisin laillisuusvalvontaa tehostettu

Poliisin sisäisen laillisuusvalvonnan tehtävänä on poliisin toiminnan laillisuuden ja hyvän hallintotavan sekä toimivaltuuksien käytön ja perusoikeuksien toteutumisen valvonta. Poliisihallitus ohjaa poliisin laillisuusvalvonnan järjestämistä valtakunnallisesti ja valvoo poliisiyksiköiden toiminnan lainmukaisuutta.

Poliisihallituksen laillisuusvalvonta kehittää poliisin laillisuusvalvontaa ja suorittaa laillisuustarkastuksia poliisiyksiköissä, suorittaa oma-aloitteista valvontaa, ratkaisee kanteluja, toimii valtion edustajana oikeudenkäynneissä sekä hankkii selvityksiä ja antaa lausuntoja ylimmille laillisuusvalvojille kantelujen johdosta. Lisäksi Poliisihallituksen laillisuusvalvonta antaa lausuntoja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle.

Poliisin hallintorakennemuutoksen kolmas vaihe tuli voimaan vuoden 2014 alusta. Uusissa poliisilaitoksissa aloittivat toimintansa myös uudet oikeusyksiköt, jotka on sijoitettu suoraan poliisipäällikön alaisuuteen. Oikeusyksiköiden tehtävänä on ollut yksiköiden oikeudellisten asioiden ohella myös yksiköiden sisäisen laillisuusvalvonnan ja

laillisuustarkastusten suorittaminen.

LAILLISUUSTARKASTUKSET SUUNNITELMALLISIA

Poliisihallituksen ja sen alaisen poliisiyksiköiden suorittama laillisuusvalvonta on suunnitelmallista ja se perustuu vahvistettuihin yksikökohtaisiin laillisuustarkastussuunnitelmiin. Poliisin laillisuusvalvontaa ja erityisesti salaisten tiedonhankintakeinojen yhdenmukaisten käytäntöjen valvontaa on viime vuosina tehostettu. Lisäksi laillisuustarkastuksia on suunnitelmallisesti kohdistettu ihmisten perusoikeuksiin puuttuvaan poliisitoimintaan sekä rekisterien valvontaan.

Vuoden 2014 aikana poliisiyksiköissä suoritettujen laillisuustarkastusten kohteena olivat erityisesti yksiköiden laillisuusvalvonnan organisointi ja vastuut, pakkokei-

nolain mukaisten päätösten käyttö ja valvonta, salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö ja valvonta, poliisin rekistereiden käytön valvontajärjestelyt, poliisi aiheuttamien vahinkojen korvaaminen sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelu. Poliisihallitus suoritti vuonna 2014 laillisuustarkastukset kaikissa poliisilaitoksissa. Keskusrikospoliisiin ja Suojelupoliisiin tehtiin laillisuustarkastuskäynti kahdesti vuosittaiseen suunnitelmaan perustuen. Poliisihallitus on koonnut poliisiyksiköiden vuonna 2014 toteutettua laillisuusvalvontaa koskeneet tarkastusraportit ja arvioinut niiden perusteella yksiköiden suorittaman valvonnan yhdenmukaisuutta ja tuloksellisuutta.

Vuonna 2014 laillisuusvalvontaan liittyviä poliisiasioita käsiteltiin tiedotusvälineissä useasti. Erityisesti esillä oli-

vat Helsingin huumepoliisiin liittyvät rikostutkinnot ja poliisin rekistereiden käyttöön liittyvät rikosepäilyt. Usein käsiteltyjä aihepiirejä olivat myös poliisin sisäisen valvonnan toimivuus sekä poliisin tiedonhankintamenettelyt ja tietolähdetoiminta. Vireillä olevilla rikosprosesseilla on ollut osaltaan vaikutusta valvontaresurssien käyttöön ja laillisuustarkastusten suunnittamiseen.

KANTELUASIOIDEN KÄSITTELY USEAMMIN POLIISILAITOKSILLA

Poliisin laillisuusvalvonnan kehittämisessä yhtenä lähtökohtana on ollut läheisyysperiaatteen vahvistaminen laillisuusvalvonnan eri osaluilla. Erityisesti tämä on koskenut kanteluasioiden ja kansalaiskirjeiden käsittelyä poliisihallinnon eri virastoissa. Vuoden 2014 alusta

Poliisin laillisuusvalvonnan kehittämisessä yhtenä lähtökohtana on ollut läheisyysperiaatteen vahvistaminen laillisuusvalvonnan eri osa-alueilla.

RIIKKA KOSTAINEN

lukien tavanomaiset poliisin toimintaa koskevat kantelut ja kansalaiskirjeet, jotka eivät kuulu Poliisihallituksessa käsiteltäviin asiaryhmiin, on voitu vastuuttaa suoraan asianomaisten poliisilaitosten käsiteltäviksi.

Määräyksellä on tehostettu hallintokantelu-, kansalaiskirje- ja muiden vastaavien asioiden käsittelyä poliisissa kokonaisuutena siten, että asian käsittely ohjautuu mahdollisimman nopeasti sille poliisiyksikölle, joka kunkin asian lopullisesti käsittelee. Poliisihallituksen laillisuusvalvonnassa on kanteluiden osalta pyritty keskittymään periaatteellisiin ja laajoihin juttuihin, joissa on merkittävää intressiä tai jotka koskevat useaa eri poliisiyksikköä tai edellyttävät merkittäviä linjaratkaisuja taikka koskevat asiainomaisen poliisiyksikön johtoa.

POLIISIHALLITUKSEN LAILLISUUSVALVONNAN TEHTÄVÄT

Poliisin toiminnasta tehtiin Poliisihallitukseen 396 hallintokantelua vuonna 2014 (464 vuonna 2013) tai muuta poliisin toimintaa arvostelevaa kirjoitusta. Suurin osa kanteluista koski esi- ja poliisitutkintaa ja muita kantelukohteita olivat mm. pakkokeinot, valvonta- ja hälytystoiminta, lupahallinto sekä poliisimiehen käyttäytyminen. Poliisihallituksen kanteluratkaisuista kahdeksan johti toimenpiteisiin, joista tyypillisin oli käsityksen ilmaiseminen paremmasta menettelystä tai huomion kiinnittäminen virheelliseen menettelyyn. Poliisihallitukseen lähetettiin lisäksi 317 kansalaiskirjettä (190 vuonna 2013), jotka on käsitelty Poliisihallituksessa tai siirretty poliisiyksiköiden vastattavaksi.

Oikeudenkäyntiasioiden

suhteen Poliisihallituksen laillisuusvalvonnan tavoitteena on ollut yksittäisten oikeudenkäyntien hoitamisen sijaan oikeusyksiköiden tukeminen ja ohjaus. Poliisihallitus on kuitenkin edelleen hoitanut oikeudenkäynnit, joissa valtiolla on merkittävä intressi tai jotka ovat koskeneet useampaa poliisiyksikköä.

Poliisihallitukselle esitettiin 20 vahingonkorvausvaatimusta (24 vuonna 2013), minkä lisäksi se oli kuultavana tai vastaajana 33 vahingonkorvausoikeudenkäynnissä (102 vuonna 2013). Poliisihallitus maksoi vahingonkorvauksia ja oikeudenkäyntikuluja joko omien vahingonkorvausratkaisuidensa tai tuomioistuinten tuomioiden perusteella yhteensä noin 17 000 euroa. (34 000 euroa vuonna 2013).

Eduskunnan oikeusasiainmies pyysi Poliisihallituksesta lausuntoa 37 (52 vuonna 2013) ja valtioneuvoston oikeuskansleri 30 asiassa (50 vuonna 2013). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen tehtyjen valitusten johdosta Poliisihallitus antoi sisäministeriölle kahdeksan (8 vuonna 2013) lausuntoa. Sisäministeriölle annettiin lisäksi seitsemän laillisuusvalvontaa koskevaa muuta lausuntoa (3 vuonna 2013). Poliisihallitus suoritti poliisin tietojärjestelmän lokiselvityksen neljässä asiassa (4 vuonna 2013) ja muita oma-aloitteisia laillisuusvalvontaselvityksiä aloitettiin kuudessa asiassa. Vuonna 2014 Poliisihallituksen laillisuusvalvonnan kautta siirtyi

17 asiaa (13 vuonna 2013) Valtakunnansyyttäjänvirastoon sen arvioimiseksi, onko poliisimiehen syytä epäillä syyllistyneen rikokseen.

LAILLISUUSVALVONNAN LAATU PARANTUNUT

Poliisihallitus on yhdenmukaistanut ja tehostanut poliisiyksiköiden laillisuusvalvontaa. On ollut havaittavissa, että laillisuustarkastuksia suoritetaan poliisiyksiköissä aikaisempaa suunnitelmallisemmin, useammin ja myös laadukkaammin. Oikeusyksiköiden perustamisen myötä yksiköiden laillisuusvalvonnan voidaan todeta olevan ammattimaisempaa kuin aikaisemmin. Kaiken kaikkiaan suoritettulla laillisuusvalvonnalla voidaan arvioida olleen virheellisiä toimintatapoja ennalta estävää vaikutusta ja siten se on osaltaan edistänyt perusoikeuksien toteutumista poliisin hallinnonalalla. ■

Kirjoittajat ovat poliisiylitarkastajia Poliisihallituksessa.

Poliisi väkivallan kohteena

Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen on poliisille työturvallisuushaaste. Poliisiin kohdistetun väkivallan riskiä lisäävät tekijän aiempi virkamieheen kohdistama väkivalta, elämyshakuisuus, päihdekäyttö sekä impulssikontrolliongelmät.

Poliisin perustehtävänä on mm. yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen. Tätä tehtävää suorittaessaan on hyvin todennäköistä, että poliisi joutuu eriasteisen väkivallan käytön kohteeksi. Vuosittain virkamiehen väkivaltaisia vastustamisia on noin 250 kappaletta.

Poliisin kokeman fyysisen väkivallan tiedetään lisäävän riskiä psyykkiseen oireiluun ja alkoholin lisääntyneeseen käyttöön sekä vaikuttavan työssä jaksamiseen (Leino 2013).

Pro gradu -tutkimuksessa (Rikander 2015) selvitettiin virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen johtaneita tekijöitä. Tutkimuksessa haastateltiin seitsemää väkivaltaa virkamiestä kohtaan käyttänyttä henkilöä. Lisäksi analysoitiin Pirkanmaan käräjäoikeuden 24 tuomiota tapahtumavuodelta 2013, joissa rikosnimikkeenä oli virkamiehen väkivaltainen vastustaminen.

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, miksi virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta epäiltyä ollut henkilö päätti ryhtyä tekoon, löytyykö väkivaltaisen käytöksen taustalla yhteisiä tekijöitä ja miten nämä tekijät tulisi ottaa huomioon poliisin toiminnassa. Tutkimuksen tavoitteena oli parantaa ymmärrystä poliisiin kohdistuvista väkivaltilanteista. Lähtökohtana oli, että niiden ehkäisyssä tulee pyrkiä ymmär-

rykseen siitä, että poliisimies on paitsi suojelun kohde (objekti) myös turvallisuuden tekijä (subjekti).

TEKIJÖIDEN TAUSTA JA AIEMMAT KONTAKTIT POLIISIIN KANSSA

Kaikki haastatellut kuvasivat käyttävänsä vähintään alkoholia päihteenä ja kolme heistä raportoi huumeiden käyttö ja seksikäyttöä. Osa arvioi, että päihtymistilalla oli ollut merkitystä virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen aiheutumiseen. Yksi kuvasi muuttuvansa päihhteiden vaikutuksen alaisena aggressiiviseksi.

Osa haastatelluista kuvasi lukuisia väkivaltakokemuksia, jotka eivät olleet tulleet poliisiin tietoon. Näitä olivat haastateltujen kertomuksissa muun muassa kapakkatappelut. Yhtä lukuun ottamatta haastatellut kuvasivat suhtautuvansa poliiseihin yleensä ja poliisiin instituutiona neutraalisti ja ymmärtäväisesti. Yksi kertoi nuorena pettyneensä poliisin toimintaan, ja tuo pettymys oli tuoreena mielessä vielä nykypäivänä.

Kaikki haastatellut olivat olleet aikaisemmin kiinniotettuina poliisilaki- tai pakkokeinolakiperusteisesti. Lähes kaikilla oli näitä kokemuksia useita. Yhden haastatellun edellisestä kokemuksesta oli kulunut yli 20 vuotta. Toinen taas kuvasi kokemustensa alkaneen jo lapsena.

Kaksi haastateltua kertoi omaavansa

yli kymmenen kerran historian virkamiehen väkivaltaisista vastustamisista. Kahdella olivat ensimmäiset virkamiehen väkivaltaiset vastustamiset tapahtuneet jo seitsemäntoista vuoden iässä. Yhdellä ei ollut ennestään virkamiehen väkivaltaisia vastustamisia.

Kaikki haastatellut, jotka olivat aikaisemmin syllistyneet virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen, arvioivat tilanteeseen johtaneen syyn olleen oman haluttomuutensa totella virkamiehen käskyjä.

VIRKAMIEHEN VÄKIVALTAINEN VASTUSTAMINEN KOKEMUKSENA

Kaikki seitsemän haastateltua kertoivat käyttäneensä ennen tapahtumia alkoholia. Vain yksi heistä kertoi nauttineensa ainoastaan muutaman oluen. Muilla nautitun alkoholin määrä ylitti yli kymmenen ravintola-annoksen määrän. Yksi haastateltu kertoi nauttineensa alkoholia viikon ajan yhtäjaksoisesti. Kaksi kertoi nauttineensa alkoholin lisäksi lääkkeitä päihtymystarkoituksessa.

Neljä haastateltua kuvasi poliisiin kohtaamista vastenmieliseksi tilanteeksi, josta tulee pyrkiä karkuun tai kieltäytyä yhteistyöstä joko passiivisesti tai aggressiiviseksi. Neljä osoitti katumusta ja harmitusta tapahtuneesta. Yksi haastatelluista harmitteli kun ei päässyt poliisia

KUVA: JARKKO HEINONEN

Virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen syyllystyneet toivoivat poliisilta keskustellevampaa otetta kohtaamistilanteissa.

karkuun ja yksi koki tapahtuneen epäoikeudenmukaisena.

Kolme haastateltua kertoi virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen sujuvan kokemuksen tuomalla rutiinilla. Yksi toi esiin "elämysthakuisuutta", mikä tarkoittaa hakeutumista toistuvasti fyysiseen kontaktiin virkatehtävää suorittavan poliisin kanssa. Sama henkilö kertoi kokevansa poliisin paitsi turvallisena myös ainoana riittävän haastavana vastustajana. Hän saattoi luottaa siihen, että poliisin voimankäyttö loppuu heti, kun hänen tekemänsä vastarinta loppuu. Näin ollen virkamiehen väkivaltainen vastustaminen

edusti hänelle katutappeluja turvallisempaa mahdollisuutta kamppailuun.

Kolme haastateltua kuvasi, että poliisin kanssa ei syntynyt keskusteluyhteyttä. Kertomuksissa tuli esille kokemus poliisin voimakkaasta autoritäärisyydestä. Yksi kuvasi päättäneensä olla tekemättä mitään, mitä poliisi käskee. Kaksi haastatelluista toi esille, että hänen oma väkivaltataustansa oli vaikuttanut poliisin suhtautumiseen häneen. Yksi haastatelluista kuvasi, että hänen aiemmat huonot kokemuksensa poliiseista vaikuttivat hänen käyttökseenä vuorovaikutustilanteissa poliisin kanssa.

YHTEENVETO

Tutkimuksessa todettiin, että henkilön päihtymyksen lisäksi muita turvallisuutta vaarantavia tekijöitä olivat tämän aiempi väkivaltatausta, joka ilmeni aggressiivisena käyttäytymisenä kontrolliviranomaisia tai muita henkilöitä kohtaan, sekä ongelmat kontrolloida omaa impulsiivista käyttäytymistä turhautumistilanteissa.

Tutkimuksessa haastatellut, joilla oli runsaasti kokemuksia virkamiehen väkivaltaiseen vastustamisesta, toivoivat kohtaamisessa poliisin kanssa entisyydestä huolimatta henkilökohtaisen tilan kunnioittamista ja asiallista puhuttamisesta ennen fyysisen kontaktin ottoa. Tämä on luonnollisesti haasteellista, sillä saapuessaan paikalle poliisin tulee varmistaa oman työturvallisuutensa lisäksi ulkopuolisten henkilöiden ja kohdehenkilön turvallisuus. ■

Henri Rikander on komisario, joka toimii voimankäytön tutkijana Poliisiammattikorkeakoulussa. Salla Rikander on psykologi.

LÄHTEET:

Leino, Tuula. 2013. Work-related violence and its associations with psychological health: A study of Finnish police patrol officers and security guards. Työterveyslaitos

Rikander, Henri (2015) Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen – laukaiseva tekijä? Pro gradu -tutkielma. Oikeustieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto.

Poliisin puuttuminen perheväkivaltaan Suomessa ja Skotlannissa

Poliisi on yleensä ensimmäinen viranomainen, joka kohtaa väkivallan osapuolet kotihälytystilanteissa. Poliisin toiminnalla on siten suuri merkitys väkivaltaan puuttumisessa ja sen sanktioimisessa. Mutta onko sillä merkitystä myös väkivallan kierteen katkaisussa? Ja voimmeko ottaa oppia toisen maan malleista lainsäädännön ja resursoinnin eroista huolimatta? Toistaiseksi vertailevaa tutkimusta poliisin puuttumisesta perheväkivaltaan on saatavilla heikosti.

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimushankkeessa Perheväkivallan kirjaaminen rikosepäilyiksi poliisin kotihälytystehtävillä tarkastellaan poliisin toimintaa ja toimenpiteitä seuraamalla hätäkeskuksessa perheväkivallaksi määriteltyjä tehtäviä ja poliisin toimintaa näillä tehtävillä. Suomessa suurin osa perheväkivaltatapauksista tulee poliisin tietoon juuri kotihälytystehtävänä. Tarkkaa tilastoa ei ole olemassa, mutta poliisin tulostietojärjestelmästä (PolStat) saatavien tietojen perusteella perheväkivallaksi merkityistä rikosilmoituksista 28 prosenttia voidaan arvioida olevan ilmoitustavaltaan sellaisia, että ne ovat saaneet alkunsa muutoin kuin kotihälytystehtävistä.

Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti vuonna 2011 voimaan astuneen syyteoikeuden muutoksen vaikutuksia

rikosilmoitusten kirjaamiseen. Lakimuutoksen myötä myös lievistä pahoinpitelystä tuli yleisen syytteen alainen rikos tapauksissa, joissa väkivalta kohdistuu läheiseen, alaikäiseen tai työtehtäviään suorittavaan henkilöön. Näissä tapauksissa poliisilla on velvollisuus kirjata rikosilmoitus lievästäkin pahoinpitelystä, vaikka uhri itse ei sitä vaatisi tai edes haluaisi. Kun perheväkivalta ei lievänäkään ole enää asianomistajarikos, tulisi muutoksen poistaa poliisin kotihälytystehtäviltä tilanteet, joissa ilmoitus jää kirjaamatta esimerkiksi uhrin suojellessa tekijää väkivallan pelossa.

PERHEVÄKIVALTATILANTEEN KÄSITTELY SUOMESSA JA SKOTLANNISSA

Väkiluvuiltaan melko samansuuruisissa Suomessa ja Skotlannissa poliisivoimien vahvuudet eroavat suures-

ti: poliiseja oli vuoden 2014 päätteeksi Suomessa 7 389 ja Skotlannissa 17 253. Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrät olivat kuitenkin karkeasti tarkasteltuna samaa suuruusluokkaa (869 402 ja 771 678). Tehtävälajin ”perheväkivalta” kotihälytystehtäviä poliisilla Suomessa oli vuonna 2014 noin 25 000. Tuorein vastaava tieto Skotlannista on vuodelta 2012, jolloin perheväkivaltatapauksia tilastoitiin noin 60 000. Valtava ero selittyy osittain määritelmien ja tilastoinnin eroavaisuuksilla, mutta näin merkittävää eroa tulisi tutkia tarkemmin. Jo alustavien selvitysten perusteella voidaan havaita perustavanlaatuisia eroja kahden maan poliisivoimien lähestymistavassa perheväkivaltaan puuttumiseen.

Skotlannin poliisille perheväkivalta, *domestic abuse*, on nykyään korkean prioriteetin

tehtävä. Sanavalinnalla ”abuse” on haluttu tehdä selväksi, että perheväkivalta ei välttämättä ole pelkästään fyysistä vaan kattaa laajan kirjon esimerkiksi psykologista ja emotionaalista väkivaltaa. Priorisointi tarkoittaa sitä, että poliisin on periaatteessa lähdettävä välittömästi tiedon saatuaan hoitamaan perheväkivaltatehtävää, vaikka kyseessä ei olisi juuri sillä hetkellä käynnissä oleva tilanne. Myös esimerkiksi uhkaava tekstiviesti kumppanilta tai entiseltä kumppanilta riittää välittömien toimenpiteiden käynnistämiseen.

Skotlannin poliisin edustajan mukaan tehtävälle lähtevä partio saa varautua käyttämään tapauksen selvittämiseen 6–8 tuntia tai koko loppuövuoronsa. Tehtävä alkaa asianosaisten puhuttamisesta, todisteiden keräämisestä ja kirjaamisesta ja sisältää myös turvallisuustilanteen ja riskien

On viitteitä siitä, että Suomessa tietojen jonkin tietyn pariskunnan toistuvasta asiakkuudesta perheväkivallan suhteen jää kotihälytystehtävillä väkivallan katkaisemisen näkökulmasta hyödyntämättä.

kartoittamisen sekä uhrin tukemiseen tähtäävien toimenpiteiden aloittamisen. Lisäksi poliisin puuttuminen asiaan ulottuu vieläkin laajemmalle: puuttuminen on organisoitu neljäksi eri rakenteeksi kolmessa eri tasossa, jotka ovat paikallinen (*front-line operational response*), alueellinen (*domestic abuse investigation unit*) ja valtakunnallinen taso (*domestic abuse task force* ja *domestic abuse coordination unit*).

Suomessa poliisin ja hätäkeskuslaitoksen käyttämä perheväkivalta-tehtäväkoodi kattaa Poliisihallituksen ohjeiden mukaisesti fyysisen väkivallan yksityisasunnossa, ja määritelmän mukaan osapuolet eivät välttämättä ole perheenjäseniä. Vaikka Suomessakin lainsäädäntö esimerkiksi lievien pahoinpitelyjen osalta mahdollistaa puuttumisen myös muuhun kuin fyysisen jälkiä jättävään väkivaltaan, on joitakin viitteitä siitä, että käytännössä rikosilmoituksia kirjataan lähinnä vakavista fyysisistä väkivaltaa ja aseiden käyttöä sisältäneistä tapauksista. Toisaalta poliisin ja hätäkeskuksen käyttämä määritelmä perheväkivallasta koskee jo lähtökohtaisesti tehtävänkäsittelyohjeiden mukaan fyysisistä väkivaltaa. Tämä tarkoittaa, että parisuhdeväkivaltaa koskeva lainsäädäntö ja käytännön työn ohjenuorat eivät sovi saumattomasti yhteen. Esimerkiksi häiritsevälle metelille ja väkivallalla uhkaamiselle on olemassa erilliset, muuksi kuin perheväkivallaksi määrittävät, tehtäväkoodit.

UHRIN MÄÄRITTELYSSÄ JA AUTTAMISESSA EROJA

Vaikka perheväkivallan määritelmä käytännön poliisityössä vaikuttaa meillä rajautuvan tiukemmin fyysiseseen, vammoja jättävään väkivaltaan ja on siten suppeampi kuin Skotlannissa, Suomessa käytetty määritelmä on kuitenkin uhrin osalta laajempi: se sisältää esimerkiksi kumppaneiden ja entisten kumppaneiden lisäksi myös lapset. Skotlannissa ajatuksena on välttää lasten joutumista oikeudenkäyntikoneistoon edes uhrin tai todistajan asemassa. Iso kysymys tällöin onkin, huomioiko Skotlannin poliisi kotihälytystehtävillä menessään perheen kokonaistilanteen ja miten muut viranomaistahot, kuten lastensuojelu, kykenevät puuttumaan lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan. Myös tämä perustavanlaatuisen ero ilmiön määrittelyssä ja rajaamisessa on otettava huomioon verrattaessa kahden maan poliisivoimien toimintamalleja, eikä yhdessä asiassa toiselta oppimisen tulisi hämärtää havaintoja siitä, että toisessa asiassa saatammekin olla jo oikealla tiellä.

Yksinkertaistettuna Suomen poliisin toimia perheväkivaltatehtävillä voidaan tarkastella järjestelmiin kirjattavien toimenpidekoodien kautta: osassa tapauksia häiriöitä aiheuttanut henkilö tai henkilöitä poistetaan asunnosta, otetaan kiinni joko päihtyneenä tai rikoksesta epäiltynä ja joissakin tapauksissa kirjataan rikosilmoitus. Tästä pidemmälle poliisin velvollisuudet

eivät esitutkintaa lukuun ottamatta juuri ulotu; esimerkiksi uhrin tilannetta kartoittava turvallisuussuunnittelu on meillä vieras käsite. Käytännössä partioiden kirjaukset kotihälytystehtävistä kuvaavat, että poliisin tavoitteena on rauhoittaa tilanne sillä hetkellä, ehkä sen yön ajaksi, jotta partio ei joudu toista kertaa vuoronsa aikana menemään samaan osoitteeseen. On myös viitteitä siitä, että Suomessa tietojen jonkin tietyn pariskunnan toistuvasta asiakkuudesta perheväkivallan suhteen jää kotihälytystehtävillä väkivallan katkaisemisen näkökulmasta hyödyntämättä, ja saattaa johtaa poliisien turhautumiseen. Tämä taas yhtäältä johtaa siihen, että mahdollinen lisääntynyt riski väkivallan eskaloitumiselle saattaa jäädä huomaamatta. Toisaalta voidaan myös kysyä, miten toistuvat, usein väärät hälytykset ja poliisin käyttäminen esimerkiksi humalaisten välienselvittelyissä kostotoimenpiteenä vaikuttavat tehtävien hoitamiseen ja poliisin työturvallisuuteen.

VERTAILU TUO ESIIN HYVIÄ MALLEJA

Sekä lainsäädäntö että poliisin resurssit Skotlannissa ja Suomessa poikkeavat merkittävästi toisistaan, mutta vertailevalla tutkimuksella voitaisiin saavuttaa hyötyjä, joita poliisityön vertaileminen perinteiseen tapaan kahden Pohjoismaan välillä ei välttämättä nostaisi esiin. Esimerkkinä tästä ovat poliisin käytössä olevat työkalut väkivaltaan puuttumiseen

ja kierteen katkaisemiseen. Molemmista maista vastuuta perheväkivaltaan puuttumisesta on pyritty siirtämään pois uhrilta siten, että poliisilla on velvollisuus puuttua ja tutkia tapaukset riippumatta uhrin toiveista. Käytännössä toimintamallien ja ohjeiden toimitavuudesta ei vielä ole saatavilla tutkimustietoa.

On kuitenkin syytä olettaa, että jos tieto entisyydestä perheväkivaltatehtävillä pystyttäisiin meilläkin rasitteen sijaan näkemään hyödyllisenä tietona tilanteiden eskaloitumisen välttämiseksi, olisi nähtävissä sekä rahaa että ihmishenkiä säästäviä vaikutuksia. Tällöin esimerkiksi kolme aiempaa perheväkivalta-koodin kotihälytystehtävää toimisi jo merkkinä siitä, että poliisin on vähintään varmistettava muiden toimijoiden puuttuminen perheväkivaltaan – silloinkin kun perheessä ei ole alaikäisiä lapsia. Pelkkä akuutin tilanteen rauhoittaminen ja päihtyneen säilöönotto ei ratkaise toistuvasta väkivallasta kärsivien ongelmaa, ja väkivallan kierteen katkaisematta jättäminen on sekä turvallisuusriski että poliisin vähentyneiden resurssien tuhlaamista. ■

Kirjoittaja työskentelee tutkijana Poliisiammattikorkeakoulun tutkimushankkeessa Perheväkivallan kirjaaminen rikosepäilyiksi poliisin kotihälytystehtävissä. Kirjoitus perustuu hankkeen alustaviin tuloksiin, poliisin asiakirjoihin sekä tiedonantoihin Police Scotlandin edustajalta virkamiesvaihdossa Skotlannissa helmikuussa 2015.

MARAK-malli toimii Suomessa

Parisuhdeväkivallan uusiutumista ehkäisevä MARAK-menetelmä on levinnyt ympäri maata ja tuo säästöjä viranomaisille.

MARAK (moniammatillinen riskinarviointi) on Isosta-Britanniasta lähtöisin oleva menetelmä, jolla pyritään auttamaan vakavaa parisuhdeväkivaltaa kokeneita uhreja tai sen uhan alla eläviä henkilöitä. Siellä MARAK on luotu helpottamaan erityisesti poliisin työtä. Isossa-Britanniassa on jo noin 240 työryhmää ja MARAK-toiminta on onnistunut vähentämään poliisin tietoon tulevia toistuvia parisuhdeväkivaltatapauksia noin kahdella kolmasosalla.

MARAK otettiin käyttöön Suomessa 2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on koordinoanut toimintaa alusta asti. Toiminnassa on tällä hetkellä 23 MARAK-työryhmää ja suunnitteilla on 15 uutta työryhmää. Osa työryhmistä on seutukunnallisia ja toiminnassa olevat työryhmät kattavat nykyisellään 75 kuntaa (n. 2,2 milj. asukasta). MARAK-työryhmillä on ollut vuodesta 2012 tämän vuoden toukuuun loppuun mennessä yhteensä noin 560 asiakasta.

Parisuhdeväkivalta on vakava ongelma Suomessa. Vuonna 2013 poliisin tietoon tuli vajaa 5000 perheväkivaltajuttua, joista kolme neljäsosaa koski

parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa. Parisuhdeväkivalta voi olla fyysistä, henkistä tai seksuaalista ja siihen voi myös liittyä vainoamista ja kunnia-väkivaltaa.

MISTÄ MARAKISSA ON KYSE?

Työ alkaa selvittämällä uhrin tilannetta riskinarviointilomakkeella. Lomakkeen kysymykset ohjaavat työntekijää huomioimaan asiakkaan ja hänen perheensä tilanteen kokonaisvaltaisesti ja helpottavat siten myös avun suunnittelua ja toteuttamista.

Jos riski väkivallan jatkumisesta on korkea, uhrin suostumuksella moniammatillinen MARAK-työryhmä laatii henkilökohtaisen toimenpidesuunnitelman tilanteen korjaamiseksi. Työryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa ja koostuu paikallisista viranomaisista, kuten esimerkiksi poliisin, sosiaali- ja terveydenhuollon, turvakodin, seurakunnan ja Rikosuhripäivystyksen edustajista. Uhri saa halutessaan myös oman vapaaehtoisen ja koulutetun tukihenkilön MARAK-työskentelyn ajaksi Rikosuhripäivystyksen kautta.

MARAK-mallin käyttöönotto ja itse työryhmän toi-

mintaa eivät vaadi erillisiä resursseja. Toiminnan käynnistäminen vaatii esimiesten sitoutumista ja työryhmän jäsenten nimeämistä. Kerran kuukaudessa kokoontuva asiakastyötä tekevät työryhmä on ainoa resurssi, mitä toiminnan toteutukseen vaaditaan. Lisäksi tarvitaan työryhmän työntekijöiden työaikaa asiakastietojen keräämiseen ja kokoukseen osallistumiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos järjestää työryhmän koulutuksen ja tarvittavat materiaalit sekä auttaa resurssien mukaan kouluttamaan asiakastyötä tekeviä väkivallan puheeksiottoon, riskinarvioinnin tekemiseen ja asiakkaiden ohjaamiseen MARAKiin.

MISSÄ OLEMME ONNISTUNEET?

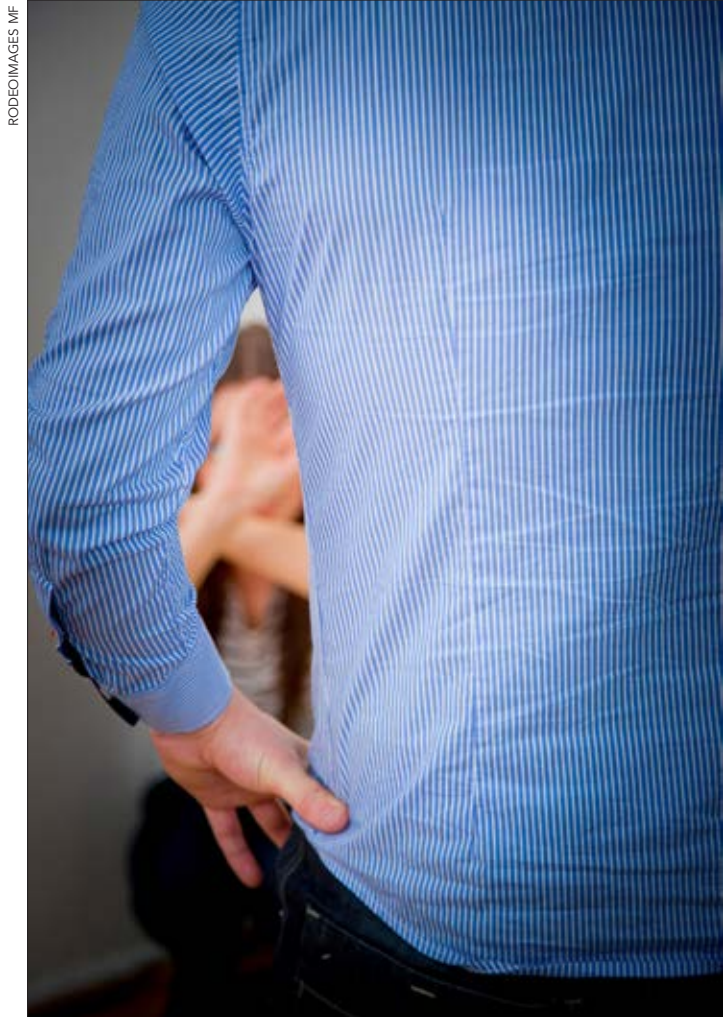
Toiminnassa olevat MARAK-työryhmät tekevät hienoa ja tuloksellista työtä. Uudella, monialaisella menetelmällä on lyhyessä ajassa onnistuttu vähentämään parisuhdeväkivallan uusiutumista. Runsaassa 70 prosentissa MARAK-prosessin läpikäyneistä asiakastapauksista toistuvan väkivallan kierre saatiin katkaistua, eikä uusia rikosilmoituksia enää tullut poliisille puolen vuoden

seuranta-aikana. Myös uhrin itse kertoivat, että väkivalta ja vainoaminen olivat loppuneet. Kaikilla MARAK-toimintaan ohjatuilla uhreilla ei ollut poliisiin aikaisempaa kontaktia. Lähes kaikki ne asiakastapa-ukset, joissa väkivalta oli jatkunut MARAK-prosessin jälkeen, olivat niitä, jotka olivat aikaisemmin olleet toistuvasti yhteydessä poliisiin väkivallan vuoksi.

Suomessa poliisi on ollut alusta asti yhteistyössä rakentamassa ja kehittämässä toimintaa. Osa MARAK-työryhmistä on poliisivetoisia. Menetelmän avulla on pystytty vähentämään toistuvia rikosilmoituksia ja parisuhdeväkivaltaa. Poliisin työtaakka helpottuu, kun uhri saa nopeasti apua yhdestä paikasta.

Monialainen työmenetelmä on tuonut mukanaan eri seutukuntiin myös lähisuhdeväkivallan vastaisen työn osaimista, parantanut tiedonvaihtoa sekä yhteistyötä. Vaikeasta asiasta on pystytty jakamaan vastuuta ja saatu laaja-alaista asiantuntijuutta kaikkien käyttöön. Uuden monialaisen työotteen omaksumisen kautta on monilla ammattialoilla parannettu lähisuhdeväkivaltailmiön tuntemusta.

Uudella, monialaisella menetelmällä on lyhyessä ajassa onnistuttu vähentämään parisuhdeväkivallan uusiutumista.

MIKÄ MEITÄ VIELÄ HAASTAA?

Lähisuhdeväkivallan systemaattinen puheeksiotto ja riskinarvioinnin tekeminen ovat suurena haasteena sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakastyössä. Vaikka uusia työmenetelmiä ja toimintamalleja kehitetään ja niistä viedään tietoutta koulutuksin ja oppain, työkäytännöt muuttuvat hitaasti. Kesäkuussa 2014 julkaistun raportin mukaan

terveyspalveluiden puolelta MARAK-työryhmiin on ohjattu vain yhdeksän prosenttia kaikista asiakkaista. Luku on huolestuttavan alhainen. Perusterveydenhuollon edustajan saaminen MARAK-työryhmään on myös ollut haasteena usealla paikkakunnalla.

Poliisin puolella ei haasteena ole väkivallan tunnistaminen ja puheeksiotto vaan riskinarvioinnin tekeminen ja avun piiriin ohjaaminen.

MARAK-mallin kotimaassa Isossa-Britanniassa suurin osa asiakkaista ohjautuu MARAKiin poliisilta – jopa 2/3-osaa MARAK-asiakkaista. Meillä Suomessa poliisilta ohjautuu MARAK-työryhmälle asiakkaita vain noin 27 prosenttia kaikista MARAK-asiakkaista. Tähän asiaan toivotaan myös parannusta. Poliisi on oleellinen toimija MARAK-työryhmässä sekä lähisuhdeväkivallan ennaltaestävässä työssä. Poliisin työssä ei tarvitse voimavaroja käyttää väkivallan tunnistamiseen. Haasteena on riskinarvioinnin tekemiseen käytettävän ajan ja motivaation löytäminen sekä uuden ennalta ehkäisevän tai estävän ajattelutavan omaksuminen: kun käytetään työaika riskinarvioinnin tekemiseen nyt ja ohjataan asiakas avun piiriin, säästyy tulevaa työaika mahdollisilta uusilta käynneiltä ja väkivaltilanteilta.

Ei riitä vain tiedon välittäminen, vaan tarvitaan myös muutosta ihmisten asenteis-

sa. Väkivallan käyttö ei ole hyväksyttävää ja tärkeää olisi ymmärtää väkivallan seurausten pitkäkantoiset vaikutukset. Väkivaltaa pystytään ennaltaehkäisemään ja jo siitä kysyminen on itsessään väliintulo ja antaa asiakkaalle mahdollisuuden kertoa kohtaamastaan väkivallasta. Työntekijöillä pitää olla tietoa lähisuhdeväkivallasta, tukipalveluista sekä viranomaisten kanssa yhteistyössä sovituihin ohjauskäytäntöihin. ■

Lisätietoja ja työvälineitä löydät osoitteesta www.thl.fi/marak.

Lähde: Minna Piispa & Laura Lapinen: MARAK – moniammatillista apua väkivallan uhrille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 21/2014. (verkkojulkaisu)

Kijoittaja on MARAK-hankkeen projektipäällikkö Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksella.

POLIISILAITOKSET JA MARAK-TYÖRYHMÄT

Lapin poliisilaitos	1 työryhmä, 1 tulossa
Oulun poliisilaitos	2 työryhmää, 2 tulossa
Itä-Suomen poliisilaitos	8 työryhmää, 2 tulossa
Pohjanmaan poliisilaitos	2 työryhmää, 1 tulossa
Sisä-Suomen poliisilaitos	1 työryhmä, 2 tulossa
Kaakkois-Suomen poliisilaitos	2 työryhmää
Hämeen poliisilaitos	2 työryhmää, 1 tulossa
Lounais-Suomen poliisilaitos	2 työryhmää, 2 tulossa
Länsi-Uudenmaan poliisilaitos	0 työryhmää, 1 tulossa
Itä-Uudenmaan poliisilaitos	2 työryhmää, 1 tulossa
Helsingin poliisilaitos	1 työryhmä, 1–2 tulossa

Sosiaalityöntekijä ja poliisi ratkovat yhteisiä pulmia

Sosiaalityöntekijän osaaminen täydentää merkittävällä tavalla poliisin osaamista. Johtavalla sosiaalityöntekijällä **Marko Timosella on vuosien kokemus poliisin kanssa työskentelemisestä ja sosiaalitoimen erilaisten asiakkaiden kohtaamisesta. Poliisin ja sosiaalitoimen ajankohtaisiksi haasteiksi hän nimeää syrjäytymisen ja monikulttuurisuuden.**

SONJA TANTTARI

Johtava sosiaalityöntekijä Marko Timonen Helsingistä pitää moniammatillista yhteistyötä tärkeänä.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja kriisipäivystyksessä työskentelevä johtava sosiaalityöntekijä Marko Timonen on työskennellyt erilaisissa sosiaalitoimen tehtävissä lähes 30 vuoden ajan. Timonen on urallaan päässyt keskittymään vuorollaan kaikenikäisiin ihmisiin, lapsista vanhuksiin. Timosen mukaan Helsingin sosiaalitoimessa työskentelemisen erityispiirre on se, että erilaiset Suomeen tulevat ilmiöt näkyvät ensimmäisenä pääkaupungissa ja niiden perusteella voi ennakoida

kehitystä muualla maassa.

Timonen työskenteli poliisin sosiaalityöntekijänä viitisen vuotta 2000-luvun vaihteessa silloisessa Itäkeskuksen poliisipiirissä. Hän tuli aluksi poliisilaitokselle keikkatyöhön lastensuojelun puolelta ja sai sen jälkeen viran poliisista. Tällä hetkellä Helsingin poliisilaitoksella on kolme sosiaalityöntekijän virkaa. Muualla Suomessa poliisin sosiaalityöntekijöiden toimenkuvat ovat vaihtelevia, eikä kaikilla ole välttämättä työpistettä poliisilaitoksella. Timonen oli

aloittaessaan ainoa poliisin sosiaalityöntekijä.

– Työ poliisilaitoksella oli uraauurtavaa, opettavaa ja haasteellista. Poliisin sosiaalityöntekijänä tein paljon työtä kentällä, työpäivät olivat pitkiä ja niihin kuului usein kiireellisiä ja yllättäviä tehtäviä. Sosiaalityöntekijän koulutus ja työnkuva toimivat hyvänä jatkeena poliisin osaamiselle: sosiaalityöntekijällä on hyvät valmiudet havainnoida yhteiskunnallisia lainalaisuuksia ja toisaalta molemmat ammattikunnat tekevät töitä ihmisläheisesti.

Nykyisessä työssään sosiaali- ja kriisipäivystyksessä Marko Timonen on lähes päivittäin tekemisissä poliisin kanssa ja vierailee usein poliisilaitoksella Pasilassa. Johtavan sosiaalityöntekijän päivät painottuvat enemmän hallinnollisiin tehtäviin kuin poliisin sosiaalityöntekijällä, mutta Timonen toteaa poliisin toiminnan ja organisaation tuntemuksesta olevan hyötyä myös hänen nykyisessä toimenkuvassaan. Poliisin ja monen muun viranomaisen organisaatio on muuttunut 2000-luvun aikana, ja Timo-

nen arvelee organisaatiossa luovimisen vievän voimavaroja niin poliiseilta kuin sosiaalityöntekijöiltä. Toisaalta on hyvä muistaa, että vaikka hallinto muuttuu, asiakastyö ja asiakkaiden inhimilliset ongelmat säilyvät pohjimmiltaan samanlaisina.

MONIAMMATILLISEN TYÖN VASTATTAVA AJANKOHTAISIIIN TARPEISIIN

Poliisin sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yhteistyöstä on saatu myönteisiä kokemuksia esimerkiksi Kanta-Hämeessä, missä Ankkuri-tiimit ovat puuttuneet nuorison tekemiin rikoksiin ja perheväkivaltaan. Ankkuri-tiimissä poliisi selvittää rikostapausta, ja samanaikaisesti muut ankkurityöntekijät voivat perehtyä perheen tilanteeseen ja tarjota keskustelupapua. Moniammatillinen tiimi pystyy tarjoamaan asiakkaille usean ammattilaisen palveluja yhdellä kertaa ja nopeasti. Ankkuri-malli on vakiintunut pysyväksi toimintamuodoksi Kanta-Hämeessä ja sitä on levitetty muuallekin Suomeen.

– Moniammatillisen työn malleista keskusteltaessa olisi syytä muistaa alueelliset erot Suomessa. Se, mikä on toiminut hyvin Hämeenlinnan tapaisessa pienemmässä kaupungissa, ei välttämättä sellaisenaan toimi Helsingissä. Moniammatillisia toimintamalleja kehitettäessä täytyy ymmärtää työskentely-ympäristön erityispiirteitä. Omasta työhistoriastani voisin nostaa esimerkiksi 80-luvun Kuopion, jossa nuorilla oli tapana kokoontua juomaan alkoholia julkisille paikoille. Onnistuimme tekemään menestyksekkästä työtä moniammatillisissa tiimeissä jalkautumalla kadulle nuorten keskuuteen. Täysin samanlaiselle työtaval-

le ei kuitenkaan välttämättä ole tarvetta niin paljon nykyään. Ongelmat, joiden kanssa työskennellään, ilmenevät eri tavoin eri paikoissa ja eri aikoina.

Timonen toteaa moniammatillisen työn olevan pääkaupungissa hyvällä mallilla. Hän arvelee kipinää uudenlaisen moniammatillisen toiminnan kehittämiseen löytyvän, samoin poliisin sosiaalityölle on tilausta. Monen ammattilaisen yhteistyön kehittämisen haasteita ovat erilaisten työkuultuurien ja näkemysten yhteen sovittaminen sekä ajallisen muutoksen huomioiminen. Erilaiset yhteiskunnalliset virtaukset ja tulevaisuuden ongelmat pitäisi osata arvioida hyvin etukäteen, jotta niihin pureutuvat toimintatavat eivät olisi aikaansa jäljessä.

ASIAKASTYÖ JA ARKISET ONGELMAT YHDISTÄVÄT AMMATTILAISIA

Marko Timoselle asiakastyö on sosiaalityön kiinnostavin ja samalla haastavin puoli. Sosiaalityöntekijän on jalkauduttava ihmisten pariin ja osattava aktiivisesti etsiä työtä, jotta auttaminen on mahdollista. Poliisi ja sosiaalityöntekijä kohtaavat samoja asiakkaita, ja kummankin ammattikunnan edustajat joutuvat pohtimaan, miten asiakas kohdataan ammattimaisesti ja samalla inhimillisesti. Asiakaskohtaamisiin ei Timosen mukaan ole olemassa mitään valmista kaavaa. Toisaalta hänellä on useita näkemyksiä siitä, miten erilaisissa vaikeissa asiakastilanteissa voi toimia parhaimmalla mahdollisella tavalla.

– Yksi hyvä esimerkki tilanteesta, joka voi tulla vastaan, on asiakkaan viranomaisvastaisuus. Sitä kohtaa sosiaali-

toimessa ja poliisille sitä tulee vastaan luultavasti vieläkin enemmän. Epäluuloisen asiakkaan kanssa toimimisen avain on luottamus, joka viranomaisen on ansaittava. Samalla viranomaisen täytyy osata asettua ulkopuoliseksi ja toimia ammattilaisena tilanteessa kuin tilanteessa. Realistinen suhtautuminen asiakkaan ongelmiin on tärkeää: asiakkaan koko elämää ei muuteta hetkessä. Vaikka ammattilainen asettuu ulkopuoliseen asemaan, hän ei voi ryhtyä saarnaamaan tai yrittää asettaa itseään asiakkaan yläpuolelle, Timonen neuvoo.

– Poliisilta vaaditaan monipuolista ammattitaitoa esimerkiksi mielenterveysongelmien kohtaamiseen. Pitää pystyä toimimaan vaikkapa tilanteessa, jossa harhainen ihminen kokee tarvitsevansa suojelua paholaista vastaan. Toinen jokapäiväinen esimerkki on tilanne, jossa ei ole yhteistä kieltä tai osapuolten kulttuurierot ovat niin suuret, että yhteisymmärrystä on vaikea saavuttaa. Mielestäni viranomaisen tehtäviin kuuluu tiettyyn rajaan asti ymmärtää kulttuurien ja ajattelutapojen eroja, mutta lähtökohtana on pidettävä Suomen lainsäädäntöä ja tapoja. Omassa työssäni korostan kielitaidon ja koulutautumisen merkitystä maahanmuuttajien sopeutumisessa.

Helsingiläistä elämänmenoä pitkään seuranneella sosiaalityöntekijällä on selkeä mielikuva eri sektorien viranomaisten yhteisistä tulevaisuuden haasteista. Maahanmuuttoon liittyvien kulttuuristen kysymysten lisäksi etenkin nuorten syrjäytymisen kanssa riittää tekemistä. Timonen kertoo, että räikeimmässä tapauksissa

syrjäytymiskierre voi kytkeytyä jo varhaisteini-iässä aloitettuun huumeidenkäyttöön. Varhaisen huumeidenkäytön seurauksena fyysinen ja henkinen kehitys jäävät kesken, ja sellaisesta tilanteesta on lähes mahdoton ponnistaa eteenpäin ilman ammattilaisten tukea. Syrjäytyneiden elämäntilanteet voivat olla hyvin rajuja, eikä sosiaalityöntekijä tai poliisi voi koskaan tietää, millaista elämäntilannetta seuraavan asiakkaan kohdalla joudutaan setvimään.

Sosiaalityöntekijän työssä painottuvat näkyvimmin arkipäiväiset ongelmat, jotka työllistävät myös poliisia jatkuvasti. Paljon puhutaan poliisia työllistävästä kansainvälisestä ongelmasta, kuten terrorismista, mutta kansalaisten perusturvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä voisi keskustella Marko Timosen mukaan enemmän. Tavallinen helsinkiläinen toivoo poliisin työn auttavan ennen kaikkea siinä, että omasta kodista on turvallista poistua kadulle. Timonen muistuttaa myös sosiaalitoimen ja poliisin työn iloisesta puolesta: ammattilaiset saavat estettyä monia tragedioita, ja se onkin työn tarkoitus. Illoiset tarinat eivät vaan aina ole pinnalla, kun viranomaisten työstä puhutaan.■

■ J A R M O K E S K I T A L O & M A T T I K O S K I N E N

Poliisikoordinaattori edistää kaupunkiturvallisuutta

Helsingissä poliisikoordinaattorin työ painottuu kaupungin ja poliisilaitoksen rajapintoihin ja yhteistyöverkostoihin turvallisuusasioissa. Poliisi-kaupunkiyhteistyö liittyy mm. turvallisuussuunnitelman toimeenpanoon, tapahtumaturvallisuuteen, liikenneturvallisuuteen, moniammatilliseen yhteistyöhön sekä kaupungin viihtyisyyteen.

Helsingin kaupunginkanslian turvallisuus- ja valmiusyksikölle kuuluvat kaupungin yleisten turvallisuusasioiden koordinoiminen ja edistäminen, turvallisuusstrateginen suunnittelu sekä jatkuvuudenhallinnan, varautumisen ja paikallisen turvallisuussuunnittelun ohjaaminen. Yksikkö tekee läheistä yhteistyötä kaupungin virastojen ja liikelaitosten, Helsingin poliisilaitoksen sekä muiden kaupunkien ja kuntien kanssa. Muita yhteistyökumppaneita ovat valtionhallinto, järjestöt ja kaupungin asukkaat. Toiminnalla pyritään luomaan turval-

lisempaa ja viihtyisämpää kaupunkia.

Yksikössä työskentelevät yksikön päällikkö, valmiuspäällikkö, kolme turvallisuuskoordinaattoria sekä poliisikoordinaattori. Lisäksi yksikön tiloissa työskentelee yhtenä päivänä viikossa pelastuslaitoksen yhteyshenkilö.

Turvallisuuskoordinaattorit ja poliisikoordinaattori huolehtivat osaltaan arkiturvallisuutta parantavien toimintamallien kehittämisestä ja yhteistyön tiivistämisestä kaupungin eri toimijoiden ja asukkaiden sekä viranomaisten kesken. Kaupunkiturvallisuuteen liittyvissä tilanteissa yksikkö

kokoaa tarvittaessa alueen toimijat miettimään paikallisesti tehtäviä toimenpiteitä ilmiön tai ongelman ratkaisemiseksi. Asuinalueiden viihtyisyyttä ja turvallisuutta edistetään järjestämällä mm. turvallisuuskävelyitä, joissa alueen asukkaat ja kaupungin virkamiehet voivat yhdessä miettiä keinoja alueen kehittämiseksi.

UUSI HELSINGIN TURVALLISUUS-SUUNNITELMA VALMISTEILLA

Tällä hetkellä yksikössä valmistellaan kaupungin turvallisuussuunnitelmaa, joka on tarkoitus viedä päätöksentekoon vuoden

Kokemusten perustella voidaan sanoa, että poliisikoordinaattorimalli on osaltaan sujuvoittanut turvallisuusyhteistyötä Helsingin poliisilaitoksen ja kaupungin välillä.

2015 loppuun mennessä. Aikaisempi Helsingin kaupungin turvallisuussuunnitelma vuosille 2011–2014 oli järjestyksessään kolmas arkiturvallisuutta edistävä suunnitelma.

Turvallisuussuunnitelman valmistelu aloitettiin syksyllä 2014 järjestetyillä kuntalais- ja verkostokuulemisilla. Kuulemiset toteutettiin *Otakantaa.fi* -sivustolle rakennetuilla kyselyillä, joilla selvitettiin sekä Helsingissä asuvien ja kävijöiden että eri yhteistyöverkostojen näkemyksiä turvallisuutta heikentävistä asioista ja ilmiöstä.

Helsingin turvallisuustilanteesta laadittiin nykytila-analyysi turvallisuussuunnitelmatyön pohjaksi. Analyysi pohjautui järjestettyjen turvallisuuskyselyjen tuloksiin sekä erilaisiin saatavilla oleviin tilastoihin. Turvallisuussuunnitelman painopistealueiksi määritettiin kuulemisten perusteella kuusi aihepiiriä: hyvinvointi, rikollisuus, liikenneturvallisuus, läsnäolo/näkyvyys, lapset ja nuoret, maahanmuuttajat sekä valaistus, siisteys ja kunnossapito.

Toinen kaupunkiturvallisuuden liittyvä merkittävä asia on syksyllä käynnistytävä, kolmen vuoden välein toteutettava turvallisuuskysely- ja tutkimus. Järjestyksessään viides tutkimus julkaistaneen vuoden 2016 lopussa. Kyselytutkimuksessa on ensimmäistä kertaa mukana myös pelastustoiimeen liittyviä kysymyksiä.

Tutkimusten mukaan koettu turvallisuus on parantunut vuosien mittaan ja helsinkiläisten turvallisuuskokemuksissa on tapahtunut monin osin selvää myönteistä kehitystä. Oman asuinalueen koettu turvallisuus on parantunut, kaupungin keskustassa liikkuminen iltaisin koetaan aiempaa turvallisemmaksi ja huolestuneisuus erilaisten rikosten kohteeksi joutumisesta on vähentynyt. Luottamus Helsingin poliisiin on säilynyt korkeana.

POLIISIKOORDINAATTORI KOETTU HYVÄKSI YHTEISTYÖMALLIKSI

Poliisi on kaupungin tärkein yhteistyökumppani kaupunkiturvallisuusasioissa ja

yhteistyötä kehitetään jatkuvasti. Helsingin poliisilaitoksen kanssa tehtävän yhteistyön vaikuttavin muoto on ollut poliisikoordinaattoritoiminta. Yksikössä on työskennellyt poliisivirasta virkavapaalla oleva henkilö vuodesta 2007 alkaen. Poliisin asiantuntijana kaupungin organisaatiossa toimivalle poliisikoordinaattorille kuuluvat erityisesti poliisin toimialaan liittyvien kaupunkiturvallisuuskohteiden ja -hankkeiden yhteistoiminnan koordinointi ja edistäminen sekä virastojen ja laitosten konsultointi turvallisuusasioissa.

Kaupunki ja poliisilaitos valmistelivat poliisikoordinaattoritoimintaa koskevan yhteistoimintasopimuksen maaliskuussa 2014. Sopimuksessa kuvataan poliisikoordinaattorin keskeisimmät tehtävät sekä määritellään yhteistoiminnan muotoja ja käytäntöjä. Tätä ennen työtehtävät oli määritelty lähinnä työsuhteen ja vuonna 2012 kaupungin laatimassa tehtävänkuvauksessa. Tehtävä rahoitettiin kaupungin projektirahoituksella kunnes sitä varten perustettiin pysyvä vakanssi vuoden 2011 alussa.

Helsingin kaupunki on suuri organisaatio (n. 40 000 työntekijää) ja kunnallinen päätöksentekojärjestelmä ja hallinnon kiemurat poikkeavat valtion viranomaisten toimintamalleista. Uuden poliisikoordinaattorin ensimmäinen puolivuotiskausi kuluu suurelta osin perehtymiseen ja uuden oppimiseen. Tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella lähtökohteisesti kaksi vuotta tehtävässä on riittävä minimiaika. Nykyinen poliisikoordinaattori **Jarmo Keskitalo** on järjestyksessään viides. Jokainen on tuonut aina erilaista osaamista ja lisäarvoa toiminnan kehittämiseen.

Turvallisuus- ja valmiusyksikkö on tärkeä solmukohta kaupunkiturvallisuuden yhteistyöverkostoissa ja poliisikoordinaattori on tärkeä sillanrakentaja. Poliisikoordinaattorin rooli painottuu kaupungin ja poliisilaitoksen rajapintaan ja yhteistyöverkostoihin.

Poliisilaitoksen ja kaupungin perinteinen yhteistoiminta liittyy mm. turvallisuussuunnitelman toimeenpanoon, tapahtumaturvallisuuteen, mielenosoituksiin, rikosten ennaltaehkäisyyn, liikenneturvallisuuteen, moniammatilliseen yhteistyöhön, siisteyteen ja viihtyisyyteen sekä ympäristökysymyksiin. Poliisi-kaupunkiyhteistyö käsittää mm. koordinoimista, konsultointia, tietojen välittämistä, suunnittelua ja sovittujen asioiden sujumisen varmistamista. Poliisikoordinaattori on säännöllisesti yhteydessä poliisilaitoksen johtoon, yksiköiden johtajiin ja muuhun päällystöön. Hän osallistuu mm. poliisilaitoksen johtoryhmän kokouksiin, poliisivetoisiin monitoimijaisiin keskitetyn näkyvän valvonnan (YJTPRO) suunnittelukokouksiin sekä muihin yhteistyökokouksiin.

Saatujen kokemusten perustella voidaan sanoa, että poliisikoordinaattorimalli on osaltaan sujuvoittanut turvallisuusyhteistyötä Helsingin poliisilaitoksen ja kaupungin välillä. Poliisilaitokselta ja kaupungilta on voitu olla yhteydessä yhteen pisteeseen turvallisuusasioissa. Kaupungille sijoitettu poliisikoordinaattori on saattanut tarvittavat toimijat yhteen niin poliisilaitoksen kuin kaupunginkin puolelta ja suunnitellut heidän kanssaan, miten kussakin tapauksessa edetään.

Poliisikoordinaattori-malli soveltuu ehkä parhaiten suurimpiin kaupunkeihin, joissa kaupungin /poliisin organisaatio on suuri. Helsingin lisäksi poliisikoordinaattori-malli on käytössä Espoossa, jossa toiminta käynnistyi maaliskuussa 2013. ■

Poliisikoordinaattoritoiminnasta myös www.spj.fi – P&O-verkkolehti 16.12.2014.

Keskitalo on poliisikoordinaattori ja Koskinen turvallisuus- ja valmiuosaston päällikkö Helsingin kaupunginkansliassa.

Tampere panostaa poliisin läsnäoloon keskustassa

Tampereen kaupunki ja Sisä-Suomen poliisilaitos tekevät kesällä 2015 poikkeuksellista yhteistyötä Tampereen keskustan turvallisuuden ja viihtyisyyden parantamiseksi. Kaupunki ja poliisilaitos neuvottelivat sopimuksen, jonka mukaan kaupunki tukee rahallisesti poliisin läsnäolon vahvistamista keskusta-alueella neljän kuukauden ajan.

Tampereen kaupungin apulaispormestari **Pekka Salmen** ja Sisä-Suomen poliisilaitoksen poliisipäällikkö **Markku Luoman** mukaan Tampereen keskustan, erityisesti Keskustorin, järjestyshäiriöistä ja epäsiisteydestä on puhuttu jo vuosikautia. Ongelmat on tiedetty Tampereella laajasti ja keskustelua ovat käyneet sekä kuntalaiset että kaupunginvaltuusto. Kesällä 2014 kuntalaisilta tuli keskustan häiriöihin liittyviä yhteydenottoja erityisen runsaasti, kun lämpimät säät lisäsivät ihmisten liikkumista kaupungilla. Voimistunut keskustelu ja kuntalaisten tyytymättömyys ovat jo pidemmän aikaa luoneet tarvetta miettiä uusia ratkaisuja tilanteen parantamiseksi.

Salmen mukaan ajatus kaupungin ja poliisin uudeltaisesta yhteistyömallista,

jossa kaupunki avustaa poliisia rahallisesti, lähti alun perin kuntalaisaloitteesta. Syksyllä 2014 Salmi otti yhteyttä poliisipäällikkö Luomaan ja kaupungin osallistumista poliisin toimintaan alettiin harkita vakavasti. Keväällä 2015 sovittiin, että keskusta-alueen valvontaan palkataan kaksi poliisimiestä kesäkuun alusta syyskuun loppuun. Tampereen kaupunki osallistuu palkkaus- ja oheiskustannuksiin yhteensä 35 000 eurolla. Kaupunginhallitus liitti päätökseen ponnin, jonka mukaan myös sosiaalityötä vahvistetaan keskustassa ja yhteistyötä poliisin kanssa voidaan kehittää myös neljän kuukauden jakson jälkeen.

NORMAALIA POLIISITOIMINTAA

Poliisipäällikkö Luoma painottaa, että poikkeukselliset rahoitusmallista huolimatt-

ta kokeilujaksolle palkattujen poliisien työ on täysin tavalista poliisitoimintaa: palkattu poliisipartio osallistuu poliisin tehtäviin muuallakin kuin keskustassa ja hoitaa tehtäviä kiireellisyyjärjestyksessä. Olennaista kokeilussa on poliisin näkyvyyden lisääminen alueella, jossa sitä ei ole pidetty riittävänä. Näin poliisi pystyy omalta osaltaan vastaamaan kansalaispalautteeseen, eikä puuttuminen jää kiinni poliisin omista resursseista. Luoman mukaan myös vartiointin lisäämistä pohdittiin, mutta ongelmaksi muodostui toimeksiantosopimuksen tekeminen vartiointiliikkeen kanssa, sillä vartijalle täytyy nimittää rajattu työskentelypiiri. Keskusta-alueen yleiseen valvontaan paras ratkaisu oli tässä tapauksessa poliisi. Poliisilla on tarpeeksi toimivaltaa puuttua häiriöihin, ja poliisin nä-

kyvyyden lisääntyminen on erityisen merkittävää niille kaupungilla liikkuville, jotka ovat huolissaan ympäristönsä turvallisuudesta.

Apulaispormestari Salmen mukaan poliisitoimintaan panostaminen on välttämätöntä siinä mielessä, että kaupungilla on hyvin rajalliset keinot puuttua järjestyshäiriöihin. Järjestyslaki on korvannut kaupunkien järjestyssäännöt, eikä kaupunki pysty suoraan palkkaamaan työntekijöitä, jotka vastaisivat yleisestä järjestyksestä. Salmi muistuttaa, että vaikka kaupunki osallistuu kustannuksiin, se ei pyri määräälemään poliisin toimintaa keskustassa, vaan poliisi noudattaa omia työruutiinejaan. Yhteistyö on sujunut joustavasti, kun molemmat osapuolet ovat olleet joustavia ja ymmärtäneet toistensa työtavat ja työt koskevat

Olennaista Tampereen kokeilussa on poliisin näkyvyyden lisääminen alueella, jossa sitä ei ole pidetty riittävänä.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen poliisipäällikkö Markku Luoman mukaan olennaista kokeilussa on poliisin näkyvyyden lisääminen keskusta-alueella.

Tampereen kaupungin apulaispormestari Pekka Salmi arvioi alustavasti, että poliisin läsnäololla on ollut vaikutusta.

KUVAT: SONJA TANTTARI

säännöt. Kaupungin ja poliisilaitoksen neuvottelemassa sopimuksessa sanamuodot on mietitty tarkasti niin, että poliisin työjärjestys käy selvästi ilmi. Yhteistyömallia kehitettäessä haluttiin, ettei perinteinen hallinnollinen työnjako rajoittaisi liiaksi toimintavaihtoehtoja. Yhteistyötä ideoitiin avoimin mielin ja järjestelyn laillisuus selvitettiin tarkasti.

POSITIIVISIA ARVIOITA YHTEISTYÖSTÄ

Tampereen keskustan ja erityisesti Keskustorin alueen järjestyshäiriöt liittyvät suureksi osaksi näkyvään päihteiden käyttöön, pääasiassa alkoholin nauttimiseen, johon poliisi puuttuu aktiivisesti. Markku Luoma muistuttaa, että kaikki häiritseväksi koettu käyttäytyminen ei aina välttämättä anna poliisille toiminnan aihetta,

sillä poliisilaki määrittää poliisin tehtäviä ja puuttumiskynnystä tarkasti. Tärkeää on kuitenkin pyrkiä turvaamaan keskeisen paikan viihtyisyys mahdollisimman tehokkaasti niillä keinoilla, jotka poliisilla on käytössään, kuten kaatamalla alkoholijuomat pois. Pekka Salmi arvelee, että jo poliisin jalkautuminen ihmisten keskuuteen auttaa tamperelaisia luomaan mielikuvan turvallisesta keskustasta.

Toimenpiteiden vaikutuksista kuten hälytystehtävien määrästä saadaan tarkkaa tietoa kokeilun päätyttyä syksyllä 2015. Salmi arvioi alustavasti, että poliisin läsnäololla on ollut vaikutusta, sillä torivalvojat ovat havainneet Keskustorin olleen jokseenkin rauhallinen eikä kielteistä kuntalaispalautetta ole tullut. Tamperelaiset ovat suhtautuneet myönteisesti siihen, että heidän

näkemyksiään on kuunneltu ja niiden pohjalta on ryhdytty käytännön toimenpiteisiin. Luoma toteaa, että myös poliisi on ollut aktiivisesti yhteydessä kuntalaisiin ja ottanut huomioon heidän huolenaiheensa.

Poliisipäällikkö Luoman mukaan vastaavan järjestyksen uusimista ei ole suunniteltu. Apulaispormestari Salmen mukaan kaupunki voisi olla kiinnostunut vastaavasta yhteistyömallista jatkossa, mikäli kokeilusta saadaan hyviä tuloksia. Tulevina vuosina päästään myös paremmin arvioimaan, mikä on esimerkiksi kesänsä vaikutus alueen häiriöihin, tai siirtyvätkö häiriötä aiheuttavat henkilöt Keskustorilta keskustan muihin paikkoihin. Tampereen kaupunki jatkaa keskustan turvallisuuden parantamista panostamalla muun muassa päihdetyöhön, jolla pääs-

tään pureutumaan häiriöiden taustalla oleviin sosiaaliin ongelmiin. Kaupungin ja poliisilaitoksen yhteistyöstä saadaan Tampereella arvokkaita kokemuksia, joista on apua tulevaisuuden poliisi-toiminnan kehittämisessä. ■

Kirjoittaja on yliopettaja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa.

Selli ja Venäjä

Nykyaikainen sellivankila alkoi muotoutua 1700-luvun Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Yksi keskeisimmistä tahoista sen kehityksen taustalla olivat kveekarit. Uskonnolliseen ajatukseensa nojaten he katsoivat, että yksinäisyys, suora yhteys jumalaan ilman välikäsiä ja tämän prosessin tuottama syyllisyyden tunne ja katumus ovat mahtavia parantavia voimia. Väline tämän toteuttamiseksi olisi yksinäisselli.

Kaikkien sellivankiloiden "äitinä" voidaan pitää *Eastern State Penitentiaryä* (Cherry Hill) Philadelphiassa. Sen arkkitehtonisen mallin kopioivat niin Lontoon *Pentonville* kuin Berliinin *Moabit*. Sellivankilan voittokulku jatkui pitkälti koko 1800-luvun ajan, vaikka aika ajoin taloudelliset resurssit loivat esteitä täydellisen yksinäisyyden toteuttamisessa. Kehityksen huippukohtana voidaan pitää laajaa Lontoon kansainvälistä vankeinhoitokongressia 1872, jossa suurella yksimielisyydellä suositeltiin sellivankeutta yhdistettynä irlantilaiseen merkki- eli progressiivijärjestelmään. Avainsanat olivat yksinäisyys ja vankien luokittelu.¹

Kuului kuitenkin yksi soraääni. Sen esitti Venäjän keisarikunnan edustaja kreivi **Sollohub** (Pears 1872, 186–199). Hänen mukaansa pitkäaikainen sellivankeus raaistaa vangin tai tekee hänet pysyvästi uhmakkaaksi ylempiään kohtaan.

Samalla se heikentää hänen yksilöllisen tahtonsa kehitystä ja voimaa. Ja juuri tämän yksilöllisen tahdon avulla voidaan vangin parantaminen toteuttaa. Vanha venäläinen yhteisöllinen järjestelmä on luonut kollektiivisen nuhteettomuuden muodon, jossa kunnia-asiana on pitää kiinni sopimuksista tai lupauksista. Tämä piirre on kansanluonteessa, ja siksi Venäjä haluaa säilyttää rangaistujärjestelmän yhteisölliset muodot. Koska kaikilla kansoilla on oma fysiomiensa, tulee sen myös "rankaisemisen taidossa" näytellä oman osansa. Saattaa olla, että kreivi Sollohub paljasti kaikkein tärkeimmän syyntodetessaan, miten sitä, mikä on mahdollista Belgiassa, ei voida toteuttaa ympäri koko Venäjän. Keskeisten vankiloiden muuttaminen sellivankiloiksi johtaisi valtavaan kustannuksiin. Itse asiassa Sollohub kiisti, että pelkkää vankeutta enää käytettäisiin Venäjällä rangaistuksena. Sen oli korvannut kaksi vaihtoehtoa: karkotus tai karkotus ja pakkotyötuomio.²

Suuriruhtinaskunnassa oli erilainen

fysiomiä. Hämeenlinnan sellivankilan rakennus valmistui 1871 ja otettiin käyttöön seuraavana vuonna. Rakennukseen tuli 66 selliä ja neljä yhteishuonetta. Uusi vankila lämmitettiin keskuslämmityksen avulla. Tätä seurasivat Kakolan selliosastot (1879), Sörnäisten vankila (1881) ja sitten lääninvankilat Viipuri (1883), Oulu (1885), Kuopio (1888) ja Vaasa (sellit 1890). Mutta kyllä Suomessakin "koppivankeuden" järjestyksestä keskusteltiin. Mm. **J. W. Snellman** ei ollut innostunut.

Sollohub myönsi, että asumisolosuhteet karkotus- ja pakkotyösiirtoloissa eivät parhaalla mahdollisella tavalla mahdollistaneet vankien luokittelua. Tämän havaitsi myös kirjailija **Anton Tšehov**, joka teki vuonna 1890 tutkimusmatkan Sahalinin vankisaarelle. Hän on kuvannut Duen vankilan "selliä" seuraavasti:

*Yhdessä sellissä (sen ikkunalasit on lyöty hajalle ja siinä on tukahduttava käymälän haju) asuu:
– pakkotyövanki vapaan vaimonsa kanssa;*

– pakkotyövanki vapaan vaimonsa ja tyttärensä kanssa;
– pakkotyövanki siirtolaisvaimonsa ja tyttärensä kanssa;
– pakkotyövanki vapaan vaimonsa kanssa;
– puolalainen pakkosiirtolainen pakkotyössä olevan rakastajattarensa kanssa; he ovat kaikki ahtaatuneet samaan selliin ja nukkuvat vierekkäin samalla leveällä lavitsalla.

Kyllä Venäjä pyrki järjestelmäänsä uudistamaan. Sollohub muistutti siitä, että maailmanhistorian ehkä kuuluisin vankilareformisti, **John Howard** oli kuollut vieraillessaan Venäjällä **Katariina Suuren** aikana ja hänet on haudattu H’ersoniin (nykyisessä Ukrainassa). Mutta samalla hän myönsi, että Venäjä on kahden järjestelmän välissä, joista ensimmäinen myönnetään hyvin epätydyttäväksi, ja toinen on vasta nousemassa, niin ettei sen yleislinjauksia ole vielä kehitelty riittävästi.

Ilmiö nimeltä Neuvostoliitto saattoi jäädä edelleen näiden kahden järjestelmän väliin. Tsaarinaikaisesta järjestelmästä se säilytti ja vahvisti ainakin kolmea keskeistä piirrettä. Ensimmäinen oli ”yhteisöllinen” vankeinhoito, siis leiri- ja siirtolatyypiset majoitusratkaisut. Tutustuminen gulag-kirjallisuuteen (Grossman, Šalamov, Ginzburg, Solženitsyn) kertoo, miten tämä ylläpiti järjestelmän vankivaltaisuutta. Ns. kriminaalivangit ja heidän alakulttuurinsa (vor v zakonie) saattoivat ajoittain hallita voimakkaasti leirien ja siirtoloiden jokapäiväistä elämää.

Vankeus oli paljolti karkotusvankeutta niin Neuvostoliitossa kuin vanhalla Venäjälläkin. Vankileirit ja pakkotyösiirtolat sijaitsivat mahdollisimman kaukana, usein idässä tai pohjoisessa (Kolyma, Vorkuta ym.). Paluu kotipaikkakunnalle ei aina ollut mahdollista edes varsinaisen vankeus-tuomion päätyttyä. Kolmas järjestelmän piirre on vankien jatkuva liikuttaminen, kuljettaminen junilla ja laivoilla usein tuhansien kilometrien päähän. Tsaarien aikaan alempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvat pakkotyövangit kävelivät Siperiaan, matka saattoi kestää vuosia. Vaikka Neuvostoliiton idässä ja pohjoisessa oli hyödyntämättömiä luonnonvaroja, vankien

edestakainen liikuttaminen Länsi-Venäjältä Tyynenmeren rannalle oli tuskin ta- loudellisesti kannattavaa. Junat ja niiden vartiointi söivät valtavasti resursseja. Yksi tähän liittyvä ilmiö oli myös etappi- eli kauttakulkuvankilat, joissa saatettiin viet- tää kuukausia. Onkin arvioitu, että vanki- en liikuttaminen on ollut itsetarkoitus. Se on yksi menetelmä vankeusrangaistuk- sen prosessissa, jossa ihmiseltä pyritään riisumaan identiteetti nöyryyttämisen ja alentamisen avulla. Kuljetuksen jälkeen tiedät jo olevasi ”vanki”, et muuta.

Neuvostoliiton luhistuttua Venäjä on jossain määrin pyrkinyt modernisoimaan rangaistusjärjestelmäänsä. Vankimääriä on saatu pienennettyä ja yhdyskunta- seuraamuksia on otettu käyttöön. Loka- kuussa 2010 silloinen pääministeri **Putin** antoi hallituksen määräyksen rikosseu- raamusjärjestelmän kehityskonseptista vuoteen 2020 asti. Siinä todetaan mm.:

Vankien suorituspaikkojen tyyppien muuttaminen – tämä tarkoittaa, että on luovuttava käytännöstä, jonka mukaan vangit asuvat suurissa joukko- osastoissa jatkuvan paineen alaisina, mikä johtuu tarpeesta taktikoida rikosseuraamushallinnon vaatimusten ja vankijoukon vaatimusten välillä... Rangaistusvankien asuttaminen monipaikkaisissa yhteisasunnoissa tekee mahdottomaksi estää ei-toivottuja yhteyksiä vankien välillä.

Uutisten mukaan tavoitteeksi olisi asetettu ojennustyösiirtoloiden (ITK) korvaaminen kokonaan länsimaisilla sel- livankiloilla ja avolaitoksilla.³

Kolme edellä mainittua piirrettä luon- nehtivat edelleen nyky-Venäjän vankein- hoitoa. Vankeus on yhä usein karkotus- vankeutta. **Mihail Hodorkovski** suoritti suuren osan tuomiostaan Krasnokamenskissa lähellä Kiinan rajaa ja loppu- osan siitä Segežassa, Karjalan tasaval- lassa. **Nadežda Tolokonnikova** (Pussy Riot) aloitti tuomionsa suorittamisen Mordvassa, josta hänet siirrettiin myö- hemmin mm. Krasnojarskiin Siperiaan. Vain noin 15–20 prosenttia vangeista suorittaa tuomionsa kotipiirikunnassaan. Kuvaavaa on, että Moskovassa on 10 tut- kintavankilaa ja vain yksi pieni ojennus- työsiirtola, kun taas Komin tasavallassa

on 33 ojennustyösiirtolaa. Kelirikkoai- kaan joihinkin siirtoloihin pääsee vain helikopterilla. Vangit kulkevat edelleen junissa, usein nöyryyttävissä olosuhteis- sa. Kun lukee Mihail Hodorkovskin van- kilatarinoita (2014) ei voi välttyä ajatuk- selta, että hyvin vähän tai ei mikään ole muuttunut viimeisen 50 vuoden aikana. Hän kirjoittaakin:

Mutta Venäjällä kaikilla Solženitsynia ja Šalamovia lukeneilla, samoin kuin niillä, jotka eivät ole kuulleetkaan näistä suurista kirjailijoista, on lähes geneettisesti, aivokuoressa sananlas- ku, että ”kurjuudesta ja tyrmästä” ei voi kieltäytyä.

Eikä ”yhteiselämäkään” taida kadota. Federaation vankeinhoitovirasto (FSIN) ilmoitti huhtikuussa 2013, että kehitys- konseptin joitakin Aspekteja (tervey- denhuolto- ja tekninen valvonta) kyllä toteutetaan, mutta keskeisimmästä asiasta, ojennustyösiirtoloiden korvaa- misesta selli- ja avovankiloilla on luovut- tu. Ehkä syy on se sama, jonka jo kreivi Sollohub mainitsi, ja joka meilläkin eni- ten rikosseuraamusalaa uudistaa. Raha ratkaisee.■

LÄHTEITÄ:

Pears, Edwin (toim.): Prisons and Reformato- ries at Home and Abroad. The Transactions of the International Penitentiary Congress. London: Longmans, Green and Co, 1872.

Venäjän Federaation hallitus: Määräys 14.10.2010, Nro 1772-r. V. Putin.

Piacentini, Laura & Pallot, Judith: 'In Exile Imprisonment' in Russia. British Journal of Criminology 54 (2014):1, 20-37.

Tšehov, Anton: Sahalin. Helsinki: WSOY, 1972 [1895].

Hodorkovski, Mihail: Uusia muistelmia kuol- leesta talosta. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sannakko, 2014.

¹ Kongressia oli edeltänyt merkittävä kansal- linen vankeinhoitokongressi Cincinnatiassa, USA:ssa vuonna 1870.

² Toki Venäjällekin myöhemmin rakennettiin sellivankiloita, kuten kuuluisa Pietarin Kresty. Niiden päätehtävä oli kuitenkin useimmiten toimia tutkintavankiloina.

³ Vuonna 2014 Venäjällä oli 219 tutkintavan- kilaa, 8 vankilaa, 728 ojennustyösiirtolaa ja 49 nuorisosiirtolaa.

Tällä palstalla käsitellään rikoksentorjunnan ajankohtaisia ja ikuisia kysymyksiä, mielellään yhteydessä toisiinsa. Kirjoittaja on rikoksentorjuntaneuvos.

Rikottujen ikkunoiden teoria elää 2

Wilsonin ja Kellingin rikottujen ikkunoiden näkökulma on kiinnostanut poliiseja, kriminaalipoliitikkoja, kriminologeja ja rikoksentorjuria yli 30 vuotta. Toisia se on innostanut, toisia ei niinkään. Tällä palstalla sitä käsiteltiin kolme vuotta sitten (Takala 2012).

Viime kesänä ilmestyi yhden keskeisen kriminologisen aikakauslehden rikottuilla ikkunoilla omistettu erikoisnumero (JRCD 2015). Se ei osoita rikottujen ikkunoiden lähestymistapaa lopullisesti valmiiksi, mutta kylläkin, että se keskimäärin näyttää toimivan, vaikka ei riittävästi tiedetä miksi ja miten. Hollantilaisten sosiaalipsykologien ryhmä on tehnyt uutta kiinnostavaa tutkimusta, joka tukee rikottujen ikkunoiden olettamia huonojen (ja hyvien) tosiasiallisten normien tarttumisesta yhteisöjen piirissä. Rikotut ikkunat on ajankohtainen myös Yhdysvalloissa kiihkeänä käyvän poliisipoliittisen keskustelun takia.

TULOKSET KESKIMÄÄRIN HYVIÄ MUTTA MELKO VÄHÄISIÄ

JRCD julkaisi myös ensimmäinen meta-analyysi rikottujen ikkunoiden näkökulmaa soveltaneiden poliisistrategioiden vaikutuksesta rikollisuuteen (Braga ym. 2015). Artikkelin tosin käyttää nimitystä *policing disorder*, jolle on vaikea valita suomenkielistä vastinetta, mutta joka viittaa poliisin aktiiviseen puuttumiseen järjestyshäiriöihin ja epäjärjestyksenkin, ei niinkään järjestyspoliisin toimintaan – joka tapauksessa se liittyy rikottujen ikkunoiden perinteeseen.

Tutkijat löysivät 8500 raporttia tai

selvitystä, jotka jollain tapaa käsitelivät *Broken Windows* -tyyppisen poliisitoinnin vaikutusta rikollisuuteen. Meta-analyysiin seuloitui 30 tutkimusta, jotka täyttivät meta-analyysiin sisällyttämisen edellytykset. Lähes kaikki oli tehty Yhdysvalloissa, vain kaksi Britanniassa.

Yhdeksän tutkimusta perustui satunnaistettuun koeasetelmaan ja loput 21 kvasikokeelliseen asetelmaan. Tutkimuksista kaksikymmentä oli suuntautunut lähipoliisitoimintaan tai ongelmalähtöiseen strategiaan, jossa pyrittiin saamaan myös alueen asukkaat ja elinkeinonharjoittajat mukaan tunnistamaan paikallisia rikollisuus- ja epäjärjestysongelmia ja kehittämään niihin sopivia puuttumistapoja. Ongelmat ja puuttumiskeinot liittyivät sekä fyysisen että sosiaaliseen epäjärjestykseen torjumiseen. Loput kymmenen hanketta perustuivat suoraviivaisempaan ("aggressiiviseen") järjestyksen ylläpitoon, ja niiden kohteena oli yleistä häiriötä aiheuttavien (tai sellaiseksi tulkittujen) ihmisten toimintaan puuttuminen. Keinoina olivat esimerkiksi huomautukset, varoitukset, kiinniotot, pidätykset ja sakot.

Meta-analyysi tuotti tulokseksi, että epäjärjestykseen puuttuva poliisistrategia vähentää rikollisuutta tilastollisesti merkitsevästi, mutta ei järin paljon.

Vaikutuksen suuruutta kuvattiin efektiivisyydellä, jota ilmaistaan Cohenin d-tunnusluvulla. Väkivaltarikosten vähentymistä kuvaava suure oli 0,227, omaisuusrikoksissa 0,187. Järjestysrikkomusten ja huumorikosten muutosta kuvaava tunnusluku oli kaikkein suuri, 0,266. Kaikki kolme eroa ovat siis tilastollisesti merkitseviä,

mutta tulkittavissa lähinnä pieniksi. Cohenin d:stä arvoista sanotaan usein, että arvo 0,8 on suuri, kun taas 0,5 on keskitasoinen tai kohtalainen ja 0,2 on pieni.

Kiinnostava ja potentiaalisesti merkittävä havainto on, että yhteisölliset ongelmalähtöiset hankkeet vähensivät rikollisuutta enemmän kuin suoraviivainen järjestyksenpalautus. Yhteisöllisten hankkeiden vaikutuksen keskiluku (Cohenin d) oli 0,271, kun taas aggressiivisten järjestyksenpalautushankkeiden oli vain 0,58 eikä ollut edes tilastollisesti merkitsevä.

Kirjoittajien mielestä tämä löydös tukee sitä, että suunnitellussa epäjärjestyksestä vähentäviä toimia poliisilaitosten tulisi pikemminkin valita yhteisön kanssa tehtävän "yhteistuotannon" malli (community coproduction model) kuin "ajautua kohti poliisitoiminnan nollatoleranssimallia, joka keskittyy sosiaalisen epäjärjestyksen yhteen osa-alueeseen, kuten humalaisiin, meluaviin nuoriin, kadun irtolaisiin, ja pyrkii poistamaan heidät kadulta kiinniottojen avulla."

Kirjoittajien mielestä ei epäjärjestyksenä ja vakavana epäviihtymisenä koettuihin yhteisöelämän ongelmiin voida puuttua riittävän monipuolisesti ja asianmukaisesti ilman poliisin yhteistyötä kansalaisten, kaupungin ja muiden organisaatioiden kanssa. Sen sijaan pyrkimys lisätä pidätyksiä pikkurikoksista on helposti omiaan pahentamaan poliisin entisestäänkin huonoja välejä ihmisiin niillä vähävaraisten ja vähemmistöryhmien asuttamilla alueilla, joissa yhteistyön tarve on suurin.

MEKANISMEISTA TARVITAAN TIETOA

JRCD:n erikoisnumerossa **Weisburd** ja kumppanit kiinnittävät huomiota siihen, että rikottujen ikkunoiden poliisistrategian toimintamekanismeja ei tunneta kunnolla. Rikottujen ikkunoiden teorian mukaisen poliisitoiminnan pitäisi vähentää rikoksen pelkoa ja sitä kautta parantaa yhteisön oman tilanteen hallinnan edellytyksiä. Järjestyksen ylläpitoa ja palauttamista tukevan poliisitoiminnan tutkimuksista he löysivät kuitenkin kuusi kappaletta, joissa oli mitattu rikottujen ikkunoiden tyyppisten interventioiden vaikutusta asukkaiden rikollisuuden pelkoon ja yhteisölliseen toimintatehokkuuteen (joka edustaisi yhteisöllistä sosiaalista kontrollia).

Kuuden tutkimuksen meta-analyysi ei osoittanut, että järjestyssuuntautunut poliisitoiminta olisi merkittävästi vähentänyt asukkaiden kokemaa rikollisuuden pelkoa. Myöskään ainoa tutkimus, jossa oli mitattu yhteisön toimintatehokkuutta, ei osoittanut vaikutusta. Toisin sanoen, olemassa oleva aineisto ei tarjoa vahvaa näyttöä siitä, että rikottujen ikkunoiden teorian mukaiset mekanismit toimisivat odotetulla tavalla. Toisaalta näyttö ei ole vielä riittävä kovin varmojen päätelmien tekemiseksi, vaan tarvitaan lisää tutkimuksia BW-mallin olettamista taustamekanismeista, ei vain tietoja rikollisuuden kehityksestä. Tärkeätä olisi laajentaa tulosten mittareita etenkin käyttämällä rikosmittauksista erillisiä fyysisen ja sosiaalisen (epä)järjestyksen mittareita.

MYÖS PROSOSIAALINEN TOIMINTAMALLI TARTTUU

Rikottujen ikkunoiden teorian kriitikot ovat usein kiistäneet sen perusidean, että rikotut ikkunat tai muut huonon käyttäytyminen merkit tarttuivat tai leviävät laajemmalle. Tai jos jotakin matkimista olisikin, niin ainakaan ei uskota, että pikkurikkeet ja niistä merkinä oleva roskaisuus aiheuttaisivat varsinaisten tai vakavampien rikosten lisääntymistä. Vuoden 2012 kolumnissa referoin hollantilaisen sosiaalipsykologin **Kees Keizerin** ja tutkijatovereiden yksikertaista mutta fiksua tutkimusta (2008), joka osoitti, että tällaiset mekanismit toimivat.

Rikottujen ikkunoiden teorian mukaan ihmisten pyrkimys toimia normien mu-

kaisesti heikkenee, jos he havaitsevat, että muut ihmiset eivät noudata niitä. Yhden normin rikkomisen lisää muidenkin normien rikkomista. Dramaattisin oli koe, jossa postilaatikon graffitit tai lähiympäristön roskaisuus kaksinkertaistivat niiden koehenkilöiden osuuden, jotka tarttuivat tilaisuuteen ottaa haltuunsa "sattumalta" havaitsemansa viiden euron seteli (joka oli näkyvissä postilaatikon suulle "vahingossa jääneen" kirjakuoren ikkunan läpi). "Kun täällä roskaaminen tai töhriminen käytännössä sallitaan, ei kai pikku näpistyskään niin paha ole."

Kovin vakava tämä "varkauskoee" ei tietenkään ollut. Silti tutkimus vahvistaa rikottujen ikkunoiden teorian olettamia psyykkisistä mekanismeista, joilla lakien ja muutenkin asiallisen käyttäytymisen normien rikkomisen voi levitä. Uudemmassa artikkelissaan (2013) Keizer kumpaneineen osoittaa, että ympäristön sosiaaliset merkit vaikuttavat myös prososiaaliseen toimintaan. Yhdessä kokeessa seurataan, miten ohikulkija suhtautuu polkupyöräilijään, joka "vahingossa" pudottaa kävelykadulle muutaman appelsiinin: käveleekö ohi vai pysähtyykö auttamaan? Appelsiinit vierivät pois päin pyöräilijästä, joka joutuu huolehtimaan pyöränsä asianmukaisesta pysäköinnistä.

Tällä kertaa eri koetilanteissa ei muunnella fyysistä ympäristöä, vaan se on kaikissa kolmessa versiossa siisti. Ensimmäisessä järjestelyssä ei ennen koehenkilön saapumista appelsiinien putoamispaikalle tapahdu muuta kuin että koeavustaja kävelee koehenkilöä vastaan ja ohitse. Toisessa versiossa, joka suunniteltiin osoitukseksi kohtalaisen vahvasta ympäristön siisteyden ylläpidon normista, vastaanottulija pudottaa "vahingossa" kadulle tyhjän juomatölkin, mutta poimii sen saman tien haltuunsa. Kolmannessa versiossa koehenkilön reitille on järjestetty henkilö, joka luuta kädessä siivoaa kävelykadun pätkeä ja ilmiselvästi korjaa maasta myös muiden kuin itsensä jättämiä roskia.

Muutama sekunti tämän virityksen jälkeen koehenkilöt tulivat pudonneiden appelsiinien kohdalle. Pelkän kävelevän vastaanottulijan kohdanneista 40 % auttoi appelsiinien keräämisessä. Pudottamansa tölkin heti korjanneen kohdanneista jo 64 % auttoi ja luudan kanssa muidenkin roskia siivoavan nähneistä peräti 82 ryh-

tyi auttamaan appelsiinien poiminnassa.

Tutkimus virittää monenlaisia ajatuksia siitä, miten positiivisin toimin voi edistää yhteisöjen viihtyisyyttä ja säällistä elämää niissä, ja lisää luottamusta siihen, että tällaiset toimet voivat vaikuttaa.

RIKOTUT IKKUNAT EI OLE YHTÄ KUIN NOLLATOLERANSSI

Bragan ym. meta-analyysi on yksi esimerkki siitä, miten rikottujen ikkunoiden lähestymistavan ero ja riippumattomuus tiukasta nollatoleranssista on tullut yhä selvemmäksi. On kiistanalaista, missä määrin ne koskaan olivat samaa asiaa. Wilsonin ja Kellingin klassinen esse ei mainitse eikä tarkoita nollatoleranssia vaan suosittaa harkitsevaa ja kohtuullisesti mitoitettua puuttumista. Kelling sanoo 2014, että hän ei koskaan "oikeastaan" käyttänytkaan tuota termiä. Siitä huolimatta myös rikottujen ikkunoiden lähestymistapaan myönteisesti suhtautuneet huolellisetkin kriminologit kirjoittivat nollatoleranssista miltei rikottujen ikkunoiden synonyyminä (ks. esim Sherman 1997; vrt Korander 2014). ■

LÄHTEITÄ:

Braga, A A., Welsh, B C., Schnell, C. *Can Policing Disorder Reduce Crime? A Systematic Review and Meta-analysis. Journal of Research in Crime and Delinquency, vol. 52: July 2015.*

JRCD. *Reimagining Broken Windows: From Theory to Policy. Special issue. Journal of Research in Crime and Delinquency. vol. 52. July 2015.*

Keizer, K., & S Lindeberg & L. Steg. *The spreading of disorder. Science 322, 2008.*

Keizer, K, & S Lindenberg & L. Steg. *The importance of demonstratively restoring order. PLoS ONE 8(6), 2013.*

Korander, T. *Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi: Tutkimus New Yorkin rikosentorjunnan uuskonservatiivi-mallista Suomessa. Turun yliopiston julkaisuja. Turun yliopisto, 2014.*

Sherman, L., Gottfredson, D., MacKenzie, D., Eck, J., Reuter, P. and Bushway, S. *Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising: A Report to the United States Congress. University of Maryland, Department of Criminology and Criminal Justice, 1997.*

Takala, J-P. *Rikottujen ikkunoiden teoria elää. Haaste. 2/2012.*

Tilley, N. *Crime Prevention. Cullompton: Willan. 2009.*

Wilson, J. Q., & Kelling, G.L. *Broken Windows: the police and neighborhood safety. The Atlantic Monthly, March 1982.*

Uusi rikosentorjuntaneuvosto asetettu

Valtioneuvosto asetti syyskuussa rikosentorjuntaneuvoston lokakuun alusta alkavaksi kolmivuotiskaudeksi. Neuvoston uusi puheenjohtaja on kihlakunnansyyttäjä **Eija Velitski** Helsingistä. Varapuheenjohtajana toimii poliisiylivohtaja **Seppo Kolehmainen**.

Neuvostossa on 16 jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet. Keskuskauppakamari ja Finanssialan Keskusliitto edustavat neuvostossa elinkeinoelämää ja kauppaa. Kunnallishallintoa edustavat Kuntaliitto ja Helsingin kaupunki, yhdyskuntasuunnittelua ympäristöministeriö ja Aalto yliopisto sekä kriminologista tutkimusta Helsingin yliopisto, Poliisiammattikorkeakoulu ja Laurea ammattikorkeakoulu. Lisäksi kokoonpanossa on useita järjestöjen edustajia.

Rikosentorjuntaneuvosto on oikeusministeriön yhteydessä toimiva asiantuntija- ja yhteistyöelin, joka käsittelee rikollisuuden ehkäisyyn, rikoksista ai-

heutuvien haittojen vähentämiseen ja turvallisuuden edistämiseen liittyviä kysymyksiä. Neuvosto edistää paikallista rikosentorjuntaa muun muassa antamalla asiantuntija-apua, osallistumalla oikeusministeriön myöntämän taloudellisen tuen jakoon ja tiedottamalla rikosentorjunnan hyvistä käytännöistä.

Tulevalla toimikaudella neuvoston työssä painottuu rikosentorjunnan tietopohjan vahvistaminen ja paikallisen rikosentorjuntatyön kehittäminen. Neuvoston toimikauden aikana tullaan laatimaan kansallinen rikosentorjuntaohjelma. Ohjelman tavoitteena on edistää paikallista osallisuutta rikosten torjunnassa ja asukkaiden turvallisuuden ja viihtyisyyden parantamisessa.

Rikosentorjuntaneuvostolle on nimetty myös uusi pääsihteeri. Hän on erikoissuunnittelija **Minna Piispa** oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta.

Lisätietoa neuvoston toiminnasta ja kokoonpanosta osoitteessa www.rikosentorjunta.fi.

Kansalaisten oikeustajua Pohjoismaissa tutkittu

Pohjoismaiden kansalaisten näemyksiä rangaistuksista on selvitetty toukokuussa 2015 *European Journal of Criminology* -lehdessä julkaistussa tutkimusartikkelissa. **Flemming Balvigin** vetämässä tutkimuksessa selvitettiin, haluaisivatko kansalaiset jakaa rangaistuksia, jotka ovat ankarampia kuin tuomioistuinten jakamat rangaistukset. Tutkimukseen vastanneet vaativat kovaa tuomioita silloin, kun heillä oli vain pintapuoliset tiedot rikostapauksesta; ymmärrys tapauksista sen sijaan vähensi halukkuutta antaa ankaria tuomioita. Myös sillä oli vaikutusta, kuinka lähe-

seksi ihminen kokivat rikoksen ja sen osapuolet: etäiseksi jäävistä tapauksista oltiin valmiita antamaan ankarampia tuomioita. Tutkimuksessa havaittiin, että kansalaisten ehdottamat rangaistukset olivat keskimäärin samaa tasoa tai hieman lievempiä kuin tuomioistuinten langettamat rangaistukset.

Tutkimushanke toteutettiin itsenäisinä tutkimuksina Tanskassa, Islannissa, Norjassa, Ruotsissa sekä Suomessa ja tutkimuksen toteutustavat vaihtelivat hieman eri maissa. /*Sonja Tanttari*

Artikkeli on saatavissa verkossa osoitteessa <http://euc.sagepub.com/content/12/3>.

Tilannetorjunnalla vo

Tukholman kriminologian palkinnon 2015 saivat rikosten tilannetorjunnan pioneerit **Ronald V. Clarke** ja **Patricia Mayhew**. Palkinto jaettiin kriminologian symposiumin yhteydessä kesäkuussa.

Englantilainen Clarke on jo pitkään työskennellyt Yhdysvalloissa Rutgersin yliopiston rikosoikeuden laitoksella professorina. Mayhew on puolestaan rikosentorjuntakonsultti, jolla on takanaan pitkä ura tutkijana Englannin sisäministeriön palveluksessa. Clarken ja Mayhew'n vuonna 1976 julkaisema artikkeli rikostilaisuuksista (Crime as Opportunity) oli läpimurto uudelle rikosentorjunta-ajattelulle. He painottivat, että rikosentekijään keskittymisen ohella tarvitaan suurempia rikosentorjuntakeinoja paikoissa, joissa rikoksia tapahtuu.

Juhlaluennossaan Clarke lähti perustelemaan tilannetorjunnan tärkeyttä ensimmäisellä 1960-luvun tutkimuksellaan, jossa hän tutki Lounais-Englannissa koulukodeista karkaavia ja pakonsa aikana rikoksia tekeviä poikia. Psykologien ja sosiaalityöntekijöiden toimet eivät poikiin tepsineet. Clarke aloitti vertailemalla karkaavien ja ei-karkaavien poikien ominaisuuksia ja taustoja, muttei huomannut niillä olevan olennaista merkitystä. Sen sijaan hän huomasi, että vuodenaajat näyttivät vaikuttavan karkaamisiin: niitä tapahtui enemmän pimeinä syysöinä ja aurinkoisina kesäpäivinä. Myös sillä oli merkitystä, milloin poika oli viimeksi nähnyt perhettään ja millainen kaveriporukka hänellä oli. Merkittävimmän löydön Clarke teki, kun sai sisäministeriön salaiset karkaamisluvut käyttöönsä: luvut vaihtelivat suuresti eri laitoksissa. Tästä hän päätteli koulun ympäristöllä ja käytännöllä olevan jo-

idaan vähentää rikollisuutta merkittävästi

tain tekemistä ongelman kanssa.

Hän jatkoi esittelemällä hänen ja Mayhew'n kuulua itsemurhatutkimusta (1988), jossa huomattiin itsemurhien vähentyneen Englannissa 1958 ja 1976 välillä huomattavasti vastoin eurooppalaista trendiä. Selitykseksi he löysivät luopumisen kaasulieden käytöstä ruuanvalmistuksessa. Aiemmin lähes puolet itsemurhista oli toteutettu kaasulla (1976 enää 0,4%), joka menetelmänä oli helppo, tuskaton ja lähes kaikkien saatavilla milloin vain. Merkittävää oli, ettei tämä itsemurhamenetelmä juurikaan korvautunut muilla keinoilla vaan itsemurhat todella vähenivät kaasusta luopumisen seurauksena.

Clarke toi esiin, että sittemmin yli 200 tutkimusta on todennut tilannetorjunnan olevan tehokasta erityyppisten rikosten kuten pankkiryöstöjen, liikeryöstöjen, liikennevälineissä ja parkkipaikoilla tapahtuvien rikosten torjunnassa. Mahdollista rikosten siirtymisvaikutusta ajan, paikan, kohteen, keinon tai rikoslajin suhteen on tutkittu 102 tutkimuksessa ja 68 niistä sellaista ei huomattu laisinkaan ja lopuissakaan ei kovin merkittävää (www.popcenter.org).

RIKOSTILAISUUDEN MERKITYSTÄ EI SAA VÄHÄTELLÄ

Clarke tiivistä sanomansa Sutherlandiin (1947) viitaten, että ihmisillä on taipumus liioitella rikoksenteijän (henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taustan) roolia ja vähätellä tilanteen roolia. Ihmisillä on myös taipumus hyväksyä tilanteen vaikutus paremmin omalla kuin muiden kohdalla. Jokaisella rikoksella on kuitenkin oma rakenteensa, johon vaikuttavat paljon muutkin tekijät kuin rikollisen henkilökohtaiset ominaisuudet.

– Rikosoikeusjärjestelmä lähtee siitä, että rikoksia vähennetään parhaiten eh-

käisemällä ihmisen kehitys rikolliseksi ja jos siinä epäonnistutaan, rikosoikeusjärjestelmä toimii rikoksenteijöiden pelotteena tai kuntouttajana. Näin ajattelevat poliittiset päättäjät ja virkamiehet käsittelevät vain puolet ongelmasta, Ronald Clarke painotti.

– Myös rikokseen johtavia tilanteita ja rikosympäristöjä täytyy tarkastella ja muistaa, että yhteiskunta luo itsekin otollisia tilaisuuksia rikoksille: valmistamme huonosti suojattuja tavaroita, noudatamme heikkoja hallintoprosesseja, teemme huonoa kaupunkisuunnittelua, laiminlyömmme turvajärjestelmien käyttöä ja luomme lainsäädäntöä, jossa rikollisuusvaikutuksia ei ole otettu huomioon. Toisaalta yksityisellä puolella turvajärjestelmistä ja -laitteista on tullut itsestäänselvyys mm. asunnoissa, pankeissa, kauppoissa ja liikennevälineissä, mitä selittää kokemus viranomaisten avun riittämättömyydestä ja näiden järjestelmien kustannustehokkuus.

Clarcken mukaan yksityisen sektorin panostus rikosten tilannetorjuntaan vähentää myös julkisen sektorin kustannuksia ja hallitusten pitäisi tukea tutkimusta, jossa selvitetään, mitkä yksityisen sektorin turvajärjestelyt ovat tehokkaimpia. Hän toivoi, että tällainen turvallisuuskehitys muuttaa pysyvästi keskustelua rikoskontrollista ja ymmärrystä rikostilaisuuksien ehkäisemisen tärkeydestä.

HALLINNOLLISEN KRIMINOLOGIAN PUOLUSTUS

Patricia Mayhew vakuutti luennossaan, että "hallinnollista kriminologiaa" eli käytännössä Englannin sisäministeriön omaa tutkimusyksikköä tarvitaan, vaikka sen sidoksia politiikkaan on usein kritisoitu. Sisäministeriön tutkimusyksiköllä on ollut merkittävä rooli erityisesti tilannetorjunnan menetelmien tutkijana,

tutkimusten rahoittajana, rikosuhritutkimusten tekijänä, rangaistusten vaikutavuuden tutkijana ja sillä on käytettävissään kiinnostavia tilastoaineistoja. Tutkimusyksiköllä on ollut huomattava rooli myös tilannetorjunnan keinojen ja erityisesti poliisitoiminnan kehittäjänä; nykyään tilannetorjunnan menetelmiä on käytössä 25 erilaista (www.popcenter.org/25techniques/).

Sisäministeriön tutkimusyksikkö 1990-luvulle asti oli Mayhew'n mukaan melko riippumaton vallitsevasta politiikasta, mutta sitten se sidottiin tiukemmin poliittisiin ohjelmiin toteuttamiseen vähentämällä rahoitusta ja päättämällä tutkimuskohteet. Tässä oli taustalla tiukentunut suhtautuminen rikokseen. Tutkimusyksikön toiminta supistui valtavasti. Uusi vaihe tuli 1999, jolloin käynnistettiin suuri rikosentorjuntaohjelma, joka haluttiin arvioida tarkoin; arviointi sai tosin osakseen suurta kritiikkiä politiikkaystävällisyydestä yliopistotutkijoilta.

– Viestintä on tärkeää: tutkimustulokset pitää esittää päätöksentekijöille ymmärrettävästi ja tutkimuksen tekijöiden pitää toimia yhdessä käytännön työntekijöiden kanssa. Kriminologeilla on velvollisuus kääntää tutkimustulokset yleiskielelle, jotta tutkimuksella olisi vaikutusta päätöksentekoon ja käytäntöihin; tällainen ajattelutapa on hallinnollisen kriminologian yksi keskeisiä ansioita, Mayhew esitti.

Hän kritisoikin akateemisten kriminologien keskittymistä omiin tieteellisiin kunnianhimoihinsa, mikä johtaa helposti tuloksen esittämiseen toisilleen ja tieteellisten tekstien kirjoittamista pienille piireille, mikä ei edistä muutoksia rikospolitiikassa.

Osa symposiumin 60 esityksestä on saatavilla osoitteessa www.criminologysymposium.com.

■ ULLA MOHELL

Kidutuksen vastainen komitea kiirehtii epäkohtien korjaamista

Eurooppalainen komitea kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT) antoi Suomelle jälleen moitteita tarkastuskäyntinsä jälkeen.

CPT teki 5. määräaikaisen tarkastuskäynnin Suomeen 20.9.–2.10.2014. Aiemmat käynnit komitea on tehnyt vuosina 1992, 1998, 2003 ja 2008. Tällä kertaa CPT vieraili seitsemällä poliisilaitoksella, päihtyneiden selviämisasemalla, kahdessa ulkomaalaisten säilöönottoyksikössä, Helsinki-Vantaan lentoasemalla sijaitsevassa Rajavartiolaitoksen säilöönottotilassa, neljässä vankilassa sekä Niuviinien psykiatrisessa sairaalassa.

CPT ei käyntinsä aikana kuullut väitteitä vapautensa menettäneiden epäsiällisestä kohtelusta. Komitean selonteon yleissävy on kuitenkin nyt painokkaampi kuin edellisissä selonteoissa. Erityisen huolestuttavana CPT pitää sitä, että sen useiden ja toistuvien suositusten toteuttaminen on edennyt Suomessa liian hitaasti. Nämä suositukset ovat koskeneet esimerkiksi tutkintavankien säilyttämistä poliisin tiloissa, ns. paljujen käyttöä WC:n sijasta vankiloissa, suljetuilla osastoilla olevien vankien olosuhteita sekä menetelyä, jota käytetään tahdosta riippumattoman psykiatrisen sairaalaan ottamista koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä.

Ensimmäisen kerran CPT toteaa, että jos uudistuksia ei Suomessa toteuteta viipymättä ja tehokkaasti, komitea harkitsee julkisen lausuman antamista. Tällaisen lausuman saaminen olisi erittäin epäsuotavaa. Julkisia lausumia CPT on antanut esimerkiksi Turkille, Bulgarialle, Venäjälle ja Kreikalle.

CPT toteaa selonteossaan, että tutkintavankien säilyttäminen poliisin tiloissa

tulee lopettaa. Tästä asiasta Suomen tuli toimittaa jo kolmen kuukauden kuluessa selonteon saapumisesta yksityiskohtainen toimintasuunnitelma aikatauluineen. Poliisin tiloissa säilytettävälle tutkintavangeille tulee välittömästi järjestää mahdollisuus päivittäiseen ulkoliikuntaan sekä toimintaan ja muuhun ajankuluun kuten urheiluun ja lukemiseen.

Päihtyneiden säilyttämistä poliisiaseemilla ilman terveydenhoitohenkilöstön riittävää valvontaa CPT pitää edelleen ongelmana.

Ulkomaalaisten säilöönottoyksiköissä komitea kehottaa viranomaisia varmistamaan, että jokaiselle yksikköön saapuvalla ulkomaalaisella tehdään viipymättä terveystarkastus.

Vankiloissa CPT suosittelee paljusellien nopean käytöstä poistamisen lisäksi pitkäaikaisvankien toimintojen lisäämistä, lääkäreiden määrän lisäämistä sekä terveystarkastuksen tekemistä vangeille 24 tunnin kuluessa vankilaan saapumisesta.

CPT suosittelee mielenterveyslain muuttamista niin, että tahdosta riippumattomaan sairaalahoitoon ottaminen ja uudelleen tarkastelu vaativat aina riippumattoman psykiatrisen asiantuntijaläsnä. CPT suosittelee myös lainsäädännön muuttamista siten, että mekaanisten rajoittamiskeinojen (mm. vöiden ja rajoitevaatteiden) käytölle säädetään enimmäisaika, jonka pidentämisestä päättää lääkäri. Komitea kehottaa lisäksi varmistamaan, että tahdosta riippumattomaan sairaalahoitoa käytettäessä on aina nopea tuomioistuinkäsittely.

Suomi antaa vastauksensa selonteokoon alkusyksystä.

Kirjoittaja on hallitusneuvos oikeusministeriössä ja Suomen yhteysvirkamies komiteaan liittyvissä asioissa.

■ SONJA TANTTARI & RIIKKA

RIKOSSEURAAMUSALAN LAINSÄÄDÄNTÖ YKSISSÄ KANSISSA

Anne Hartoneva, Ulla Mohell, Jussi Pajujoja & Matti Vartia: Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus. Tietosanoma 2015.

Toukokuussa 2015 voimaan tuli uusi yhdyskuntaseuraamuslaki ja vankeuslainsäädännön täsmentämis- ja muutospaketti. *Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus* on ensimmäinen teos, joka käsittelee rikosseuraamusalan lainsäädäntöä kokonaisuudessaan. Teoksessa käsitellään vankeutta, tutkintavankeutta, valvontarangaistusta, yhdyskuntapalvelua, nuorisorangaistusta, nuorten rikoksentehtävien valvontaa, ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvontaa, valvottua koevapautta ja ehdonalaisen vapauden valvontaa.

Kirja antaa kokonaiskuvan seuraamusjärjestelmästä kaikille alalla työskenteleville, alaa opiskelijoille ja siitä kiinnostuneille sekä tarjoaa ratkaisumalleja rikosseuraamusalan saumattoman sisäisen työn ja viranomaisten välisen yhteistyön rakentamiseen. Kirjoittajat ovat osallistuneet yhdyskuntaseuraamus- ja vankeuslainsäädännön valmisteluun.

PERUS- JA IHMISOIKEUDET HAASTAVAT TUOMARIEN AMMATTITAITON RIKOSASIOISSA

Turun yliopistossa kesäkuussa väitelleen **Tatu Hyttisen** väitöstutkimus tuo esiin sen, että perus- ja ihmisoikeuksien so-

veltaminen rikosasioissa on tuomareille usein hankalaa. Perus- ja ihmisoikeuksien merkitys rikosoikeudellisessa päätöksenteossa on lisääntynyt, mutta niiden liiallinen painottaminen voi johtaa mielivallan käyttöön tai ennakoimattomuuteen syyllisyydestä päätettäessä. Väitöskirjassaan Hyttinen käsittelee erityisesti tapauksia, joissa tuomarin on täytynyt huomioida sekä rikoslailliset että perus- ja ihmisoikeudelliset ulottuvuudet. Hyttisen mukaan perus- ja ihmisoikeus-sensitiivisyyttä tulisi kehittää maltillisesti niin, että samalla huomioidaan rikoslain painoarvo.

Tatu Hyttinen (2015) Syytön tai syyllinen – tutkimus syyllisyyksensymptomien ratkaisemisesta. Suomalainen lakimiesyhdistys A326.

RIKOLLISUUSTILANNE JA SEURAAMUSJÄRJESTELMÄ 2014

Vuonna 2014 poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tuli noin 507 000 rikosta, mikä on kaksi prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Sen lisäksi vuonna 2014 kirjattiin 322 600 liikenne rikkomusta, mikä on yhdeksän prosenttia edellisvuotta vähemmän. Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä on 1990-luvun alusta lähtien vähentynyt. Rikosten määrän vähentyminen on heijastunut myös tuomioistuimissa määrättyjen rangaistusten vähentymiseen viimeksi kuluneen 25 vuoden aikana.

Rikollisuuden määrän ja rakenteen muutoksiin ovat vaikuttaneet väestön vanhentuminen, erityisesti tietotekniikan kehityksestä johtuva rikostilaisuuksien lisääntyminen ja muuntuminen, maahanmuutto ja valtioiden välisten rajanylitysten helpottuminen. Rikollisuuden kannalta edelleen merkitystä on muun muassa kaupungistumisella, alkoholin kulutusmäärillä ja kulutustottumuksilla sekä taloudellisilla suhdanteilla.

Rikollisuustilanne ja seuraamusjärjestelmä 2014 (tiivistelmä). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 7/2015.

VÄKIVALTAKOKEMUKSET VÄHENTYNEET HIEMAN

Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus vähentyi vuonna 2014 hieman vuosiin 2012 ja 2013 nähden. 15–74-vuotiaista kuusi prosenttia oli vuoden aikana joutunut läimäisyyn tai sitä vakavamman väkivallan kohteeksi. Myös vamma aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutuneiden määrä on laskenut vuosina 2012–2014. Uhkailua kokeneiden määrä (9 %) oli samalla tasolla kuin aiempina vuosina.

Vastaajista 27 prosenttia ilmoitti pelänneensä väkivallan uhriksi joutumista iltaisin kodin ulkopuolella. Väkivaltaa pelkävien osuus on laskenut vuodesta 2012. Naiset pelkäsivät katuväkivaltaa hieman miehiä useammin ja heistä useampi myös vältti jollain alueella liikumista tämän vuoksi. Välttämiskäyttäytyminen on kuitenkin vähentynyt sekä naisten että miesten osalta.

Yleisimpiä kotitalouteen kohdistuneita omaisuusrikoksia olivat polkupyörävarkaudet ja autoihin kohdistuneet vahingonteot. Joka kymmenes kotitalous raportoi polkupyörävarkaudesta. Henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuneita rikoksista yleisin olivat tavaran tai palvelun ostoon liittyneet huijaukset sekä varkaudet kodin ulkopuolella. Yleisesti omaisuusrikollisuuden taso oli vuonna 2014 samaa luokkaa kuin vuonna 2013.

Kansalliseen rikosuhritutkimuskyselyyn vastasi 6792 suomalaista.

Petri Danielsson & Venla Salmi: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2014. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 3/2015.

VANKIEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISESSA EROJA

Vuoden 2006 vankeuslakiuudistuksen toimivuutta on selvitetty vankien näkökulmasta. Vangeille suunnatun kyselyn vastaajista useimmat arvioivat saavansa helposti tietoa vankilan toiminnasta,

mutteivät yhtä helposti vankien oikeuksista. Vastaajilla oli eriäviä mielipiteitä siitä, noudattaako vankilan henkilökunta työssään lakeja ja määräyksiä, ja siitä, kuullaanko vankia päätöksenteossa tarpeeksi. Vain viidennes vastaajista arvioi, että vankilan henkilökunta suhtautuu asiallisesti oikeusturvakeinojen käyttöön. Yleisesti eri vankiloiden käytännössä ja olosuhteissa oli kyselyn mukaan eroja. Vankeuslain tavoitteet toteutuivat vastaajien mukaan keskimäärin paremmin avovankiloissa kuin suljetuissa vankiloissa.

Kysely toteutettiin kesällä 2014 useissa vankiloissa ja siihen vastasi 552 vankia. Kysely on osa laajempaa käynnissä olevaa vankeuslain arviointitutkimusta.

Anu Liimatainen, Kati Rantala, Jyri Paasonen & Leena Mäkipää: Kyselytutkimus vankeusvangeille sääntelyn toimivuudesta ja vankiloista. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 6/2015.

KORRUPTION RISKIKOhteita SUOMESSA SELVITETTY

Poliisiammattikorkeakoulun ja Vaasan yliopiston yhteisessä tutkimushankkeessa on kartoitettu korruption riskikohteita ja korruption ilmenemistä Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulun raportin mukaan julkiset hankinnat, rakentaminen ja politiikka ovat korruption riskikohteita Suomessa. Vaasan yliopiston julkaisemassa raportissa todetaan, että rakenteellinen korruptio voi lisätä kansalaisten epäluuloa esimerkiksi päätöksentekijöitä kohtaan. Tutkimushankkeessa arvioitiin, että rakenteelliseen korruptioon on tällä hetkellä syytä suhtautua vakavasti Suomessa ja että korruption tunnistamisessa ja torjunnassa riittää tekemistä tulevaisuudessa.

Johanna Peurala & Vesa Muttillainen (2015) Korruption riskikohteet 2010-luvun Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 115.

Ari Salminen (2015) Rakenteellinen korruptio: kartoitus riskitekijöistä ja niiden hallinnasta Suomessa. Vaasan yliopiston selvityksiä ja raportteja 203.

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus- alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuosittainen maksu on 25 euroa + alv. 10 %. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, nettilomakkeella (www.haaste.om.fi) tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa + alv. 10% /4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päätymisestä (laskutusväli 12 kk)
 määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki